

URHEILUPERUSTEINEN YHTEISTYÖ- JA RAPORTOINTIVELVOITE:

Pakkokeinoihin rinnastuvien tutkintamenetelmien
käyttö urheilurikkomustutkinnassa

Janne Ripatti

SUEK ry:n
julkaisuja urheilun
eettisistä asioista

nro 9

Tiivistelmä

URHEILUPERUSTEINEN YHTEISTYÖ- JA RAPORTOINTIVELVOITE:

Pakkokeinoiniin rinnastuvien tutkintamenetelmien käyttö urheilurikkomustutkinnassa

Selvityksen laatija: Ripatti, Janne

Selvityksen tilaaja: Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry

Selvitys tarkastelee urheilijan sopimusperusteisen suostumuksen oikeudellista merkitystä tilanteissa, joissa urheilun kurinpidon tutkintamenettelyt voivat puuttua yksilön perus- ja ihmisoikeuksiin. Tutkintamenetelmät ovat viime vuosina lähentyneet vaikutuksiltaan pakkokeinoiniin rinnastuvia tutkintamenetelmiä, vaikka niiden oikeudellinen perusta on sopimusperusteinen. Tätä on perusteltu urheilun autonomialla ja vapaaehtoisella sitoutumisella sääntöihin, mutta suostumus ei suomalaisessa oikeusjärjestyksessä voi oikeuttaa toimenpiteitä, jotka puuttuvat perusoikeuksien ydinalueeseen.

Selvitys osoittaa, että nykyinen urheilurikkomustutkinnan oikeudellinen perusta on puutteellinen, mutta Suomessa on mahdollista kehittää urheilu-

rikkomustutkintaa oikeudellisesti kestävällä ja perusoikeusmyönteisellä tavalla. Urheiluperusteiseen yhteistyö- ja raportointivelvoitteeseen perustuva järjestelmä voisi antaa Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry:lle ja lajiliitoille tarkkarajaisia, mutta tehokkaita tutkintavaltuuksia, joiden avulla urheilurikkomuksia voidaan selvittää systemaattisesti ilman, että loukataan yksilön koskemattomuutta tai yksityisyyttä.

Tällainen malli yhdistäisi urheilun autonomian ja oikeusvaltioperiaatteen luoden kansallisesti ja kansainvälisesti uskottavan kehyksen, jossa urheilun sisäinen sääntely ja ihmisoikeusvelvoitteet täydentävät toisiaan ja vahvistavat urheilun legitimitettä.

Asiasanat: urheiluoikeus, perusoikeudet, suostumus, tutkintavaltuudet, autonomia

Summary

SPORTS-BASED DUTY TO COOPERATE AND REPORT:

Use of investigation methods comparable to coercive measures in sports violation investigations

Author of the report: Ripatti, Janne

Party ordering the report: Finnish Center for Integrity in Sports (FINCIS)

The report examines the legal significance of the athlete's contractual consent in situations where the investigation procedures of disciplinary action in sport may interfere with the fundamental and human rights of the individual. In recent years, investigation methods have converged in their effects with investigation methods that are comparable to coercive measures, even though their legal basis is contractual. This has been justified by the autonomy of sport and voluntary commitment to the rules, but consent cannot, in the Finnish judicial system, justify measures that infringe the core area of fundamental rights.

The report shows that the current legal basis for sports violation investigations is inadequate, but it

is possible to develop sports violation investigations in Finland in a legally sustainable and fundamental rights-friendly way. A system based on a sports-based duty to cooperate and report could give the Finnish Center for Integrity in Sports (FINCIS) and sports federations precisely defined but effective investigative powers to systematically investigate sports violations without violating the integrity or privacy of individuals.

Such a model would combine the autonomy and rule of law of sport, creating a nationally and internationally credible framework in which internal regulation of sport and human rights obligations complement each other and strengthen the legitimacy of sport.

Keywords: sports law, fundamental rights, consent, investigative powers, autonomy

URHEILUPERUSTEINEN YHTEISTYÖ- JA RAPORTOINTIVELVOITE:

**Pakkokeinoihin rinnastuvien tutkintamenetelmien käyttö
urheilurikkomustutkinnassa**

SUEK ry:n julkaisuja urheilun eettisistä asioista nro 9.

Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry

Teksti: Janne Ripatti

Toimitus: Jouko Ikonen, Teemu Japissan, Petteri Lindblom,

Paula Pfosser, Ben Sjöroos ja Susanna Sokka

Taitto: Kruu Oy

SUEK ry:n julkaisuja urheilun eettisistä asioista

ISSN 2489 6586

ISBN 978-952-5605-67-9

Sisällysluettelo

Tiivistelmä	2
Summary	3
OSA I	
Perus- ja ihmisoikeuksien teoreettinen tarkastelu	8
1. Johdanto	8
1.1 Selvityksen rakenne ja menetelmä	14
1.2 Oikeusdogmaattinen ja kriittisen oikeuspositivismin näkökulma	14
1.3 Kriittinen oikeuspositivismi ja Tuorin teoreettinen viitekehys	15
1.4 Lähdeaineisto	16
1.5 Rajausta: kilpailuoikeuden merkitys urheilun tutkimamenetelmissä	16
2. Oikeuden kolmitasoinen rakenne Tuorin mukaan	17
3. Perus- ja ihmisoikeudet urheilun kontekstissa	20
3.1 Perus- ja ihmisoikeuksien järjestelmä Suomessa	20
3.2 Suostumus perusoikeusjärjestelmässä	20
3.3 Urheilijan suostumus ja perusoikeusjärjestelmän rajat	23
3.4 Urheilun kurinpidon oikeudellinen valvonta ja yhdistysautonomia	25
3.5 Urheilun oikeusturvalautakunta 4/2014 – autonomian kontrollointi	26
4. Ihmisoikeudet ja suostumus	28
4.1 Ihmisoikeuksien kaksijakoinen rakenne	28
4.2 Rajoitettavissa olevat oikeudet ja suhteellisuusperiaate	28
4.3 Ihmisoikeuksien luovuttamattomuus ja yksilön itsemääräämisoikeus	29
4.4 Waiverin rajat ihmisoikeusjärjestelmässä	29
5. Rakenteellinen konflikti urheilussa	31
5.1 FNASS v. Ranska	31
5.2 Mutu ja Pechstein v. Sveitsi	32
5.3 Platini v. Sveitsi	33
5.4 Semenya v. Sveitsi	34
5.4.1 Ensimmäinen tuomio (2023)	34
5.4.2 Suuren jaoston tuomio (2025)	35
5.5 Rakenteellinen epätasapaino ja urheilun autonomia	36
6. Sveitsi lex sportivan oikeudellisena keskuksena	37
6.1 Yhdistysautonomia urheiluhallinnon oikeudellisena perustana	37
6.2 Lausannen kilpi ja tuomioistuinten pidättyvyys	37
6.3 Laissez-faire-periaatteesta	38
6.4 Semenya ja Lausannen kilven mureneminen	39
6.5 Johtopäätös: Sveitsin mallin kaksijakoinen perintö	39
6.6 Siirtymä teoreettisesta tarkastelusta käytännölliseen analyysiin	39

OSA II

Laji- ja sääntökohtaiset analyysit 41

7. Pakkokeinot, lajikohtaiset ja sääntöperustaiset tutkintavaltuudet 41

7.1 Pakkokeinoista lyhyesti 41

7.2 Pakkokeinojen ja urheilun tutkintakeinojen vertailu 42

7.2.1 Henkilökohtainen vapaus ja koskemattomuus 43

7.2.2 Liikkumisvapaus 44

7.2.3 Yksityiselämän, kotirauhan ja luottamuksellisen viestin suoja 44

7.2.4 Omaisuudensuoja 45

7.3 Yhteenveto 46

8. Sääntökohtainen analyysi 47

8.1 Tennis 48

8.1.1 Kansainvälinen sääntely - TACP 2025 48

8.1.2 Tennisliiton kurinpitosäännöt 2025 49

8.1.3 Vertailu ja arvio 49

8.2 Hiihto 50

8.2.1 Kansainvälinen sääntely - FIS 2016 50

8.2.2 Hiihtoliiton kurinpitosäännöt 2022 50

8.2.3 Vertailu ja arvio 51

8.3 Yleisurheilu 51

8.3.1 Kansainvälinen sääntely - AIU 2023 51

8.3.2 Urheiluliiton kurinpitosäännöt 2020 52

8.3.3 Vertailu ja arvio 52

8.4 Jalkapallo 52

8.4.1 Kansainvälinen sääntely - UEFA 2024 53

8.4.2 Palloliiton kurinpitosäännöt 2025 54

8.4.3 Vertailu ja arvio 54

8.5 Jääkiekko 55

8.5.1 Kansainvälinen sääntely - IIHF 2025 55

8.5.2 Jääkiekkoliiton kurinpito- ja valitussäännöt 2025-2026 56

8.5.3 Vertailu ja arvio 56

8.6 Koripallo 57

8.6.1 Kansainvälinen sääntely - FIBA 2024 57

8.6.2 Koripalloliiton kurinpitosäännöt 2025-2026 58

8.6.3 Vertailu ja arvio 58

8.7 Antidopingjärjestelmä 59

8.7.1 Kansainvälinen järjestelmä ja tutkintavaltuudet 59

8.7.2 SUEK ja Suomen antidopingsäännöstö 2021 60

8.7.3 Vertailu ja arvio 61

8.7.4 Dopingtutkinnan tulevaisuuden suunta 62

8.8 IPC ja International Standard for Intentional Misrepresentation -standardi 63

8.9 Yhteenveto 64

9. Urheilujärjestöjen tutkintakynnys kurinpitomenettelyissä	65
9.1 ITIA ja Tennis Anti-Corruption Program – perusteltu epäily	65
9.2 FIS – epäily riittää tutkinnan aloittamiseen	65
9.3 AIU ja yleisurheilu – prima facie -kynnys	66
9.4 IIHF – kaksivaiheinen malli	66
9.5 UEFA – hallinnollinen tutkintapäätös	66
9.6 FIBA – tietoperusteinen ilmoitusvelvollisuus	66
9.7 Vertailu ja analyysi	67
10. Urheilukurinpidon tutkintakeinot eri oikeusjärjestyksissä	68
10.1 Maurice Odumbe (High Court of Kenya)	68
10.2 FC Karpaty Lviv (Sveitsin liittovaltion tuomioistuin)	68
10.3 Essendon-tapaus (AFL, Australia, FCA 1019)	69
10.4 Tom Brady ja “Deflategate” (NFL 2016)	70
10.5 Yhteenveto ja oikeusvertailu	71
OSA III	
Oikeudelliset mahdollisuudet urheilurikkomus tutkinnassa	72
11. Urheilurikkomustutkinnan oikeudellinen perusta ja rajat	72
11.1 Kohti urheiluperusteista yhteistyö- ja raportointivelvoitetta	72
11.2 Yhteistyön ja raportoinnin ero	73
11.2.1 Urheilutoimintaan liittyvät asiakirjat ja digitaaliset aineistot	73
11.2.2 Taloudelliset tiedot ja vedonlyöntitulot	74
11.2.3 Yhteydet ja verkostot	74
11.2.4 Kuulemis- ja selvitysvelvollisuus	74
11.3 Yhteenveto	75
12. Itsekriminointisuoja urheilurikkomustutkinnassa	77
12.1 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen linjaukset	77
12.2 Sveitsin liittovaltion tuomioistuimen ratkaisu Valcke v. FIFA	77
12.3 Analoginen esimerkki: asianajajien valvontalautakunta	77
12.4 Ilmoitusvelvollisuus ja tutkinnan keskeyttäminen	78
12.5 Soveltamismalli ja suositukset	78
13. Urheilijan asema tutkintatoimien kohteena	79
14. Lopuksi	81
Lähdeluettelo	83

OSA I

Perus- ja ihmisoikeuksien teoreettinen tarkastelu

1. Johdanto

Urheilijoiden sekä muiden järjestäytyneen urheilun piirissä toimivien henkilöiden kurinpitoa koskevat kysymykset muodostavat urheilun sisäisen oikeusjärjestyksen keskeisen osa-alueen.¹ Urheilijoiden oikeusturvan ja yleisen oikeusvarmuuden näkökulmasta on ilmeistä, että urheilijan oikeusasemaan vaikuttavien kurinpitopäätösten tulee perustua selkeään ja johdonmukaiseen oikeudelliseen perustaan.² Tämän oikeudellisen perustan ytimen muodostavat perus- ja ihmisoikeudet, joiden painoarvo urheilun kontekstissa on viime vuosina kasvanut merkittävästi.³

Urheilun kansainvälisessä toimintaympäristössä kurinpitomenettelyihin liittyvät tutkintakäytännöt ovat viime vuosina kehittyneet suuntaan, jossa urheilijoille asetetaan laajoja velvollisuuksia myötävaikuttaa tutkintaan. Näihin velvoitteisiin sisältyy käytännössä muun muassa yksityiselämää koskevien tietojen luovuttamista, osallistumista kuulemisiin

sekä erilaisten digitaalisten aineistojen tarkastamista koskevia vaatimuksia. Tutkintamenetelmät ovat viime vuosina lähentyneet vaikutuksiltaan pakkokeinoin hin rinnastuvia tutkintamenetelmiä, vaikka niiden oikeudellinen perusta on sopimusperusteinen.

Kurinpitopäätösten oikeudellisia perusteita koskeva keskustelu on ollut vilkasta, mikä kuvastaa aiheen monitasoisuutta ja ajankohtaisuutta. Keskustelua on osaltaan vauhdittanut se, että urheilun kurinpito on viime vuosina muuttunut olennaisesti. Keskeisimpiä uudistuksia ovat olleet ainakin Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry:n aseman vahvistuminen osana urheilun kurinpitojärjestelmää sekä vakavia eettisiä rikkomuksia koskevan keskitetyn kurinpitojärjestelmän käyttöönotto. Nämä muutokset heijastavat pyrkimystä kohti yhtenäisempää, oikeudellisesti perustellumpaa ja eettisesti kestäväää urheilun kurinpitokäytäntöä.⁴

¹ Aine 2017, s. 14. Jollei toisin todeta, urheilijalla tai pelaajalla tarkoitetaan myös valmentajia, erotuomareita, tukihenkilöitä ja muita sellaisia toimijoita ja virkailijoita, jotka ovat sitoutuneet sopimusteilse tietyn urheilulajin tai kilpailun sääntöihin.

² Urheilurikkomuksella tarkoitetaan tässä selvityksessä dopingiin, kilpailumanipulaatioon ja urheilun eettisyyteen liittyviä rikkomuksia. Mainitut rikkomukset ovat luonteeltaan sellaisia, joiden rangaistavuus perustuu urheilijan ja urheilujärjestön nimenomaiseen sitoumukseen. Tästä syystä urheilurikkomusten joukkoon yleensä luettavat katsomoturvallisuuskysymykset on rajattu tämän selvityksen ulkopuolelle.

³ Laajasti Nisula 2003 ja Halila 2011 sekä lisäksi esim. Aine 2011, s. 162–165 ja Aine 2017, s. 14–15. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) ratkaisu Mutu ja Pechstein v. Sveitsi (appl. nos. 40575/10 ja 67474/10, 21.10.2018) on ratkaisu, joka on vaikuttanut merkittävästi siihen, millaiseksi urheilun ja ihmisoikeuksien välinen suhde nykyisin ymmärretään. EIT totesi, että urheilijoiden on käytännössä pakko hyväksyä Urheilun kansainvälisen välimiesoikeuden (CAS) käsittely, jos he haluavat kilpailla kansainvälisesti. CASin menettely ei siksi ole aidosti vapaaehtoinen. Tästä syystä Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) 6 artiklaa, eli oikeus oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin, on sovellettava myös CAS-menettelyihin. EIT katsoi, että Pechsteinin oikeutta julkiseen käsittelyyn oli loukattu ja totesi, että Sveitsin valtiolla on velvollisuus varmistaa, etteivät CASin päätökset riko ihmisoikeuksia. Lisäksi tuomio korosti, että urheilujärjestöt voivat periaatteessa olla suoraan ihmisoikeussopimuksen velvoitteiden alaisia. Tämä johtuu siitä, että suurilla, lähes monopoliasemassa olevilla urheilujärjestöillä on niin sanottu *puolijulkinen rooli* – ne käyttävät valtaa, jota urheilijat eivät voi käytännössä välttää. Tällöin ihmisoikeuksia on sovellettava myös näihin järjestöihin. Soveltaminen ei rajoitu vain oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (EIS 6 artikla), vaan koskee kaikkia ihmisoikeuksia, kuten esimerkiksi oikeutta yksityiselämän suojaan (EIS 8 artikla). Tästä tarkemmin Hessert 2020, s. 149.

⁴ SUEKin roolista esim. Halila 2018. SUEKiin kohdistuvaa kritiikkiä on esittänyt Rauste 2023. Rausteen kritiikkiin ovat vastanneet Ek-Manninen 2023. Vakavien eettisten rikkomusten keskitetystä kurinpitojärjestelmästä esim. Heikkinen 2021 ja Aine 2022. Keskitettyyn kurinpitojärjestelmään varauksellisesti ovat suhtautuneet Halila-Viertola 2021 ja Timonen 2024 s. 320–321.

Urheilun tutkintamenetelmien oikeudellinen arviointi ei ole pelkästään teoreettinen kysymys, vaan sillä on välitön yhteys urheilijoiden käytännön oikeusasemaan. Tilanteessa, jossa tutkintamenetelmät voivat sisältää velvollisuuden luovuttaa henkilökohtaisia tietoja, osallistua kuulemisiin tai muutoin myötävaikuttaa omaa asemaa koskevaan selvittämiseen, nousee keskeiseksi kysymys siitä, missä kulkee hyväksyttävän tutkinnan ja perus- ja ihmisoikeuksiin kohdistuvan puuttumisen raja. Tätä rajaa ei voida määrittää yksinomaan urheilun sisäisen sääntelyn perusteella, vaan arviointi edellyttää perus- ja ihmisoikeusjärjestelmän huomioon ottamista.

Edellä kuvatun perusteella urheilun kurinpitoelinten tarkoituksenmukainen toiminta ja kurinpitopäätösten legitimitetti edellyttävät muun ohella sitä, että kurinpitoprosessissa arvioitavana olevat teot tutkitaan riittävällä huolellisuudella, tarkkuudella ja osaamisella ennen kuin asia on valmis kurinpitoelimen ratkaistavaksi.⁵ Ottaen tämän huomioon on yllättävää, että urheilurikkomusten tutkintaa, erityisesti tutkinnallisia menetelmiä ja niiden oikeudellista perustaa, on alettu tarkastella vasta viime vuosina. Vaikka kiinnostus tutkinnallisia menetelmiä kohtaan on sinällään kasvanut, keskustelu on toistaiseksi

painottunut kansainväliseen oikeuskirjallisuuteen. Kotimaisessa kontekstissa aihe on edelleen jäänyt verrattain vähälle huomiolle.⁶

Syynä tähän voi olla ainakin se, että suomalaisten urheilujärjestöjen urheilurikkomusten tutkintaa koskevat säännöt ovat pääsääntöisesti vähintäänkin väljiä. Prosessuaalisia kysymyksiä tavataan ylipäänsä käsitellä kotimaisissa säännöissä säästeliäästi. Jonkinasteisen poikkeuksen tästä tekee antidopingsäännöstö, jonka 3 artikla on nimeltään todiste dopingista. Mainitun säännösten 3.1 artikla käsittelee todistustaakkaa ja vaadittavaa näyttöä ja 3.2 artikla puolestaan todistuskeinoja tosiseikkojen ja olettamien toteennäyttämiseksi. Sen sijaan esimerkiksi liikunnan ja urheilun yhteiset vakavaa epäasiallista käyttäytymistä ja vakavia eettisiä rikkomuksia koskevat kurinpitomääräykset tyytyvät tutkinnan osalta toteamaan 11 §:n 1) -kohdassa lähinnä sen, että määräysten mukaan käsiteltävien rikkomusilmoitusten tutkinnasta on vastuussa SUEK.⁷ Yhtenä syynä tähän on, että urheilurikkomusten tutkintaan liittyviä kysymyksiä ei ole nostettu yleisessä oikeudellisessa keskustelussa sen enempää kuin urheiluoikeutta koskevassa debatisssa esille siksi, että urheiluoikeuden prosessuaalisia kysymyksiä ei

⁵ Kysymystä voidaan havainnollistaa vertaamalla sitä rikosasian käsittelyketjuun, johon kuuluvat esitutkinta, syyteharkinta, syytteen käsittely tuomioistuimessa sekä viimeisenä vaiheena rangaistuksen täytäntöönpano. Rikosprosessia ei voida ymmärtää pelkästään rikoslain soveltamiseen perustuvana tuomioistuimen sisäisenä ratkaisuprosessina, vaan se edellyttää tuekseen rikosprosessuaalista lainsäädäntöä. Keskeisimmät tällaiset lait ovat esitutkintalaki (805/2011), pakkokeinolaki (806/2011), laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa (689/1997) sekä oikeudenkäymiskaari (4/1734).

Esitutkinnan tarkoituksena on esitutkintalain 1 luvun 2 §:n mukaan valmistella asia siten, että syyteharkinta ja asianosaisten etujen valvonta voidaan suorittaa asianmukaisesti ja että todistelu voidaan pääkäsittelyssä ottaa vastaan yhdellä kertaa, tai asia voidaan ratkaista kirjallisessa menettelyssä. Yksinkertaistetusti ilmaistuna esitutkinta tähtää siis selvityksen hankkimiseen ja järjestämiseen rikokseksi epäilyllä teosta mahdollisen syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin pohjaksi. Urheilun kurinpidon näkökulmasta vastaava vaihe liittyy asianosaisten selvittämiseen sekä todistusaineiston keräämiseen ja jäsentämiseen myöhempiä kurinpitomenettelyn vaiheita varten.

⁶ Tervetulleen poikkeuksen tekevät esim. Kanerva 2013, Rantala 2016, Ilkonen 2019 ja Rauste 2019. Markus Manninen on tuonut tuotannossaan esille dopingrikkomusten tutkintaan liittyviä prosessuaalisia kysymyksiä. Tutkinnallisista menetelmistä erityisesti Manninen 2014. Mielenkiintoisen kurkistuksen Athletics Integrity Unitin sisäpiiriin tarjoaa Salonen 2024.

⁷ Suomen Olympiakomitea 2021.

ainakaan kotimaisessa urheilu-oikeuskeskustelussa ole toistaiseksi nähty ongelmaksiksi.⁸

Urheilun kurinpidon ja siihen liittyvän tutkinnan oikeudellinen asetelma tiivistyy rakenteelliseksi jännitteeksi. Yhtäältä urheilun kansainväliset toimijat ovat kehittäneet tutkintamenetelmiä, joiden tehokkuus perustuu laajoihin yhteistyö- ja tiedonantovelvoitteisiin. Toisaalta näiden velvoitteiden oikeudellinen hyväksyttävyys suhteessa yksilön perus- ja ihmisoikeuksiin ei sellaisenaan kestä tarkastelua, erityisesti tilanteissa, joissa tutkintamenetelmät ovat lähentyneet vaikutuksiltaan pakkokeinoihin rinnastuvia tutkintamenetelmiä. Tämä jännite muodostaa tämän selvityksen keskeisen ongelman ja kysymyksenasettelun lähtökohdan.

Tämän selvityksen keskeinen väite on, että urheilijan sopimusperusteinen suostumus ei sellaisenaan muodosta riittävää oikeudellista perustaa sellaisille tutkintamenetelmille, jotka vaikutuksiltaan rinnastuvat pakkokeinoihin. Tämä ei kuitenkaan merkitse sitä, että urheilurikkomustutkintaa ei voitaisi kehittää tehokkaaksi ja systemaattiseksi, vaan pikemminkin sitä, että tutkintatoiminnan oikeudelliset rajat on jäsennettävä uudelleen. Selvityksessä esitetään, että urheiluperusteiseen yhteistyö- ja raportointivelvoitteeseen perustuvat,

tarkkarajaisesti määritellyt tutkintakeinot voivat muodostaa oikeudellisesti kestävä perustan tutkinnalle edellyttäen, että niiden soveltaminen sidotaan suhteellisuusperiaatteeseen, yksilön oikeusturvaan ja itsekriminointisuojaan. Tällainen lähestymistapa mahdollistaa tutkinnan tehokkuuden vahvistamisen ilman, että tutkintamenetelmät irtaantuvat perus- ja ihmisoikeusjärjestelmän asettamista reunaehdoista.

Keskeinen kysymys tämän selvityksen kannalta on, minkälaisiin tutkinnallisiin toimenpiteisiin urheilijat voidaan urheilurikkomusprosessissa pätevästi velvoittaa sopimusperusteisen sitoutumisen nojalla. Tarkastelu kohdistuu erityisesti siihen, minkälaisiin yhteistyö- ja raportointivelvoitteisiin urheilijan on sitouduttava voidakseen osallistua järjestäytyneeseen urheilutoimintaan. Näillä velvoitteilla tarkoitetaan sääntöihin perustuvaa velvollisuutta myötävaikuttaa urheilurikkomustutkintoihin esimerkiksi osallistumalla kuulemisiin, toimittamalla tietoja sekä ilmoittamalla havaitsemistaan väärinkäytösepäilyistä, jotka voivat liittyä kilpailumanipulaatioon, dopingiin, eettisiin rikkomuksiin tai laajemmin korruptioon.

Urheilijoiden yhteistyö- ja raportointivelvoitteeseen perustuvia tutkintamenetelmiä kutsutaan tässä selvityksessä *pakkokeinoihin rinnastuviksi*

⁸ Urheilu-oikeuden sisäisen prosessuaalisen jännitteen nousua on kuitenkin havaittavissa. Nouseva jännite on keskiössä Olli Raus- teen 2024 kirjoittamassa artikkelissa *Oikeudenkäymiskaarta noudatetaan "soveltuvin osin" – Eroavaisuuksista prosessisään- nöissä yleisen tuomioistuinmenettelyn ja urheilun oikeusturvalautakunnan välillä*. Rausteen kannanotto nostaa esille näkemyk- sen, jonka mukaan urheilun oikeusturvalautakunnan prosessissa ilmenee huojuntaa rikos- ja siviiliprosessuaalisen menettelyn välillä erityisesti väittämistaakkaan liittyen. Urheilu-oikeuden prosessuaalisiin näkökohtiin ovat toisesta näkökulmasta pureutu- neet Halila-Norros 2017, s. 516–528.

*tutkintamenetelmiksi*⁹. Kansallisessa urheilurikkomustutkinnassa tutkintaa suoritavilla tahoilla ei ole rikkomuksesta epäiltyinä olevaan urheilijaan kohdistuvaa yleistä toimivaltaa.¹⁰ Tutkintaa suorittava organisaatio tai sen puolesta toimiva henkilö ei voi pakottaa ketään asianosaista osallistumaan tutkintaan tai sitä edesauttamaan. Tämä johtuu siitä, että Suomessa ei ole urheilua koskevaa erityislainsäädäntöä, joka antaisi urheilujärjestöille tai SUEKille nimenomaisia tutkintavaltuuksia.¹¹ Kurinpitoasioiden tutkinta perustuu pitkälti tutkintaan osallistuvien vapaaehtoisuuteen. Aivan kuten kurinpitomenettelyissä, joissa toimivalta ei perustu lainsäädäntöön, myös tutkintamenettelyjen oikeudellinen perusta rakentuu urheilun yksityisoikeudelliseen sääntelyyn.¹² Urheilun kurinpito ja sitä

kautta tutkintamenettelyjen toimivalta perustuvat yksinomaan urheilujärjestöjen jäseniä sitoviin sääntöihin tai näiden välisiin sopimuksiin. Käytännössä tämä merkitsee sitä, että urheilijan osallistuminen tutkintaan ei perustu julkiseen pakkovaltaan, vaan sopimusperusteiseen sitoutumiseen.

Kansallisella tasolla kurinpitovalta kuuluu lajiliitoille, kun taas kansainvälisessä ympäristössä sitä käyttävät kansainväliset urheilujärjestöt ja lajiliitot.¹³ Näillä toimijoilla on lähtökohtainen harkintavalta sen suhteen, millaisia tutkintamenetelmiä urheilurikkomusprosesseissa käytetään. Urheilijat sitoutuvat yhdistysten jäsensuhteen kautta niiden sääntöihin, ja yhdistyksillä on oikeus määrätä kurinpitoon liittyvistä kysymyksistä jäseniään velvoittavasti.

⁹ Tätä selvitystä laadittaessa on ymmärretty ja hyväksytty, että pakkokeinoon vertaaminen on oksymoron eli itsessään ristiriitainen. Pakkokeinoon perimmäiseen ajatukseen sisältyy olennaisesti viranomaisen oikeus valtion pakkovoiman käyttöön, jossa yksityinen joutuu alistumaan oikeuksiensa rajoittamiseen viime kädessä viranomaisen voimakeinojen kohteeksi joutumalla. Eri lajien kattojärjestöjen mukaan urheilurikkomuksen tutkinnassa pakkokeinoon rinnastuvia tutkintamenetelmiä voidaan käyttää, jos urheilija on antanut siihen suostumuksensa. Suostumus tarkoittaa puolestaan sitä, että toimenpide ei tällöin voi perustua pakkoon. Rinnastus pakkokeinoon on kuitenkin tässä yhteydessä harkittu ratkaisu ennen kaikkea siksi, että pakkokeinojen sisäinen koheesio ja käsitteistö ovat sekä oikeudelliselle, että pakkokeinojen käyttöä harjoittaneelle viranomaisauditoriolle tuttuja. Entuudestaan tuttu oikeudellinen terminologia antaa mahdollisuuden ymmärtää tämän selvityksen ydinkysymykset helpommin verrattuna tilanteeseen, jossa luotaisiin kokonaan uutta oikeudellista käsitteistöä. Valittu terminologia perustuu pitkälti Hesserin (2023, s. 1) ajatteluun: *“Writing a book about coercive powers in sport seems a bit peculiar at first. Investigatory powers are measures generally used by law enforcement agencies against persons accused of having committed a crime. During criminal proceedings, police officials and prosecutors may resort to, inter alia, surveillance, telephone tapping or house searches in their search for the truth. Private sports organisations generally do not have the same measures to investigate sports rule violations allegedly committed by its members.”* Oikeuskäytännöstä esiin on nostettava FK Pobeda v. UEFA (CAS 2009/A/1920), joka on yksi niistä klassisista tapauksista, joissa CAS otti hyvin selvästi kantaa siihen, että urheilun tutkintamekanismit ja -keinot ovat väistämättä rajallisia verrattuna rikosoikeudelliseen tutkintaprosessiin. CAS totesi, että toisin kuin poliisilla tai syyttäjällä, urheilujärjestöillä (tässä UEFalla) ei ole mahdollisuutta käyttää esimerkiksi kuulusteluja, kotietsintöjä, telekuuntelua tai muita pakkokeinoja todisteiden hankkimiseksi. Tämä rajoittaa väistämättä urheilujärjestöjen mahdollisuuksia saada suoraa näyttöä vilpillisestä toiminnasta.

¹⁰ Urheilurikkomustutkintaa suorittavat tahot saatetaan määritellä ainakin joidenkin lajiliittojen kurinpitosäännöissä. Tutkinnasta vastaa joko lajiliiton oma kurinpitoelin tai SUEK.

¹¹ Suomalaisten lajiliittojen kurinpitosäännöksiin sisältyy erilaisia selvitys-, kuulemis- tai yhteistyövelvoitteita. Sellaisia sääntöjä, joita voitaisiin luonnehtia sanamuodoltaan pakottaviksi, ei selvitystä tehdessä onnistuttu löytämään.

¹² Urheilun autonomian ja urheilijayksilön välisessä suhteessa on kaikuja erityisestä vallanalaisuussuhteesta. Tuorin mukaan erityisen vallanalaisuussuhde toimeenpannaan *“valtion sisätiloissa, jossa yksityisen subjektin toimintavapautta suojaavat perusoikeudet ja laki menettävät voimansa.”* Tuori 1984, s. 288. Kysymys on siitä, että aiemmin myös Suomessa katsottiin mahdolliseksi rajoittaa tiettyjen ihmisryhmien perusoikeuksia suoraan erityisen vallanalaisuussuhteen tai laitoksen perusteella. Tällaisiksi ryhmiksi luettiin esimerkiksi vangit, muut laitoksissa olevat sekä virkamiehet. Nykykäsityksen mukaan tällaiset perusteet on kuitenkin hylätty: myös näiden ryhmien perusoikeuksien rajoittaminen edellyttää lain tasoista sääntelyä, jonka säätämisyhteisö on määrätty rajoituksen sisällön ja laajuuden perusteella. HE 309/1993 vp, s. 25.

¹³ Selvyyden vuoksi todettakoon, että tässä selvityksessä käsitteitä lajiliitto ja urheilujärjestö käytetään osin rinnakkain kuvaamaan urheilun toimijoita. Lajiliitolla tarkoitetaan ensisijaisesti tietyn urheilulajin kansallista tai kansainvälistä hallintoelinä, kuten Palloliittoa, IHF:ää, FIBA:a tai Kansainvälistä paralympiakomiteaa (IPC). Urheilujärjestö puolestaan toimii yleiskäsitteenä, joka kattaa lajiliittojen lisäksi myös muut urheilun sääntely- ja valvontajärjestelmään kuuluvat toimijat, kuten WADAn, ITIAN, CASin ja SUEKin. Käsitteiden käyttö määräytyy asiayhteyden ja tarkasteltavan tason mukaan.

Käytännössä kurinpitorangeistusten oikeudellinen perusta muodostuu usein kilpailulisenssisopimuksesta, jonka vakiomuotoisiin ehtoihin urheilujärjestöjen antamat kurinpitosäännöt katsotaan sisältyvän.¹⁴ Kurinpidon ja erityisesti urheilurikkomusten tutkinnan osalta on syytä huomata, että jokaisella urheilujärjestöllä on omat sääntönsä. Tästä seuraa, että kurinpitosäännöt ja menettelytavat vaihtelevat eri järjestöjen välillä.¹⁵ Urheilun kurinpidollisessa prosessissa yhdistävänä tekijänä on kuitenkin se, että laillisuusperiaate näyttelee siinä merkittävää roolia. Urheilijaa ei voi rangaista muusta kuin sellaisesta teosta, joka on määritelty urheilijan hyväksymissä säännöissä tai sopimuksessa. Kurinpidon laillisuusperiaate edellyttää vielä lisäksi sitä, että urheilijan tulee olla informoitu siitä, minkälainen seuraamus kielletystä toiminnasta voi olla luvassa.¹⁶

Tämän selvityksen laatimisen perusteita voi lähestyä monesta eri näkökulmasta. Yksi näkökulma on se, että urheilurikkomusprosessiin kuuluvasta tiedustelu- ja tutkintatoiminnasta (*intelligence and investigation*) tai varsinkaan sen rajoista ja oikeutuk-

sesta ei ole Suomessa käyty lainkaan keskustelua. Tällaiseen keskusteluun olisi kenties varauduttava, sillä urheilurikkomusten luonne on viime aikoina kokenut merkittävän muutoksen. Muutos perustuu siihen, että urheilututkintojen keskiössä olivat pitkään dopingiin liittyvät kysymykset. Nykyisin erityisesti kilpailumanipulaatio ja urheilun eettiset rikkomukset¹⁷ ovat sellaisia oikeudellisia entiteettejä, joita urheiluyhteisö joutuu kohtaamaan yhä useammin. Näiden rikkomusten tutkiminen osana kurinpitoprosessia vaatii tutkijoilta tyystin erilaisia keinoja ja osaamista kuin mihin juuri dopingasioiden yhteydessä on totuttu.¹⁸

Toinen syy selvityksen laatimiselle on kytkeytyneenä urheilun oikeusjärjestyksen transnationaaliseen luonteeseen.¹⁹ Urheilun pyramidimalli tarkoittaa kurinpidon ja kurinpitoon liittyvän tutkinnan kanalta sitä, että urheilun kansainvälisillä lajiliitoilla on tai ainakin on ollut viime kädessä oikeudelliseen monopoliin verrattava oikeus laatia prosessuaaliset säännöt, joiden varassa urheilurikkomuksia tutkitaan. Urheilun autonomiaan pohjautuvan *lex*

¹⁴ Kurinpidon yhdistysoikeudellisesta luonteesta, sääntöketjutuksesta ja sopimukseen perustuvasta kurinpidosta kokoavasti Halila-Norros 2017, s. 298–303.

¹⁵ Urheilujärjestöjen kurinpitosääntöjen kanssa tekemisissä olevien henkilöiden on tästä syystä oltava tarkkana käsiteltävänä olevan asian yhteydessä kulloisenkin järjestön kurinpitosäännösten kanssa. Eri järjestöt sanktioivat eri tavoin samanlaisia tyyppitapauksia, ja määräaikaisten sekä valitusinstanssien välillä saattaa olla suuriakin eroja.

¹⁶ Esimerkiksi Ojala 2024, s. 117.

¹⁷ Heikkinen kuvaa urheilun kurinpitomenettelyn muutosta siten, että perinteisesti lajiliittojen kurinpito oli keskittynyt kilpailutoiminnassa tapahtuneisiin rikkomuksiin, mutta viime vuosina huomio siirtyi myös kilpailun ulkopuolella ilmenevään epäasialliseen käytökseen ja eettisiin rikkomuksiin. Hän toteaa, että esimerkiksi #MeToo-liike ja SUEKin selvitykset toivat esiin urheilussa aiemmin vaiettua häirintää ja epäasiallista käytöstä, jota ei voida nykyisin mitenkään puolustella. Käännekohta oli vuoden 2020 taitoluisteluvallmentajan tapaus, joka johti keskusteluun keskitetyn vakavien eettisten rikkomusten kurinpitojärjestelmän perustamisesta. Suomen Olympiakomitea käynnisti selvitystyön, jonka tuloksena vuonna 2021 hyväksyttiin yhteiset kurinpitomääräykset ja perustettiin uusi kurinpitolautakunta. Heikkinen siis näkee muutoksen ennen kaikkea siirtymänä kilpailukeskeisestä kurinpidosta kohti laajempaa, eettisiin kysymyksiin ja turvalliseen toimintaympäristöön painottuvaa järjestelmää, jossa vastuu ja valta on osin keskitetty SUEKille ja Olympiakomitean alaiselle lautakunnalle. (Heikkinen 2021, s. 76–79 ja 87–89.)

¹⁸ Dopingin yhteydessä oli vallalla ajatus, että dopingtestit ovat tehokas tapa rajoittaa dopingin käyttöä. Vuodesta 1985 lähtien kuitenkin alle yksi prosentti tehdyistä testeistä on ollut positiivisia. Todetuista dopingrikkomuksista ainoastaan 18,8 prosentissa rikkomus todistellaan dopingtestillä. Yli 80 prosentissa rikkomuksista keskeinen todistuskeino on muu kuin dopingtesti. Näin ollen dopingasioissa joudutaan enenevässä määrin turvautumaan I&I-menettelmien käyttöön. I&I-menettelmillä viitataan käsitteeseen *intelligence and investigation*. Kyseessä ovat siis tiedustelu- ja tutkintamenetelmät. (Chaussard 2024, s. 9–10.) Voidaan ajatella, että positiivinen dopingtesti vastaa rikosoikeudellisessa ajattelussa rattijuopumusta, joissa rikosoikeudellisten ratkaisujen tekeminen on lähes matemaattisen eksaktia. (Tapani-Tolvanen-Hyttinen 2025, s. 117.)

¹⁹ Transnationaalisen järjestyksen ensisijainen tavoite on riippumattomuus kansallisvaltion oikeudesta. Urheilua koskevan kansainvälisen oikeusjärjestyksen, *lex sportiva*, perustaminen tukee urheilun pyrkimystä pysyä erillään kansallisvaltion lainkäytön piiristä. Tästä tarkemmin Lindholm 2024, s 59–60 siinä mainittuine lähteineen.

sportivan ja yleisen oikeusjärjestyksen leikkauspisteessä on oltava huolellinen sen kanssa, kuinka syvälle jäsenvaltioiden kansallisen oikeuden ja toisaalta eurooppalaisen ihmisoikeusajattelun ytimeen kansainväliset urheilujärjestöt voivat autonomiansa puitteissa omat tutkintamenetelmänsä ulottaa. Tätä voidaan oikeudellisesti ajatella eräänlaisena avaa- vana harmonisointikeskusteluna, jossa pyritään saamaan selkoa siitä, miten kansainvälisten lajiliittojen sääntöjen ja vastaavasti näiden liittojen kansallisten jäsenliittojen sääntöperiaatteet eroavat toisistaan.

Tärkein syy tämän selvityksen tekemiselle nousee kuitenkin esiin käytännön esimerkistä ja on yhteydessä edellisessä kappaleessa esiin nostettuun kansainvälisten lajiliittojen tutkintavaltuuksien laajuuteen. Kysymys on ennen kaikkea siitä, että kansainvälisten lajiliittojen kurinpitosäännöt antavat lajiliitoille urheilurikkomusten tutkintaa koskien sellaisia tutkintavaltuuksia, joiden laajuus on liberaalin länsimaisen oikeusvaltion perusperiaatteisiin tottuneelle oikeuden harrastajalle yllättävä. Ymmärrettävää on ehkä vielä se, että kansainväliset lajiliitot voivat tehokkaasti velvoittaa urheilijat esimerkiksi osallistumaan urheilurikkomuksen tutkinnan aikana haastatteluihin tai muihin vastaaviin kuulemisiin. Sen sijaan yllättävämpää on jo, että tutkintavaltuudet antavat mahdollisuuden esimerkiksi erilaisten teknisten laitteiden ja tallenteiden takavarikkoon. Edellä on jo tehty selkoa siitä, että suomalaisilla

urheilurikkomusten tutkijoilla, olipa kyseessä sitten lajiliiton itsensä tai SUEKin tekemä tutkinta, ei tällaisia keinoja ole käytössään. Pulmalliseksi tilanne käy varsinkin siinä vaiheessa, kun kansainvälisten lajiliittojen urheilurikkomusten tutkinnasta vastaavat toimijat kohdistavat pakkokeinoon rinnastuvia tutkintamenetelmiä suomalaisiin urheilijoihin tai urheiluyhteisöihin. Näiden menetelmien toimeenpano voi tapahtua jopa niin, että tutkinta tapahtuu Suomen rajojen sisäpuolella. Tiedossa on, että Suomessa on tapauksia, joissa kansainvälisten lajiliittojen kurinpito-organien tutkijat ovat tällaisia menetelmiä käyttäneet.

Tämän selvityksen mielenkiinto kohdistuu sellaisten tapausten oikeudelliseen arviointiin, joissa tutkinnan kohteena on jo tapahtunut epäilty urheilurikkomus.²⁰ Kuvattu asetelma, jossa kansainvälisten lajiliittojen tutkijoilla on käytössään sääntöihinsä perustuen laajat tutkintavaltuudet kohdevaltiossa, mutta kansallisen liiton kurinpidosta vastaavilla tahoilla ei tällaisia oikeuksia omassa maassaan ole tai tällaisten oikeuksien luonteesta ei ole käyty edes keskustelua, on omiaan synnyttämään erilaisia kollisioita.²¹ Keskeinen kysymys on, miten Suomen yleinen oikeusjärjestys suhtautuu tilanteeseen, jossa kansainvälisen lajiliiton kurinpitomenettelyyn liittyvässä tutkinnassa hyödynnetään tutkintamenetelmiä, jotka ovat yksilön oikeuksiin puuttumisen näkökulmasta rinnastettavissa viranomaisten

²⁰ Kansainväliset lajiliitot voivat lähettää tiettyihin urheilutapahtumiin omia virkailijoitaan myös ennalta estävässä tarkoituksessa. Tavoitteena on tällöin ehkäistä esimerkiksi vedonlyönnin luonteen vastaista niin sanottua *courtsiding*-toimintaa. *Courtsidingilla* tarkoitetaan sitä, että urheilutapahtumassa paikan päällä oleva henkilö hyödyntää live-urheilutapahtuman ja live-vedonlyönnin välisen teknisen viiveen. Käytännössä vilpillinen vedonlyöjä saa muutaman sekunnin etulyöntiaseman asettaessaan vedon tapahtumasta, jonka hän on juuri todistanut paikan päällä, mutta joka on vielä avoinna vedonlyöntiyhtiön online-järjestelmässä. Vuosittain Helsingissä järjestettävässä HPP Open -ammattilaistennisturnauksessa on yleisön havaintojen mukaan ollut tilanteita, joissa Kansainvälisen tennisliiton (ITF) virkailijat eli niin sanotut *spotterit* ovat estäneet henkilöitä pääsemästä katsomoon *courtsiding*-epäilyn perusteella. Selvytyden vuoksi on todettava, että *courtsiding*issa ei ole kyse kilpailumanipulaatiosta, sillä *courtsidingiin* ei kuulu oikeudeton vaikuttaminen ottelun lopputulokseen.

²¹ Kansallisen ja kansainvälisen järjestelmän välillä vallitsee toiminnallinen yhteys, joten kansallinen kurinpito-organisaatio ei kykene estämään omalla tutkinnallaan kansainvälisen liiton toimia kaksoisrangaistavuuden kieltoa hyödyntämällä. Vuonna 2023 (26.4.2023) Sveitsin liittovaltion tuomioistuim (SFT) antoi kaksi sisällöllisesti rinnakkaisista ratkaisua, 4A_484/2022 ja 4A_486/2022, jotka koskivat *ne bis in idem* -periaatteen soveltamista kilpailumanipulaatiotapauksissa. Kysymys oli tilanteista, joissa sekä kansallinen että kansainvälinen liitto olivat aloittaneet kurinpitomenettelyn samasta tapahtumasta. SFT katsoi, ettei *ne bis in idem* -periaatetta ollut rikottu, koska menettelyt muodostavat "yhtenäisen järjestelmän kaksi puolta", jonka toiminnallinen yhteys vaarantuisi, jos toinen estäisi toisen. Näin ollen rinnakkaiset tai peräkkäiset menettelyt eivät olleet ristiriidassa Sveitsin oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa.

käyttämiin pakkokeinoihin. Samalla herää kysymys siitä, ovatko suomalaiset urheilijat ylipäänsä aidosti tietoisia niistä velvoitteista, joihin he urheilun sisäisen oikeusjärjestelmän puitteissa suostumuksensa antavat. Edelleen on kysyttävä, olisiko Suomessa tarpeen miettiä sitä, pitäisikö urheilurikkomusten tutkijoilla olla käytössään laajempia tutkintakeinoja kuin mitä ne tällä hetkellä ovat. Viime kädessä kysymys on kuitenkin aina siitä, mitkä ovat urheilijan oikeudet yksilönä ja minkälaisia rajoitusperusteita näihin oikeuksiin voidaan kohdistaa.

Tämä selvitys ei pyri ainoastaan kuvaamaan voimassa olevaa oikeustilaa, vaan myös tunnistamaan ne kohdat, joissa urheilun tutkintakäytännöt ja oikeusjärjestelmän peruslähtökohdat eivät täysin kohtaa. Tältä osin selvitys toimii keskustelunavauksena siitä, miten urheilun autonomia ja perus- ja ihmisoikeudet voidaan sovittaa yhteen muuttuneessa tutkintaympäristössä.

1.1 Selvityksen rakenne ja menetelmä

Selvityksen rakenne etenee seuraavasti:

Osassa I esitellään menetelmällinen ja teoreettinen viitekehys, jossa syvennyttään kriittisen oikeuspositivismin käsitteistöön ja oikeuden syvärakenteeseen. Edelleen osassa I käsitellään perus- ja ihmisoikeuksien soveltumista urheilun kontekstissa sekä tarkastellaan Sveitsin asemaa lex sportiva kotimaana.

Osassa II esitellään pääasiassa laji- ja sääntökohdaisia tutkintavaltuuksia. Pakkokeinoja ja niiden yhtäläisyyksiä tarkastellaan urheiluun keskeisesti liitettävien perusoikeuksien kanssa. Lisäksi käydään läpi kuuden urheilulajin ja antidopingin tutkintamenetelmiä sekä vertaillaan lyhyesti eri lajien tutkintakynnyksiä. Osassa II katse suunnataan myös eri oikeusjärjestysten ratkaisuihin, joissa erilaiset urheilun tutkintakeinot ovat olleet tuomioistuinten arvioinnin kohteena.

Lopuksi **osassa III** tarkastellaan urheilurikkomus-tutkinnan oikeudellisia mahdollisuuksia, itsekrimi-

nointisuojusta johtuvia velvoitteita sekä vastataan selvityksen keskeiseen kysymykseen: voidaanko urheilurikkomustutkinnassa käyttää pakkokeinoon rinnastuvia tutkintamenetelmiä.

1.2 Oikeusdogmaattinen ja kriittisen oikeuspositivismin näkökulma

Urheilun sääntelyjärjestelmä asettuu perinteisen kollektiivisen tuomariniideologian näkökulmasta katsottuna erilaiseen oikeudelliseen raamiin. Se on samaan aikaan osa transnationaalista lex sportivaa ja sen sisäisiä sääntöjä, mutta toisaalta sidoksissa sekä kansalliseen että eurooppalaiseen oikeusjärjestykseen, erityisesti perus- ja ihmisoikeuksiin. Tässä selvityksessä urheilua ja sen oikeutta tarkastellaan oikeudellisena ilmiönä, joka liikkuu yleisen oikeusjärjestyksen normatiivisen ja urheilun institutionaalisen tason rajapinnalla. Jotta tätä kaksitasoista rakennetta voidaan ymmärtää ja arvioida, tarvitaan metodologinen lähestymistapa, joka kykenee yhdistämään oikeusdogmaattisen analyysin normien sisällöstä ja kriittisen tarkastelun niiden oikeuttamisesta.

Urheilun oikeusjärjestyksen tutkiminen pelkästään oikeusdogmaattisesti jättäisi sen sisäisen autonomian ja normatiivisen perustan paljolti selittämättömäksi. Kriittinen näkökulma antaa mahdollisuuden tarkastella, miten urheilun sisäinen sääntely, esimerkiksi urheilijan suostumusta koskevat velvoitteet tai tutkintamenettelyt, heijastavat ja samalla haastavat oikeuden syvärakenteen arvoja, kuten ihmisarvoa, oikeudenmukaista oikeudenkäyntiä ja yhdenvertaisuutta. Tämän vuoksi tutkimus ankkuroituu oikeusdogmaattisen ja kriittisen tarkastelun yhdistelmään, jonka avulla urheilun autonomian ja yleisen oikeusjärjestyksen välistä jännitettä voidaan analysoida johdonmukaisesti ja teoreettisesti kestävästi.

Tutkimus rakentuu oikeusdogmaattisen ja kriittisen oikeuspositivismin metodin yhdistelmälle, joka mahdollistaa sekä normatiivisen että teoreettisen tason analyysin urheilun sääntelyjärjestelmästä.

Oikeusdogmatiikan tehtävänä on hahmottaa ja systematisoida voimassa olevan oikeuden sisältö,²² kun taas kriittinen näkökulma tuo esiin niitä oikeuden rakenteellisia ja ideologisia asetelmia, jotka muuten uhkaisivat jäädä dogmaattisen tulkinnan varjoon. Oikeusdogmaattinen näkökulma tässä selvityksessä on perusteltu, koska selvityksen keskiössä on kysymys urheilijan oikeusasemasta voimassa olevan oikeuden ja urheilun sisäisen normiston rajapinnalla. Tämä tarkoittaa, että tutkimuksessa analysoidaan ensisijaisesti olemassa olevia yleisen oikeusjärjestyksen oikeusnormeja, urheilijan ja urheilujärjestöjen välisiä sopimusjärjestelyjä ja kurinpitomenettelyjä. Keskeisen osan positiivisesta sääntelystä muodostaa eri urheilujärjestöjen säännöt. Tavoitteena on selvittää, missä määrin urheilijan suostumukseen perustuvat tutkintavelvoitteet ovat yhteensopivia Suomen perusoikeusjärjestelmän ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) kanssa.

Dogmaattinen lähestymistapa on erityisen keskeinen, koska urheilun sääntely Suomessa perustuu sopimusperusteiseen malliin, ei lainsäädäntöön. Siten urheiluoikeuden normit ovat luonteeltaan itsesääntelyä, jonka viimekätinen oikeudellinen pätevyys arvioidaan yleisen oikeusjärjestyksen normihierarkian kautta.

Oikeusdogmaattinen analyysi kohdistuu erityisesti seuraavaan kysymykseen:
Millä edellytyksillä urheilijan suostumus voi oikeuttaa perus- ja ihmisoikeuksiin puuttumisen?

Tutkimuskysymys on asettelultaan velassa oikeusteoreettiselle keskustelulle urheilun autonomian ja perus- ja ihmisoikeuksien välisestä suhteesta. Tässä selvityksessä teoreettinen viitekehys rakentuu erityisesti Jean-Paul Costan ja Björn Hessertin tutkimuksille. Costa jäsentää urheilun sääntelyjärjestelmää ihmisoikeusperustaisen legitimititeettitestin

kautta korostaen, että urheilun sisäiset velvoitteet ovat hyväksyttäviä vain siltä osin kuin ne täyttävät suhteellisuuden, oikeudenmukaisen menettelyn ja yksityiselämän suojan vaatimukset.²³

Hessert puolestaan tarkastelee systemaattisesti ja laajasti urheilun tutkintakeinoja Euroopan ihmisoikeussopimuksen valossa ja osoittaa, että pakkokeinoihin rinnastettavia toimia on arvioitava funktionaalisesti niiden vaikutusten, ei niiden muodollisen luonteen perusteella.²⁴

Näiden lähtökohtien varaan rakentuen suostumusta ei tarkastella niinkään sopimusoikeudellisenä ilmiönä, vaan osana laajempaa perus- ja ihmisoikeuksien rajoitusoppia, jossa keskeistä on arvioida, missä määrin yksilö voi pätevästi luopua oikeuksistaan ja missä kohdin oikeuksien ydin asettaa suostumukselle rajoja.

1.3 Kriittinen oikeuspositivismi ja Tuorin teoreettinen viitekehys

Oikeusdogmatiikan metodin rinnalla tutkimus nojaa Kaarlo Tuorin kehittämään kriittiseen oikeuspositivismiin, joka erottaa oikeuden kolme rakennetasoa: pintatason normit, oikeuskulttuurin ja syvärakenteen.²⁵ Tämä jaottelu tarjoaa teoreettisen välineen arvioida, millä oikeuden tasolla urheilun autonomian oikeusjärjestelmä eli *lex sportiva* toimii, ja missä vaiheessa se joutuu väistämättä alistumaan yleisen oikeusjärjestyksen valvonnan kohteeksi.

Kriittisen oikeuspositivismin näkökulma mahdollistaa sen, että tutkimus ei ainoastaan kuvaa voimassa olevaa sääntelyä, vaan myös arvioi sen oikeutusta. Tämä on huomioitava siksi, että urheilun sisäiset tutkintamenetelmät, kuten kansainvälinen tennisintegriteettivirasto ITIA:n (International Tennis Integrity Agency) tietojenluovutusvaatimukset tai

²² Hirvonen 2011, s. 21.

²³ Costa 2019.

²⁴ Hessert 2023.

²⁵ Tuori 2000, s. 159–165.

Kansainvälisen koripalloliitto FIBAn (Fédération Internationale de Basketball) tutkintaveloitteet, muistuttavat pakkokeinoihin rinnastuvia menettelyjä ilman, että näitä prosesseja olisi alistettu yleisen oikeusjärjestyksen laillisuusvalvonnan kohteeksi. Kriittisen näkökulman kautta voidaan näin pyrkiä paljastamaan urheilun itsehallinnon ja yksilön oikeusturvan välinen rakenteellinen konflikti, joka muutoin jäisi tarkastelun ulkopuolelle. Asetelma voidaan kiteyttää niin, että urheilun sisäisen normisto ja kriittinen oikeuspositivismi käyvät vuoropuhelua keskenään.

1.4 Lähdeaineisto

Selvitys perustuu lähdeaineistoon, joka on koottu keskeisistä oikeudellisista tietokannoista (Edilex, SpringerLink, HeinOnline, Westlaw International) sekä urheilun kurinpidon ja eettisen sääntelyn asiakirjoista. Keskeiset oikeustapaukset on tunnistettu selvityksen tekijän asiantuntemuksen ja hiljaisen tiedon avulla sekä täydentävästi oikeuskirjallisuudessa esiin nostetun ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännön kautta.²⁶ Kotimaisessa aineistossa painopiste on ollut lakien esitöissä, kurinpitomääräyksissä ja muissa urheilun sisäistä sääntelyä koskevissa dokumenteissa. Urheilujärjestöjen kurinpitosääntöjä on kartoitettu hakukoneiden, lähinnä Googlen avulla. Menetelmä yhdistää oikeusdogmaattisen lähteiden systematisoinnin ja kriittisen ihmisoikeusperustaisen arvioinnin. Käytännössä

tutkimuksessa on pyritty ensinnäkin jäsentämään urheilun tutkintatoimintaa koskevaa normistoa ja oikeudellisia rakenteita sekä toisaalta arvioimaan niiden hyväksyttävyyttä suhteessa perus- ja ihmisoikeuksiin, oikeusvaltioperiaatteeseen ja oikeuden syvärakenteeseen.

1.5 Rajaus: kilpailuoikeuden merkitys urheilun tutkintamenetelmissä

Euroopan unionin kilpailuoikeus muodostaa urheilun oikeudellisen toimintaympäristön keskeisen ulottuvuuden, mutta sen merkitys tämän selvityksen kannalta on rajallinen. Kilpailuoikeudellinen sääntely kohdistuu ensisijaisesti urheilujärjestöjen taloudelliseen vallankäyttöön ja markkinoihin kohdistuviin vaikutuksiin – esimerkiksi siihen, miten lajiliittojen säännöt ja organisaatorakenne voivat rajoittaa kilpailua tai markkinoillepääsyä.

Tässä selvityksessä tarkastelun kohteena eivät kuitenkaan ole urheilun taloudelliset rakenteet, vaan tutkintamenetelmien oikeudellinen luonne ja niiden suhde yksilön oikeuksiin. Pakkokeinoihin rinnastuvat tutkintamenetelmät eivät kuulu kilpailuoikeudellisen arvioinnin piiriin, vaan asettuvat perus- ja ihmisoikeusnormiston soveltamisalaan. Näin ollen kilpailuoikeus jää tämän tarkastelun ulkopuolelle, vaikka se onkin osaltaan muodostamassa urheilun oikeudellisen ympäristön horisonttia.

²⁶ Osa modernin tutkimuksen työkaluarsenaalia on tekoälyn käyttö. Tämän selvityksen tekemisessä on yritetty hyödyntää Primo-tekoälyavustajaa ja Scopus AI:tä. Ainakin vielä toistaiseksi hakutulokset jäivät tekoälyn avulla liian geneerisiksi.

2. Oikeuden kolmitasoinen rakenne Tuorin mukaan

Kaarlo Tuorin kehittämä oikeusteoreettinen malli *oikeuden tasoista* jäsentää oikeuden monitasoisena rakenteena, jossa erotetaan **pintataso, oikeuskulttuuri ja syvärakenne**. Näiden kolmen tason avulla Tuori pyrkii avaamaan oikeuden jatkuvuuden ja muutoksen suhdetta: oikeus ei ole pelkkä normijärjestelmä, vaan historiallisesti kerrostunut ja arvorakenteisiin kiinnittynyt instituutio.²⁷

Oikeuden pintataso käsittää voimassa olevan, näkyvän ja konkreettisen oikeuden: lait, asetukset, tuomioistuinten ratkaisut ja muun normatiivisen materiaalin.²⁸ Tämä taso on dynamisessa liikkeessä ja se on oikeuden tasoista muutosharkin; se reagoi yhteiskunnallisiin ja poliittisiin impulsseihin sekä heijastaa oikeudellisen ajattelun käytännön ilmentymää.

Oikeuskulttuuri toimii linkkinä oikeuden pintatason normatiivisten ilmiöiden ja syvärakenteen käsitteellisten sekä arvoperäisten lähtökohtien välillä. Se koostuu oikeudellisista ajattelutavoista, argumentaatioperinteistä, metodisista käytännöistä ja yleisistä opeista, jotka suuntaavat ja rajaavat oikeuden tulkintaa ja soveltamista.²⁹ Oikeuskulttuuri on oikeuden muisti, joka takaa oikeuden jatkuvuuden ja sisäisen koherenssin. Oikeuskulttuurin tasolla eri oikeudenalojen yleiset opit kokoavat yhteen niin oikeuskulttuurin käsitteelliset³⁰ kuin normatiiviset ainekset³¹. Näiden oppien kautta muodostuu paitsi kunkin oikeudenalan oma identiteetti, myös oikeusjärjestyksen sisäinen systemaattisuus. Yleiset

opit luovat rakenteen, jonka varaan oikeusjärjestys rakentuu ja jonka kautta sen kokonaisuus hahmotuu. Oikeusjärjestyksen systemaattisuus on samalla välttämätön edellytys lainkäytön ennustettavuudelle ja oikeuden formaaliselle rationaalisuudelle.³² Samalla se toimii kanavana, jonka kautta syvärakenteen arvot ja periaatteet siirtyvät pintatason konkreettisiin tulkintoihin.

Syvärakenne on oikeuden perimmäinen normatiivinen ja käsitteellinen ydin. Se sisältää modernin oikeuden perustavat kategoriat, kuten oikeussubjektin, subjektiivisen oikeuden ja velvollisuuden, sekä ne normatiiviset periaatteet, joihin oikeusjärjestyksen legitimeetti ankkuroituu: ihmisarvo, yhdenvertaisuus ja oikeusvaltio.³³ Syvärakenne on oikeuden pysyvin ja hitaimmin muuttuva osa. Se toimii oikeuden legitimeetin ja itserajoituksen ehtona määrittäen sen, mikä on oikeudessa ylipäättään mahdollista ja hyväksyttävää.³⁴

Tuorin kehittämä kolmitasoinen rakenne tarjoaa vahvan teoreettisen pohjan myös *lex sportiva* ja yleisen oikeusjärjestyksen välisen suhteen analysointiin. Urheilun oma sääntelyjärjestelmä, *lex sportiva*, on kehittynyt autonomiseksi traditioksi, joka muodostaa itsesääntelyyn perustuvan oikeudellisen rakenteen kansallisten oikeusjärjestysten rinnalle.³⁵ *Lex sportiva* voidaan sijoittaa tähän rakenteeseen omana, autonomisena pintatason ilmiönään, joka kuitenkin jakaa osittaisen yhteisen kulttuurisen ja miltei kokonaan yhtäpitävän syvärakenteelli-

²⁷ Tuori 2000, s. 163, 171.

²⁸ Ibid., s. 171.

²⁹ Ibid., s. 184–190.

³⁰ Ibid., s. 192.–195 ja Tuori 2007, s. 167–182.

³¹ Ibid., s. 196–202.

³² Ibid., s. 187.

³³ Ibid., s. 203–212, 247.

³⁴ Ibid., s. 203, 215–216.

³⁵ Tästä laajasti Foster 2005 ja Blackshaw 2011.

sen perustan yleisen oikeusjärjestyksen kanssa. Oikeuskulttuurin tasolla yleinen oikeusjärjestys ja *lex sportiva* jakavat käsityksen esimerkiksi siitä, että ne rakentuvat periaatteille ja käsitteille, jotka antavat merkityksen pintatason normeille, ja toimivat yhteisöllisinä, traditioon perustuvina oikeuden käytäntöinä.³⁶ Lisäksi yleinen oikeusjärjestys ja *lex sportiva* tunnistavat sen, että ne voivat menettää legitimitettinsä, jos ne irtaantuvat oikeuden syvärakenteesta.

Lex sportiva eroaa yleisen oikeusjärjestyksen mukaisesta oikeudesta ennen kaikkea siinä, että sen normatiivinen lataus ei saa energiaansa lainsäätäjän tahdosta, vaan urheiluyhteisön sisäisestä traditiosta ja transnationaalisesta legitimitetistä. Tämän vuoksi *lex sportiva* torjuu yleisen oikeusjärjestyksen pintatason normit eikä tunnusta niitä ensisijaisiksi omassa sääntelyssään.³⁷

Tuorin teorian näkökulmasta yleisen oikeusjärjestyksen pintatason normien torjunta ei kuitenkaan merkitse oikeuden ulkopuolelle asettumista, vaan sen osoitusta, että oikeus on monitasoinen ja tiettyin osin pirstaloitunut järjestelmä. *Lex sportiva* ei muodosta yleisen oikeusjärjestyksen vastakohtaa, vaan sen rinnakkaista pintatasoa, jota ohjaavat osin samat oikeuskulttuuriset ja lähes kokonaan yhteiset syvärakenteelliset arvot. Urheilun normisto ei siis riko oikeutta, vaan ilmentää sitä omalla alueellaan.

Tuorin oikeusteoreettinen ajattelu asettaa oikeuden kehityksen historialliseen ja kulttuuriseen kontekstiin. Hänen mukaansa oikeus ei ole pelkkä sääntökokoelma tai hallinnollinen järjestelmä, vaan osa oikeustraditiota, joka ylläpitää oikeuden jatkuvuutta ja identiteettiä. Oikeuden traditiot välittävät oikeuden syvärakenteen arvoja, kuten laillisuutta, oikeudenmukaisuutta ja ihmisarvoa sukupolvien ja oikeusjärjestysten yli.³⁸ Tuorin analyysissä traditio määrittää, millaiset uudet ilmiöt voidaan hyväksyä osaksi oikeusjärjestystä. Se ei ole staattinen, vaan jatkuvassa dialogissa yhteiskunnallisen muutoksen ja oikeuden pintatason uudistusten kanssa. Näin traditio muodostaa rakenteen, jonka varassa oikeus kykenee uusiutumaan menettämättä identiteettiään.

Urheiluoikeudellisessa kirjallisuudessa tätä samaa lähestymistapaa harjoittavat Antoine Duval, Alexander Krüger ja Johan Lindholm, jotka kuvaavat *lex sportiva* sulautuneena osaksi eurooppalaista ja kansainvälistä oikeusjärjestystä. Heidän mukaansa urheilun oma oikeus ei toimi tosiasiallisesti autonomisena, itsesäätelyvänä järjestelmänä, vaan se on sulautunut niihin oikeudellisiin ja kulttuurisiin rakenteisiin, jotka määrittävät eurooppalaisen oikeuden perusperiaatteet.³⁹ Tradition näkökulmasta urheilulla itsellään on pitkä ja merkityksellinen historiallinen jatkumo. Urheilua on harjoitettu vuosituhansien ajan⁴⁰, ja sen sisäinen arvomaailma, johon kuuluvat kilpailu, reiluus ja kunnian tavoittelu, on säilynyt

³⁶ Tuori (2007, s. 75) piti kirjoittaessaan todennäköisenä, että *lex sportiva* funktionaalisesti eriytyneenä oikeusjärjestelmänä synnyttäisi oman oikeuskulttuurinsa. Näin on jo käynytkin. Urheilu-oikeuden oikeuskulttuuriin kuuluu olennaisena osana esimerkiksi kuringpidollinen laillisuusperiaate. Aineen urheilu-oikeuden yleisiksi opeiksi kehittelemät vapausperiaate, reilun pelin periaate ja urheilukilpailujen sujuvuusperiaate ovat sellaisia entiteettejä, jotka muodostavat urheilu-oikeudellista oikeuskulttuuria. Aine 2011b, s. 19–48 ja Aine 2023, s. 42–45.

³⁷ Esimerkiksi tällaisesta torjunnasta käyvät kamppailulajit. Esimerkiksi toisen ihmisen lyöminen nyrkillä päähän muuttaa melkoisesti oikeudellista muotoaan riippuen siitä, tapahtuuko se kadulla ravintolailan jälkeen vai nyrkkeilysalilla lajin sääntöjen mukaisesti. Urheilun harjoittaminen sääntöjen ja lajin hengen mukaisesti torjuu tehokkaasti rikosoikeuden mahdolliset lähentelyyritykset.

³⁸ Tuori 2005, s. 77–85.

³⁹ Duval–Krüger–Lindholm 2024, s. 3 ja 7.

⁴⁰ Urheilulla on yksi ihmiskunnan pisimmistä kulttuurisista jatkuvuuksista. Sen varhaisimmat muodot tunnetaan jo muinaisesta Egyptistä ja Mesopotamiasta, mutta järjestäytynyt kilpailu sai pysyvän muotonsa antiikin Kreikassa viimeistään 700-luvulla eaa., jolloin olympialaiset vakiintuivat yhteiskunnallisen ja eettisen kilvoittelun muodoksi. Urheilun perinne on siis huomattavasti vanhempi kuin useimmat modernit oikeusjärjestykset. Urheilun traditiosta ennen antiikin olympialaisia laajasti Mandell 1984.

suhteellisen muuttumattomana vuosisatojen ajan. Urheilun traditio on näin ollen osa oikeuden traditioita siinä mielessä, että urheilu on pitkään saanut kehittyä omaehtoisesti ja pääosin oikeusjärjestyksen siihen liiemmälti puuttumatta. Tämä pitkään jatkunut itsesääntelyn perinne on jättänyt pysyvän jäljen myös siihen tapaan, jolla urheilua nykyisin säännellään ja ymmärretään oikeudellisena ilmiönä.

Urheilu-oikeusajattelussa ja Tuorin näkemyksissä on yhtäläisyyksiä ainakin siinä, että ne korostavat tiettyä pysyvyyttä. Siinä missä Tuori puhuu oikeuden syvärakenteesta ja oikeuden traditioiden jatkuvuudesta, kuvaa Duval kirjoittajakumppaneiden samaa ilmiötä vedotessaan eurooppalaiseen oikeusperinteeseen.

Eurooppalainen oikeusperinne ei rajoitu kansallisiin järjestelmiin, vaan se läpäisee myös transnationaaliset normijärjestelmät, kuten urheilun *lex sportiva*.⁴¹ Urheilun oma normisto on siten osa samaa traditiota, joka kantaa mukanaan eurooppalaista käsitystä oikeudesta, suhteellisuudesta ja yksilön kunnioittamisesta. Sulautuneen *lex sportiva*n käsite voidaan näin ymmärtää nykyaikaisena ilmentymänä oikeuden traditiosta. Se heijastaa oikeuden jatkuvuutta tilanteessa, jossa sääntely ulottuu kansallisten rajojen yli, mutta säilyttää yhteyden siihen arvopohjaan, josta eurooppalainen oikeusperinne on saanut muotonsa.

⁴¹ Duval et al. 2024, s. 3 ja 7.

3. Perus- ja ihmisoikeudet urheilun kontekstissa

Kaarlo Tuori on ilmeisesti nähnyt tulevaan hahmotellessaan kriittistä oikeuspositivismiaan, sillä sittemmin Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen käytäntö on vahvistanut varsin tarkoin tämän teoreettisen jaon. Tuomioistuin ei ole pyrkinyt alistamaan urheilun sääntelyä yleisen oikeusjärjestyksen pintatason normeille, vaan arvioi sitä suoraan ihmisoikeuksien ydinalueen kautta. Esimerkiksi myöhemmin tarkemmin käsiteltävissä Pechstein ja Mutu v. Sveitsi, FNASS ja muut v. Ranska- ja Semenya v. Sveitsi-ratkaisuissa EIT on toiminut juuri Tuorin kuvaamalla tavalla. EIT:n valvova katse on kiinnittynyt siihen, että lex sportiva pitää yhtä oikeuden syvärakenteen arvojen kanssa. Ilahduttavaa on, että vastaavaa rajanvetoa on nähtävissä myös kansallisen urheilu-oikeuden piirissä. Seuraavassa syvennytään siihen, minkälaisia rajoitteita perus- ja ihmisoikeusjärjestelmä asettaa urheilun itsesääntelyjärjestelmälle.

3.1 Perus- ja ihmisoikeuksien järjestelmä Suomessa

Yksilön oikeuksien ensisijaisena turvana toimii perusoikeusjärjestelmä. Suomen perustuslaki (731/1999) sisältää vuoden 1995 perusoikeus-uudistuksen jälkeen kansainvälisesti vertailtuna nykyaikaisen ja laaja-alaisen perusoikeusnormiston, jossa kansalais- ja poliittiset oikeudet on tunnustettu rinnakkain taloudellisten, sosiaalisten ja sivistyksellisten oikeuksien kanssa. Perustuslaki turvaa lisäksi muun muassa henkilötietojen suojan, oikeuden omaan kieleen ja kulttuuriin, oikeusturvan ja hyvän hallinnon, sekä vahvistaa kaikkien vastuun luonnosta, ympäristöstä ja kulttuuriperinnöstä.

Tätä kansallista perusoikeussuojaa täydentävät Suomen ratifioimat kansainväliset ihmisoikeussopimukset, jotka on laadittu muun muassa Euroo-

pan neuvostossa (EN), Kansainvälisessä työjärjestössä (ILO) ja Yhdistyneissä kansakunnissa (YK). Näistä keskeisimpänä pidetään yleissopimusta ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi (Euroopan ihmisoikeussopimus, EIS), joka hyväksyttiin Euroopan neuvostossa vuonna 1950 ja tuli voimaan vuonna 1953, useine myöhemmin hyväksytyine lisäpöytäkirjoina.⁴²

Tämän selvityksen näkökulmasta tarkastelun painopiste kohdistuu Euroopan ihmisoikeussopimukseen. Valinta on perusteltavissa sillä, että juuri EIS:n tulintakehyksessä Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on antanut ratkaisuja, joilla on ollut välitön ja rakenteellinen vaikutus urheilun sääntöjärjestelmään sekä sen legitimitettiin osana eurooppalaista oikeusjärjestystä. Näiden ratkaisujen kautta ihmisoikeusnormisto on alkanut toimia viitepisteenä urheilun omien kurinpitomekanismien, menettelytakeiden ja oikeusturvavaatimusten arvioinnissa.⁴³

3.2 Suostumus perusoikeusjärjestelmässä

Perustuslain 11 luvun 124 §:n mukaan julkinen hallintotehtävä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen tehtävän tarkoituksenmukaiseksi hoitamiseksi eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa tai muita hyvän hallinnon vaatimuksia. Merkittävää julkisen vallan käyttöä sisältäviä tehtäviä voidaan kuitenkin antaa vain viranomaiselle. Perustuslakivaliokunta on useissa yhteyksissä arvioinut erityisesti yksityisen turvallisuusalan lainsäädäntöä suhteessa perusoikeussäännöksiin ja hallintotehtävien siirtämiseen muulle kuin viranomaiselle. Näissä arvioissaan valiokunta on katsonut, että järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitoon liittyvät järjestyksenvalvojen

⁴² Ojanen-Scheinin 2011, s. 171.

⁴³ Korostettakoon vielä tässäkin yhteydessä sitä, että voimakkaasti tähän selvitykseen vaikuttanut Hessert (2023) on tarkastellut urheilun tutkimusmenetelmien oikeutusta nimenomaan Euroopan ihmisoikeussopimuksen valossa.

tehtävät ovat perustuslain 11 luvun 124 §:ssä tarkoitettuja julkisia hallintotehtäviä.⁴⁴

Muissa kuin turvallisuusalan lainsäädäntöä koskevissa lausunnoissa perustuslakivaliokunta on katsonut, että käytännössä merkittävänä julkisen vallan käyttönä on pidetty itsenäiseen harkintaan perustuvaa oikeutta puuttua yksilön keskeisiin perusoikeuksiin. Pakkokeinojen osalta tätä on käsitelty esimerkiksi arvioitaessa sivullisen oikeutta käyttää voimakeinoja tilanteissa, joissa poliisin on erittäin tärkeän ja kiireellisen virkatehtävänsä suorittamiseksi välttämätöntä turvautua sivullisen apuun. Perustuslakivaliokunnan lausunnon mukaan sivullisen oikeus käyttää pakkokeinoja tulee selvästi kytkeä tapahtuvaksi poliisin ohjauksessa. Tällä korostettiin sitä, että toimenpiteen on toteuduttava virkamiehen välittömässä ohjauksessa.⁴⁵ Perustuslakivaliokunnan lausumilla on tämän selvityksen näkökulmasta merkittävä arvo. Näin on siitä syystä, että SUEKin tai muun urheilurikkomustutkintaa suorittavan toimijan käyttämät menetelmät sisältävät vaikutuksiltaan pakkokeinoihin rinnastuvia piirteitä.⁴⁶

Urheilun konteksti asettaa kuitenkin julkisen vallan käytön problematiikan hieman erilaiseen asemaan kuin mikä se on esimerkiksi tiettyjen yksityisten turvallisuusalan toimijoiden keskuudessa. Tiedossa esimerkiksi on, että Suomen antidopingsäännöstö 2021:n 5.2.2 artiklan mukaan SUEK voi vaatia ketä

tahansa testaustoimivaltansa piiriin kuuluvaa urheilijaa (mukaan lukien toimintakiellossa oleva urheilija) antamaan näytteen missä ja milloin tahansa. Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että dopingnormisto sisältää määräyksiä, joita olisi kilpaurheilun ulkopuolella vaikea sovittaa perusoikeusjärjestelmään, kuten olinpaikkavelvollisuus, yksityisyyttä rajoittava testaus, terveystietojen luovutus ja elinikäiset toimintakiellot.⁴⁷

SUEKin toiminnassa julkisen vallan ja jopa pakkokeinojen piirteet korostuvat erityisesti näytteenotto-oikeudessa. Lisäksi Suomen sitoutuminen Maailman antidopingsäännöstöön (World Anti-Doping Code, WADC) kahden kansainvälisen yleissopimuksen, Euroopan neuvoston dopingin vastaisen yleissopimuksen (ETS 135)⁴⁸ ja Yhdistyneiden kansakuntien kasvatus-, tiede- ja kulttuurijärjestö UNESCO:n (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization) kansainvälisen dopingin vastaisen yleissopimuksen⁴⁹, kautta vahvistaa SUEKin asemaa kansainvälisiä velvoitteita toimeenpanevana toimijana. Näiden sopimusten kautta Suomi on sitoutunut edistämään ja toteuttamaan Maailman antidopingtoimisto WADAn hyväksymää Maailman antidopingsäännöstöä (WADC) kansallisesti. Tämä merkitsee sitä, että Suomen oikeusjärjestyksessä antidopingtoiminta perustuu kansainvälisiin velvoitteisiin, mutta Maailman antidopingsäännöstöä ei ole inkorporoitu sellaisenaan laintasoiseksi normiksi,

⁴⁴ Esim. PeVL 28/2001 vp, PeVL 20/2002 vp, PeVL 10/2006 vp ja PeVL 13/2010 vp.

⁴⁵ PeVL 15/1994 vp, s. 3.

⁴⁶ SUEKin asema yksityisenä toimijana ja sen tehtäviin mahdollisesti sisältyvä julkisen vallan käyttö on ollut keskeinen osa SUEKiin liittyvää keskustelua jo ennen sen perustamista. Tästä keskustelusta laajasti Tarasti (2014) ja Halila (2018). Näiden kirjoitusten kontribuutio on käsillä olevaan selvitykseen merkittävä. Kirjoitukset raamittavat tätä selvitystä monilta osin, vaikka niihin ei konkreettisesti viitata.

⁴⁷ Nisula 2003, ss. 16 ja Halila-Norros 2017, s. 170.

⁴⁸ Asetus dopingin vastaisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta (465/1990, SopS 23/1990), annettu 25.5.1990, voimaantulo 1.6.1990.

⁴⁹ Tasavallan presidentin asetus kansainvälisen dopingin vastaisen yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta (31/2007, SopS 4/2007). Näiden kahden sopimuksen välistä eroa voisi ainakin yrittää tiivistää seuraavasti: Euroopan neuvoston sopimus antaa SUEKin toiminnalle valtiosääntöisesti legitiimin perustan, koska se mahdollistaa tehtävien siirron urheilujärjestölle valtion vastuulla. UNESCO-sopimus puolestaan vahvistaa WADAn normiston kansainvälisen aseman, mutta ei muuta Suomen valtiosääntöistä asetelmaa. SUEK toimii edelleen valtion valtuuttamana julkisen hallintotehtävän hoitajana, jonka tutkintamenetelmät on toteutettava perusoikeuksia ja oikeusturvavaatimuksia kunnioittaen.

vaan sen toimeenpano jää kansallisten toimijoiden, kuten SUEKin, vastuulle.⁵⁰

Euroopan neuvoston dopingin vastaisen yleis-sopimuksen 7 artikla on perusoikeuksien näkökulmasta keskeinen, sillä se asettaa valtiolle velvollisuuden edistää urheilujärjestöjen toimia dopingin torjumiseksi, mutta samalla se luo myös kehyksen sille, miten näiden toimien on toteutettava oikeusturvaa ja perusoikeuksia kunnioittaen.

Artiklan 1 kohdan mukaan sopimusvaltioiden on rohkaistava urheilujärjestöjään suunnittelemaan ja soveltamaan toimivaltansa puitteissa dopingin vastaisia toimia. Tämä sisältää perusoikeusnäkökulmasta julkisen vallan vastuun siitä, että yksityiset urheilutoimijat eivät toimi tavalla, joka loukkaisi yksilön oikeuksia, esimerkiksi yksityisyyden suojaa, oikeutta oikeudenmukaiseen menettelyyn tai yhdenvertaisuutta.

Erityisen merkittävä on 2 kohdan alakohta d, joka velvoittaa urheilujärjestöt järjestämään kurinpitomenetelynsä siten, että ne noudattavat luonnonoikeutta koskevia kansainvälisesti hyväksytyjä periaatteita ja takaavat epäiltyjen urheilijoiden perusoikeuksien kunnioittamisen. Tässä mainitut elementit, rikkomuksesta ilmoittavan ja päättävän elimen erottaminen, oikeus tulla kuulluksi ja saada avustaja sekä oikeus hakea muutosta, vastaavat perustuslain 21 §:n ja Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan ydinsisältöä.

Edellä kuvattu asettaa antidoping- ja urheilurikkomustutkinnot valtiosääntöoikeudellisesti poikkeukselliseen asemaan. Kun SUEK toimii perusoikeusherkällä alueella ilman laintasoisesti säädettyä toimivaltaperustetta, kysymys sen tutkintakeinojen valtiosääntöisestä hyväksyttävyydestä on

Säännös sitoo valtiota huolehtimaan siitä, että urheilun kurinpidolliset menettelyt ovat prosessuaalisesti oikeudenmukaisia ja aineellisesti suhteellisia. Tämä merkitsee, että myös yksityisten urheilujärjestöjen toiminnassa on varmistettava oikeusturva ja oikeudenmukainen kohtelu, jos niissä tosiasiallisesti käytetään julkisen vallan luonteisia keinoja.

Lisäksi 7 artiklan 2 c korostaa dopingvalvontamenetelmien yhdenmukaistamista. Tämä kohta on perusoikeusjärjestelmän kannalta erityisen herkkä, sillä testaus ja valvonta merkitsevät usein puuttumista henkilön koskemattomuuteen, yksityiselämän suojaan ja viestintäsalaisuuteen. Näin ollen artiklaa on tulkittava siten, että valtio, ja sen kautta SUEK, voi toteuttaa valvontaa vain sellaisin menetelmin, jotka ovat välttämättömiä ja oikeasuhtaisia ja jotka perustuvat selkeään normiperustaan.

Kokonaisuutena 7 artikla ilmentää kaksitasoista velvoitetta: valtioiden on yhtäältä edistettävä tehokasta dopingin vastaista toimintaa, mutta toisaalta varmistettava, että tämä toiminta ei riko niitä perusoikeuksia, joiden suoja on oikeusvaltion ja ihmisoikeusjärjestelmän perusta. SUEKin toimivaltuuksien ja tutkintamenetelmien arviointi on siten välttämätöntä juuri tämän artiklan valossa, jotta kansainvälinen velvoite voidaan toteuttaa perustuslain ja oikeusturvan vaatimuksia kunnioittaen.

väistämätön. Tämä kysymys kytkeytyy suoraan oikeusvaltioperiaatteeseen ja perustuslain 1 luvun 2 §:n mukaiseen julkisen vallan lainalaisuuteen sekä perustuslain 11 luvun 124 §:n säännökseen julkisen hallintotehtävän antamisesta muulle kuin viranomaiselle: ilman nimenomaista laissa säädettyä

⁵⁰ Jos dopingin käytöstä ja siihen liittyvistä kurinpitoseuraamuksista olisi säädetty nimenomaisesti lailla, olisi koko järjestelmä jouduttu arvioimaan perustuslain näkökulmasta yksityiskohtaisesti. Antidopingtoiminnan kannalta kiinnostavampaa on kuitenkin se, missä määrin nykyinen järjestelmä voidaan ymmärtää yksityisoikeudelliseksi toiminnaksi ja missä määrin se lähenee julkisen hallintotehtävän hoitamista. Se, että valtio on sitoutunut antidopingtyöhön WADAn kautta, ei vielä tarkoita, että Maailman antidopingsäännöstö olisi Suomessa saanut lain aseman tai että sen hyväksyminen olisi edellyttänyt perustuslaillista arviointia eduskunnassa. Halila-Norros 2017, s 162.

toimivaltaperustetta myös eettisesti oikeutetuksi koettu toiminta voi heittelehtiä valtiosääntöisen hyväksyttävyyden rajamaille. Tässä kohtaa on syytä palata tämän selvityksen keskeiseen kysymykseen: Millä edellytyksillä urheilijan suostumus voi oikeuttaa perus- ja ihmisoikeuksiin puuttumisen?

3.3 Urheilijan suostumus ja perusoikeusjärjestelmän rajat

Perusoikeusjärjestelmä rakentuu lähtökohtaisesti yksilön itsemääräämisoikeuden varaan. Itsemääräämisoikeuden periaatteen voidaan katsoa olevan sopusoinnussa sen ajatuksen kanssa, että yksilö voi ainakin jossain määrin vapaaehtoisesti luopua vetoamasta perusoikeuksiinsa.⁵¹ Samalla on selvää, että perusoikeusjärjestelmä ei voi rakentua sellaisen ajatuksen varaan, jossa yksilö voisi esimerkiksi vapaasti luopua kokonaisuudessaan tai pysyvästi perusoikeuksistaan. Täydellinen mahdollisuus luopua perusoikeuksista olisi vastoin perusoikeuksien luonnetta oikeusjärjestyksen pysyvinä ja korotetun arvon omaavina periaatteina.

Perustuslakivaliokunta on katsonut, että suostumuksella voi olla merkitystä valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa, mutta vain, jos se on aidosti vapaaehtoinen ja sen olosuhteet sekä oikeusvaikutukset ovat selkeät. Valiokunnan kehittelemässä käytännössä on vakiintunut lähtökohta, jonka mukaan perusoikeusrajoituksen kohteeksi joutuvan henkilön suostumuksella voi olla merkitystä valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa. Suostumuksen olemassaolo voi vaikuttaa siihen, miten hyväksyttävänä toimenpidettä pidetään perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta. Valiokunta on kuitenkin johdon-

mukaisesti katsonut, ettei suostumus voi yksinään poistaa perusoikeusnormin velvoittavuutta tai tehdä muuten perustuslain vastaisesta toimenpiteestä hyväksyttävää. Suostumus ei tällöin ole poikkeus perusoikeusjärjestelmään, vaan sen sisäinen osa, joka edellyttää normatiivista perustaa.⁵² Tällä tarkoitetaan sitä, että perusoikeudesta on tällaisessa tapauksessa mahdollista luopua, jos 1) luopumismahdollisuudesta on säädetty laintasoisesti ja 2) yksilö antaa lakiin perustuen suostumuksensa.

Klassisessa suostumusopissa suostumuksen pätevyys on sidottu kolmeen edellytykseen: päätöksentekokykyyn, riittävään tietoon ja vapaaehtoisuuteen.⁵³ Päätöksentekokyky merkitsee sitä, että suostumuksen antaja ymmärtää toimenpiteen merkityksen ja seuraukset.⁵⁴ Tietoisuus puolestaan edellyttää riittävää ja ymmärrettävässä muodossa annettua informaatiota.⁵⁵ Näiden elementtien tulee täytyä yhtäaikaaisesti, jotta suostumusta voidaan pitää oikeudellisesti relevanttina.

Perusoikeudet eivät ole yksityisiä etuja, joista yksilö voisi vapaasti luopua, vaan yhteiskunnallisia takeita ihmisarvon ja oikeusvaltion ylläpitämiseksi. Toisaalta perusoikeudet ovat keskenään erilaisia. Sananvapaudesta luopuminen vaikenemalla on yksilön autonomiaan kiistatta kuuluva oikeus. Sen sijaan esimerkiksi oikeus elämään on oikeus, josta yksilö ei voi luopua autonomiaansaakaan vedoten. Joka tapauksessa aina on muistettava, että suostumus ei voi milloinkaan ulottua perusoikeuksiin kokonaisuudessaan eikä myöskään yksittäisen perusoikeuden ytimeen, sillä tavoin, että perusoikeuden sisältö tyhjentyisi kokonaan.⁵⁶

⁵¹ Urheilun kurinpitoajattelun näkökulmasta vapaaehtoisen luopumisen mahdollisuus saa ensilukemalta ajattelemaan, että urheilija voisi melko vapaasti antaa suostumuksen esimerkiksi siihen, että urheilun kurinpitotoimijat voisivat kohdistaa suostumuksen antaneeseen urheilijaan pakkokeinoon rinnastuvia tutkintamenetelmiä.

⁵² PeVL 19/2000 vp, s. 3–4; PeVL 24/2010 vp, s. 3.

⁵³ Faden-Beauchamp 1986, s. 154 - 157 ja Rynning 1994, s. 279.

⁵⁴ Grisso-Appelbaum-Hill-Fotouhi 1997, s. 1415–1419.

⁵⁵ Launis 1994, s. 51–53.

⁵⁶ Viljanen 2001, s. 109.

Hidén on korostanut, ettei suostumus voi muodostaa riittävää perustetta laajojen tai oikeuden ydinalueita koskevien rajoitusten tekemiselle. Erityisesti silloin, kun kyse on yksilön kannalta merkittävästä oikeudesta, suostumukseen perustuva rajoitus on sekä oikeudellisesti että eettisesti ongelmallinen.⁵⁷ Samansuuntaisesti Ojanen on todennut, että ihminen ei voi pätevästi luopua kokonaan ihmisoikeuksistaan,⁵⁸ ja Aine on katsonut, että perusoikeuden ydinalueen rajoittaminen poistaa sen mielekkään sisällön.⁵⁹

Perustuslakivaliokunta on arvioinut useissa yhteyksissä perusoikeuksiin puuttuvien toimenpiteiden ja suostumuksen välistä suhdetta. Valiokunnan mukaan perusoikeusrajoituksen kohteeksi joutuvan henkilön suostumuksella voi sinänsä olla merkitystä valtiosääntöoikeudellisessa arvioinnissa, mutta ratkaisevaa on se, voidaanko suostumusta pitää oikeudellisesti relevanttina ja aidosti vapaaehtoisena tietyssä tilanteessa.⁶⁰

Valiokunta on pitänyt ongelmallisena erityisesti sellaista sääntelyä, jossa ei ole varmuutta siitä, voidaanko henkilön suostumusta pitää aidosti hänen vapaaseen tahtoonsa perustavana. Lakiehdotus olisi mahdollistanut tarkastuksen kotirauhan suojaamalle alueelle ilman tarkastettavan suostumusta vain tietyissä välttämättömissä tilanteissa, mutta samalla se olisi perustunut oletukseen, että tarkastuksia voidaan tehdä suostumuksella ilman nimenomaista lainsäädäntöä. Valiokunta katsoi, että tällainen lähtökohta oli ristiriidassa perustuslain 1 luvun 2 §:n 3 momentissa vahvistetun oikeusvaltioperiaatteen kanssa, jonka mukaan julkisen vallan käytön tulee perustua lakiin.⁶¹

Viljasen tulkinnan mukaan perustuslakivaliokunnan kannanotto on periaatteellisesti merkittävä, koska se ilmaisee yleisen oikeusjärjestyksen perusoikeuslähtökohdan: viranomaisen toimivalta puuttua perusoikeuksiin ei voi perustua yksinomaan toimenpiteen kohteen suostumukseen, vaan tällainen toimivalta edellyttää aina laissa säädettyä nimenomaista toimivaltanormia (vrt. PL 1 luvun 2 § 3 mom. ja 11 luvun 124 §).⁶² Suostumuksella voi olla merkitystä vain arvioitaessa, onko laissa säädetty perusoikeusrajoitus suhteellisuuseriaatteen näkökulmasta hyväksyttävä ja kohtuullinen. Sen sijaan suostumuskonstruktion ei voida nojautua perusoikeusrajoituksen lailla säätämisen vaatimuksen kiertämiseksi. Näin ollen suostumuksen merkitys perusoikeusjärjestelmässä liittyy lähinnä rajoituksen hyväksyttävyyden arviointiin, ei sen oikeudelliseen perustaan.

Tämän luvun perusteella SUEKin ja muiden urheilun tutkintaelinten asemaa on tarkasteltava perustuslain 11 luvun 124 §:n ja laajemmin perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta. Vaikka Suomi on sitoutunut kansainväliseen dopingin vastaiseen yhteistyöhön yleissopimusten kautta, Maailman antidopingsäännöstö (WADC) ei ole saanut Suomessa lain asemaa. Tämä tekee SUEKin toiminnasta valtiosääntöisesti poikkeuksellista: se toteuttaa tehtävää, jolla on julkisen vallan käytön piirteitä, mutta ilman nimenomaista laintasoista toimivaltaperustetta.

Näin ollen urheilun tutkintajärjestelmät – erityisesti dopingvalvonta, joka puuttuu urheilijan yksityisyyteen ja koskemattomuuteen – asettuvat valtiosääntöisen arvioinnin kannalta herkkään asemaan. Perusoikeusnäkökulmasta hyväksyttävä on vain sellainen järjestelmä, jossa suostumuksen vapaa-

⁵⁷ Hidén 1971, s. 61–68.

⁵⁸ Ojanen 2015, s. 9.

⁵⁹ Aine 2019, s. 25.

⁶⁰ PeVL 27/1998 vp, s. 2.

⁶¹ PeVL 19/2000 vp, s. 3.

⁶² Viljanen 2001, s. 114.

ehtoisuus, oikeusturva ja suhteellisuus toteutuvat ja jossa tutkintatoimien oikeusperusta on johdettavissa laista eikä pelkästään urheilijan tahdosta tai kansainvälisistä sopimusvelvoitteista. Tällainen rakenne on oikeusvaltion ja urheilun integriteetin yhteensovittamisen välttämätön edellytys.

3.4 Urheilun kurinpidon oikeudellinen valvonta ja yhdistysautonomia

Perustuslakivaliokunnan ja perusoikeusoppineiden varauksellista suhtautumista suostumukseen perusoikeuksien rajoitusperusteena on tarkasteltava tämän selvityksen puitteissa suomalaisen urheilun oikeudellisen rakenteen valossa. Suomalaisen urheilun oikeudellinen rakenne perustuu yhdistysautonomiaan, jota on pidetty osana yhdistymisvapauden suojaa ja urheilun itsehallintoa.⁶³ Yhdistysautonomian avulla urheiluyhteisöt voivat säännellä kurinpidollisia kysymyksiä ilman julkisen vallan suoraa puuttumista. Suostumusproblematiikka ja yhdistysautonomia kytkeytyvät toisiinsa siinä mielessä, että urheilujärjestöt sisällyttävät sääntöihinsä velvoitteita, joihin jäsenet sitoutuvat suostumuksellaan liittyessään yhdistykseen. Autonomia ei kuitenkaan voi olla rajoittamaton, sillä urheilun sisäiset seuraamukset voivat vaikuttaa yksilön keskeisiin perusoikeuksiin, kuten toimeentuloon, maineeseen ja ihmisarvoon. Kysymys yhdistysautonomian rajoista on ollut esillä muun muassa ratkaisussa KKO 1998:122 (Minna Lainio) sekä myöhemmässä urheilun oikeusturvalautakunnan käytännössä ja oikeuskirjallisuudessa.

Tapauksessa KKO 1998:122 oli kysymys siitä, että juoksija Minna Lainio oli saanut Suomen Urheiluliitolta neljän vuoden kilpailukiellon dopingrikkomuksesta. Korkein oikeus katsoi, että vaikka urheilun omat elimet ratkaisevat riidat pääsääntöisesti urheilun sääntöjen ja tapojen mukaan, urheilija voi poikkeuksellisesti saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos hänellä on *”ilmeinen ja riittävä oikeussuojan tarve”*.

Tällainen ilmeinen ja riittävä oikeussuojan tarve syntyy esimerkiksi silloin, jos kurinpitopäätöksellä on huomattavia vaikutuksia urheilijan toimeentuloon tai maineeseen. KKO perusteli ratkaisuaan nimenomaan sillä, että dopingista seuraava neljän vuoden kilpailukiello oli omiaan leimaamaan urheilijan ja vaikuttamaan hänen elinkeinonsa harjoittamiseen. Korkein oikeus tutki asian aineellisesti ja piti kylläkin kilpailukiellon voimassa, mutta samalla se vahvisti periaatteen, että urheilun sisäisiä päätöksiä voidaan kontrolloida, kun niillä puututaan yksilön oikeusasemaan.⁶⁴

Heikki Halila on tulkinnut Lainion tapauksen merkitystä laajemmin urheilun itsehallinnon ja oikeusjärjestyksen välisenä jännitteenä. Hän katsoo, ettei urheilun autonomia voi johtaa tilanteeseen, jossa urheilijalle voitaisiin määrätä seuraamuksia, jotka ovat oikeusjärjestyksen perusteiden vastaisia. Urheilun autonomian on pysyttävä yleisen oikeusjärjestyksen ja perusoikeuksien puitteissa. *”Urheilun autonomia ei voi mennä niin pitkälle, että urheilijalle tai valmentajalle voitaisiin määrätä oikeusjärjestyksen perusteiden kanssa ristiriidassa olevia kurinpitoseuraamuksia.”* Samassa yhteydessä

⁶³ Yhdistysautonomiasta ei tässä yhteydessä ole mahdollista käsitellä tarkemmin. Kiteytettynä yhdistysautonomiassa on kysymys siitä, miten KKO suhtautuu urheilun ratkaisu- ja kurinpitovaltaan. Turvaamistoimihakemus kilpailukiellon väliaikaisesta kumoamisesta hylättiin, mutta KKO katsoi, että urheilijan oikeussuoja voi tietyissä olosuhteissa edellyttää kilpailukiellon lopettamisen oikeellisuuden arviointia tuomioistuimessa. Turvaamistoimen edellytykset eivät täyttyneet, koska hakija ei ollut osoittanut oikeuttaan riittävällä todennäköisyydellä. Ratkaisu osoittaa, että urheiluoikeudellisiin seuraamuksiin voidaan poikkeuksellisesti soveltaa oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 3 §:ää, mutta oikeussuojan myöntämisen kynnys on korkea ja edellyttää selvästi todennettua oikeudenloukkausta.

⁶⁴ Toisessa urheiluoikeuden klassisessa korkeimpaan oikeuteen edenneessä tapauksessa KKO 1998:143 oli myös osin kysymys siitä, miten KKO suhtautuu urheilun ratkaisu- ja kurinpitovaltaan. Turvaamistoimihakemus kilpailukiellon väliaikaisesta kumoamisesta hylättiin, mutta KKO katsoi, että urheilijan oikeussuoja voi tietyissä olosuhteissa edellyttää kilpailukiellon lopettamisen oikeellisuuden arviointia tuomioistuimessa. Turvaamistoimen edellytykset eivät täyttyneet, koska hakija ei ollut osoittanut oikeuttaan riittävällä todennäköisyydellä. Ratkaisu osoittaa, että urheiluoikeudellisiin seuraamuksiin voidaan poikkeuksellisesti soveltaa oikeudenkäymiskaaren 7 luvun 3 §:ää, mutta oikeussuojan myöntämisen kynnys on korkea ja edellyttää selvästi todennettua oikeudenloukkausta.

Halila on todennut, että Suomen oikeusjärjestys menee kansainvälisen lajiliiton määräyksien edelle, mikäli normiristiriita voi tulla tuomioistuimessa arvioitavaksi.⁶⁵ Halilan analyysi täydentää osuvasti KKO:n ratkaisua osoittamalla, että urheilun sääntöjen sitovuus ei voi olla vahvempi kuin oikeusjärjestuksen yleiset periaatteet. Jos lajiliiton päätös loukkaa suhteellisuutta, oikeusturvaa tai ihmisarvoa, se kuuluu tuomioistuimen arvioitavaksi.⁶⁶

3.5 Urheilun oikeusturvalautakunta 4/2014 – autonomian kontrollointi

Urheilun sisäinen oikeussuojamekanismi ja sen suhde perusoikeussäännöksiin on konkretisoitunut myös urheilun oikeusturvalautakunnan toiminnassa. Suomalaisessa urheilu-oikeuskäytännössä on annettu tähän liittyen erityisen merkittävä ratkaisu, joka pitää sisällään oikeusohjeita, jotka ovat sellaisenaan käyttökelpoisia välineitä piirrettäessä pakkokeinoihin rinnastuvien tutkintamenetelmien rajaa.⁶⁷ Näin siitä huolimatta, että mainittu ratkaisu koski pelaajan siirto-oikeutta.

Urheilun oikeusturvalautakunnan (UOL) päätös 4/2014 (14.3.2014, diaarinro 5/2014) konkretisoi perus- ja ihmisoikeuksien vaikutusta yksityisen urheilujärjestön sääntelyyn. Tapauksessa arvioitiin lentopallon Mestaruusliigan sarjamääräystä, joka salli loukkaantuneen pelaajan korvaamisen siirtoajan päätyttyä ainoastaan ulkomailta tulevalle ei-suomalaisella pelaajalla. Suomalainen pelaaja, joka oli pelannut saman kauden aikana ulkomailla, ei siis voinut tulla loukkaantuneen pelaajan sijaan. Tämä sääntö asetti pelaajat eriarvoiseen asemaan kan-

salaisuuden perusteella ja nosti esiin kysymyksen siitä, missä määrin urheilujärjestöjen sisäiset normit voivat rajoittaa yksilön perusoikeuksia.

Lautakunta katsoi, että tällainen erottelu rikkoi perustuslain 2 luvun 6 §:ssä turvattua yhdenvertaisuuden ja syrjinnän kiellon periaatetta. Urheilullisia tai kilpailullisia perusteita ei pidetty hyväksyttävänä syinä poiketa tästä pääsäännöstä. Lautakunta painotti, että vaikka urheilujärjestöillä on yhdistysautonomiansa, ne eivät muodosta perusoikeusvapaata vyöhykettä. Urheilun erityisyys ei oikeuta syrjintää, joka rajoittaa yksilön mahdollisuutta harjoittaa ammattiaan tai osallistua kilpailuun yhdenvertaisin ehdoin. Päätöksessä näkyi vahva perusoikeusmyönteinen tulkinta ja horisontaalivaikutuksen ajatus: myös yksityisen yhdistyksen normien soveltaminen voidaan arvioida perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta, jos niiden soveltaminen johtaa yksilön oikeuksien loukkaamiseen. Lautakunta jätti syrjivän määräyksen soveltamatta, joskaan se ei muuttanut yhdistyksen sääntöjä, koska lautakunnan toimivalta ei ulotu yhdistysten sääntöjen sisällön muuttamiseen. Ratkaisu kuitenkin asetti keskeisen periaatteen: tiettyjä perustuslain vastaisia määräyksiä ei voida soveltaa yksittäistapauksissa edes urheilun sisäisessä sääntelyssä.

Samalla ratkaisu vahvisti sekä KKO 1998:122:n että Halilan esittämän näkemyksen siitä, ettei yhdistysautonomia merkitse immuniteettia yleiseltä oikeudelliselta arvioinnilta. Myös urheilun omien elinten on toiminnassaan noudatettava yleisiä oikeudellisia periaatteita. Suostumuksen merkitykseen palatessa on todettava, että suostumus on oikeudellisesti

⁶⁵ Halila 2001, s. 843–844. Halilan näkemys on helppo liittää yhteen Tuorin oikeuden syvärakennejäätelyn kanssa. Oikeusjärjestysten perusteiden vastaisuus on oikeuden syvärakenteen vastaisuutta.

⁶⁶ Tämä ajatus heijastaa myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen linjaa (esim. Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgia, appl. nos. 6878/75 ja 7238/75, 23.6.1981), jonka mukaan yksityisten järjestöjen menettelyissä on turvattava oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vähimmäisvaatimukset. Tapaus loi perustan sille periaatteelle, että myös ammatillisten tai autonomisten järjestöjen (kuten urheiluliittojen) kurinpitomenettelyt voivat kuulua EIS 6 artiklan soveltamisalaan, jos niillä on vaikutusta yksilön oikeuksiin, kuten oikeuteen harjoittaa ammattia tai toimeentuloa. Myöhemmät tapaukset, kuten Mutu ja Pechstein v. Sveitsi, ovat vahvistaneet tätä linjaa urheilun kontekstissa.

⁶⁷ UOL:n päätös on perusteluiltaan korkeatasoinen ja se kestää tältä osin vertailun Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisujen kanssa.

pätevä vain siihen saakka, kunnes se alkaa loukata oikeusjärjestyksen keskeisiä periaatteita.

Tällaisessa rakenteessa urheilun autonomia kytkeytyy väistämättä kysymykseen yhdistysautonomian rajoista. Mitä voimakkaammin urheilujärjestön tekemät päätökset kohdistuvat yksilön oikeusasemaan, sitä tiukemmin on arvioitava, missä määrin yksityisautonomian suojan voidaan katsoa oikeuttavan rajoituksia yksilön perusoikeuksiin. Arviointi jäsentyy tyypillisesti punnintana, jossa yhdistymisvapauden ja perusoikeussuojan välinen tasapaino määrittää urheilun autonomian hyväksyttävät rajat.⁶⁸

Tämä kehityssuunta merkitsee, että urheilun oikeussäännöt ovat saaneet oman institutionaalisen asemansa osana kotimaista oikeusjärjestystä. Tämä asema on samanaikaisesti pysyvä, mutta ehdollinen. Se on oikeudellisesti hyväksytty struktuuri niin

kauan kuin se toimii ihmisarvoa ja yhdenvertaisuutta ilmentävän oikeuden syvärakenteen arvovakennelman puitteissa. Näin urheilun sääntelyjärjestelmä asettuu osaksi oikeuden pluralistista todellisuutta: pintatasolla se on autonominen, oikeuskulttuurin tasolla vuorovaikutuksessa yleisen oikeusjärjestyksen kanssa ja syvärakenteen tasolla sidottu oikeuden perusaineisiin. Lex sportivan valvottu autonomia ja ehdollinen pysyvyys eivät perustu oikeuden ulkopuolisuuteen, vaan sen sisäiseen monitasaisuuteen.

Konkreettisesti kysymys on siitä, että perusoikeusjärjestelmä asettaa tehokkaan suostumuksen edellytykseksi sen, että perusoikeuden ydinaluetta lähestyvä loukkaaminen yksilön suostumuksella on mahdollista ainoastaan silloin, kun siitä on lailla erikseen säädetty.

⁶⁸ Aine 2023, s. 43.

4. Ihmisoikeudet ja suostumus

Kuten edellä on käynyt ilmi, suomalaisen urheilun ja sen ympärille kehittyneen urheilu-oikeuden kurin-pitojärjestelmä toimii käytännössä niiden periaatteiden varassa, joita tässä selvityksessä on kuvattu oikeuden syvärakenteen ilmentyminä. Tällainen ilmentymä on erityisesti syvärakenteen ainesosien pysyvyys. Samalla kävi ilmi, että suostumus on keskeinen osa yksilön itsemääräämisoikeutta, mutta sillä ei voida oikeuttaa perusoikeusjärjestelmän keskeisten periaatteiden ytimen loukkaamista.

Tämä jännite yksilön autonomian ja oikeuden rakenteellisen pysyvyyden välillä nosti esiin kysymyksen suostumuksen rajasta perusoikeusajattelussa. Seuraavassa tarkastellaan suostumuksen sallittavuutta ja sen rajaa ihmisoikeusnäkökulmasta. Kysymys säilyy olennaisesti samana: Mikä merkitys suostumuksella on eurooppalaisessa ihmisoikeusajattelussa ja erityisesti Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä? Tarkastelun painopiste kohdistuu ennen kaikkea Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 ja 8 artikloihin, joissa yksilön oikeus oikeudenmukaiseen menettelyyn ja yksityiselämän suojaan muodostavat kehyksen myös urheilun sisäisten prosessien arvioinnille.

4.1 Ihmisoikeuksien kaksijakoinen rakenne

Käytännön tasolle purettuna EIS sisältää kahdenlaisia oikeuksia:

- (1) ehdottomia ja luovuttamattomia oikeuksia, jotka ovat voimassa kaikissa olosuhteissa ja
- (2) ehdollisia ja rajoitettavissa olevia oikeuksia, joita voidaan tietyin edellytyksin rajoittaa, mutta ei koskaan poistaa.

Tämä erottelu luo perustan ihmisoikeusjärjestelmän hierarkkiselle rakenteelle, jossa tietyt oikeudet muodostavat *jus cogens* -tason, kansainvälisen oikeusjärjestyksen pakottavan ytimen. Tähän ryhmään kuuluvat erityisesti oikeus elämään (2 artikla),

kidutuksen ja epäinhimillisen kohtelun kielto (3 artikla), orjuuden ja pakotyön kielto (4(1) artikla) sekä rikosoikeudellinen laillisuusperiaate (7 artikla). Näistä artikloista ei ole lupa poiketa edes hätätilan aikana (15 artikla). Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännössä tällaiset oikeudet ilmentävät eurooppalaisen oikeusjärjestyksen perustaa. Ne eivät ole sopimuksenvaroisia, vaan osa yhteistä moraalista ja oikeudellista rakennetta. Samalla ne ovat niitä oikeushyviä, jotka muodostavat keskeisen osan oikeuden syvärakenteesta.

Tätä hierarkiaa on vahvistanut muun muassa ratkaisu *Al-Adsani v. Yhdistynyt kuningaskunta*, jossa EIT katsoi kidutuksen kiellon kuuluvan kansainvälisen oikeuden pakottaviin normeihin. Kidutuksen kiellosta ei voi poiketa edes kansallisen turvallisuuden, hätätilan tai kansainvälisen immunitettiin perusteella.⁶⁹ Ratkaisulla on omanlaisensa symbolinen merkitys myös urheilun kontekstissa. Se osoittaa, että EIS:n ydin ei taivu edes painavimpien käytännön intressien edessä.

4.2 Rajoitettavissa olevat oikeudet ja suhteellisuusperiaate

Toinen oikeusryhmä muodostuu niistä oikeuksista, joiden käyttämistä voidaan rajoittaa tietyin edellytyksin. Näitä ovat muun muassa yksityiselämän suoja (8 artikla), sananvapaus (10 artikla) ja kokoontumis- ja yhdistymisvapaus (11 artikla).

Rajoitukset ovat mahdollisia vain, jos seuraavat kolme ehtoa täyttyvät:

1. Laillisuus
Puuttuminen perustuu selkeään, ennakoitavaan ja saatavilla olevaan lakiin.
2. Hyväksyttävä tavoite
Toimenpiteellä pyritään EIS:n 8(2), 10(2) tai 11(2) artikloissa mainittuun tarkoitukseen, kuten kansallisen turvallisuuden, yleisen

⁶⁹ EIT, *Al-Adsani v. Yhdistynyt kuningaskunta* appl. no. 35763/97, 21.11.2001, erityisesti kohta 66.

turvallisuuden, terveyden tai moraalien suojelemiseen.

3. Välttämättömyys demokraattisessa yhteiskunnassa

Rajoituksen tulee vastata todellista ja painavaa yhteiskunnallista tarvetta ja olla suhteessa tavoiteltuun päämäärään.

EIT on korostanut, että edellä kohdassa 3. tarkoitettu *välttämättömyys* ei tarkoita pelkkää taroituksenmukaisuutta: toimenpiteen tulee olla suhteessa tavoiteltuun oikeutettuun päämäärään ja perustua *relevantteihin ja riittäviin perusteisiin*. Suhteellisuusperiaate toimii välineenä, jonka avulla tuomioistuin arvioi yksilön suostumuksen oikeudellista merkitystä. Kyse ei ole oikeudesta luopua vapaasti omista oikeuksistaan, vaan oikeudesta siihen, että mahdolliset rajoitukset kohdistuvat yksilöön vain silloin, kun ne ovat aidosti perusteltuja ja välttämättömiä.

4.3 Ihmisoikeuksien luovuttamattomuus ja yksilön itsemääräämisoikeus

EIS:n tehtävä ei siis ole yksilön ja valtion väliseen vapaaehtoisen sopimuksen mahdollistaminen. Sen sijaan EIS luo valtiolle velvollisuuden suojella yksilöä jopa hänen omalta suostumukseltaan. Oikeudet on kirjoitettu universaaleiksi, koska ne suojaavat paitsi yksilöä itseään myös yhteiskuntaa siltä, että ihmisarvon peruseriaatteista poiketaan utilitaristien syiden nojalla. EIT on vahvistanut tämän ajattelun useissa ratkaisuissa, joissa se on torjunut väitteet siitä, että yksilö voisi pätevästi suostua oikeutensa loukkaamiseen.

Esimerkiksi ratkaisussa Y.F. v. Turkki⁷⁰ tuomioistuin katsoi, ettei pakotetulle gynekologiselle tutkimukselle annettu suostumukseksi nimetty toimi ollut

pätevä, koska se oli annettu viranomaisten painostuksen alaisena. Vastaavasti tapauksessa X v. Suomi⁷¹ todettiin, että potilaan suostumus psykiatriseen hoitoon ei ollut vapaaehtoinen, koska hänellä ei ollut todellista mahdollisuutta kieltäytyä. Näissä ratkaisuissa kiteytyy EIS:n moraalinen logiikka. Yksilön autonomia ei voi ulottua niin pitkälle, että se tuhoaa hänen ihmisarvonsa. Suostumus ei siis ole väline vapautua oikeuden suojasta, vaan osa sen toteutumisesta. Tämä periaate muodostaa perustan EIS:n waiver-opille, jossa yksilön suostumuksen pätevyys on tiukasti sidottu oikeuden ydinsisältöön.

4.4 Waiverin rajat ihmisoikeusjärjestelmässä

Ihmisoikeusjärjestelmän sisäistä systematiikkaa täydentää kysymys siitä, missä määrin yksilö voi itse luopua hänelle kuuluvista oikeuksista. Ehdottomien oikeuksien pakottava luonne merkitsee, ettei niistä voida luopua edes vapaaehtoisesti. Tämä koskee paitsi elämän ja ihmisarvon suojaa, myös oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin turvaa (6 artikla) ja yksityiselämän ydinsisältöä (8 artikla). Näin ymmärrettynä ihmisoikeuksien luovuttamattomuus ei ole pelkkä moraalinen ihanne, vaan rakenteellinen periaate, joka määrittää koko Euroopan ihmisoikeus-sopimuksen järjestelmällisen perustan.

EIT on oikeuskäytännössään konkretisoinut nämä rajat kolmen keskeisen kriteerin kautta. Ratkaisussa Deweer v. Belgia⁷² tuomioistuin katsoi, että yrittäjän painostuksen alaisena ilmaisema luopuminen oikeudenkäynnistä ei ollut vapaaehtoinen. Luopuminen on pätevä vain, jos se on "yksiselitteinen eikä ole ristiriidassa tärkeän yleisen edun kanssa". Tämä linja on saanut jatkoa myöhemmissä ratkaisuissa. Tapauksessa Pfeifer & Plankl v. Itävalta⁷³ EIT ensinnäkin totesi, että vaikka suostumus olisi muodollisesti vapaaehtoinen, se ei ole pätevä, jos sen tosiasialli-

⁷⁰ EIT, Y.F. v. Turkki, appl. no. 24209/94, 22.7.2003.

⁷¹ EIT, X v. Suomi, appl. no. 34806/04, 3.7.2012.

⁷² EIT, Deweer v. Belgia, appl. no. 6903/75, 27.2.1980.

⁷³ EIT, Pfeifer-Plankl v. Itävalta, appl. no. 10802/84, 25.2.1992.

nen vaikutus heikentää oikeuden ydintä.⁷⁴ *Hermi v. Italia*⁷⁵ puolestaan vahvisti sen, että luopuminen ei voi perustua passiivisuuteen tai erehdykseen, vaan suostumuksen on oltava tietoinen ja ymmärretty päätös.

EIT:n linjaa tukee oikeuskirjallisuus, jossa määritellään suostumuksen alaa. Lähtökohtaisesti ala piirtyy niin, että ihminen ei voi pätevästi luopua oikeudestaan ihmisarvoon, koska tällainen luopuminen tekisi hänestä välineen toisen vallankäytölle.⁷⁶ Yhtä lailla on korostettu, että waiver on mahdollinen vain, jos luopuminen on selvästi ilmaistu, tietoon perustuva ja palautettavissa.⁷⁷ *Shahlaei* täydentää tätä ns. *validity principle* -ajattelulla: luopuminen ei ole pätevä, jos se horjuttaa ihmisarvon perustaa.⁷⁸ Näiden ratkaisujen kautta EIT on vakiinnuttanut kolme edellytystä, jotka toimivat rinnakkain oikeuskirjallisuuden moraalisen logiikan kanssa:

1. Yksiselitteisyys

Luopuminen on selvästi ilmaistu ja epäilyksettömästi osoitettavissa.

2. Tietoisuus

Luopuja ymmärtää luopumisen oikeudelliset ja tosiasialliset seuraukset.

3. Vapaaehtoisuus

Päätös on tehty ilman pakkoa, painostusta tai rakenteellista epätasapainoa.

Näiden ehtojen lisäksi EIT korostaa, että waiver ei saa vaarantaa tärkeää yleistä etua eikä oikeuden

ydinsisältöä. Tämä palauttaa oikeuskäytännön takaisin EIS:n moraaliseen perustaan. Oikeuksista voidaan luopua vain siinä määrin kuin luopuminen ei murena järjestelmän oikeudenmukaisuuden peruseriaatteita. Sekä oikeuskirjallisuuden että EIT:n linja osoittavat, että waiver on mahdollinen vain oikeuden reuna-alueilla. Ihmisoikeuksien ydin on perusoikeuksien tapaan luovuttamaton. Se suojaa yksilöä paitsi toisten vallankäytöltä myös tämän omalta, pakotetulta tai näennäiseltä suostumukseltaan. Näin EIS rakentaa sisäisen jarrumekanismin, joka estää oikeuksien muuntumisen sopimuksenvaraisiksi.

Tämä jarrumekanismi on erityisen merkityksellinen urheilun kontekstissa, jossa urheilijan suostumus lajiliiton sääntöihin on usein **muodollisesti vapaaehtoinen, mutta samaan aikaan välttämätön**. EIT:n waiver-doktriinin ja oikeuskirjallisuuden yhteinen logiikka muodostaa kehyksen, jonka puitteissa urheilijan suostumusta voidaan arvioida. Kysymys ei ole vain siitä, mihin urheilija positiivisella tahdon- ilmaisullaan suostuu, vaan siitä, oliko hänellä todellinen mahdollisuus olla suostumatta. Juuri tässä risteyskohdassa urheilun sääntelyjärjestelmä joutuu ihmisoikeusjärjestelmän ja oikeuden syvärakenteen testattavaksi: mitä tapahtuu, kun suostumus ei enää ilmennä yksilön, vaan järjestelmän tahtoa. Toiseen koko lailla selvää on, että urheilijat eivät käytännössä tiedä, minkälaisen velvoitteiden kohteeksi he itsensä asettavat.

⁷⁴ Vertaus perusoikeuksiin on ilmeinen. Perusoikeusajattelussa suostumus ei saa johtaa siihen, että perusoikeuden ydinsisältö tyhjenee.

⁷⁵ EIT, *Hermi v. Italia*, appl. no. 18114/02, 18.10.2006.

⁷⁶ Faden - Beauchamp 1986, s. 157.

⁷⁷ *Arakelyan* 2020, s. 9–12.

⁷⁸ Testissä waiverin hyväksyttävyyttä arvioidaan neljän kriteerin kautta: 1) luopujan tiedollinen pätevyys, 2) vapaaehtoisuus ja painostuksen puuttuminen, 3) oikeuden ydinsisällön säilyminen, ja 4) valvottavuus sekä mahdollisuus perua luopuminen olosuhteiden muuttuessa. (*Shahlaei* 2025, s. 13–14.)

5. Rakenteellinen konflikti urheilussa

Urheilun oikeusjärjestelmä rakentuu siis muodollisesti vapaaehtoisuuden varaan: urheilija liittyy urheiluseuraan, hyväksyy lajiliiton säännöt ja alistuu sitä kautta kurinpitomenettelyihin omasta tahdostaan. Tämä vapaaehtoisuus on kuitenkin enimmäkseen illuusio. Käytännössä urheilijan suostumus on tietysti rakenteellisesti välttämätön. Ilman sitä hän menettää oikeuden osallistua järjestäytyneeseen urheiluun tai jopa harjoittaa ammattiaan.⁷⁹ Urheilijan ja lajiliiton välinen suhde ei siis ole kahden tasa-arvoisen sopimusosapuolen välinen, vaan epäsymmetriaan nojaava vertikaalinen järjestelmä, jossa sääntövalta on keskitetty, ja osallistuminen edellyttää ehtojen hyväksymistä kokonaisuudessaan. Tätä jännitettä voidaan kuvata käsitteellä *rakenteellinen konflikti*, jolla tarkoitetaan sitä, että urheilijan tahdonmuodostus on ulkoisesti vapaa, mutta sisällöllisesti määräytynyt sääntöjen perusteella, joihin ei sisälly neuvottelumahdollisuutta.

EIT:n oikeuskäytännössä juuri tämä rakenteellinen konflikti on noussut keskeiseksi kysymykseksi urheilun ja ihmisoikeuksien suhteessa. Kun urheilijan mahdollisuus valita on muodollinen, mutta hänen elinkeinonsa ja identiteettinsä riippuvat suostumuksesta, on kysyttävä, missä määrin tuota suostumusta voidaan pitää aidosti vapaaehtoisena. EIT on viime vuosina tarkentanut tätä rajanvetoa useissa urheilua koskevissa ratkaisuisissa, joissa on punnittu urheilun autonomian ja yksilön oikeuksien välistä suhdetta.

Nämä ratkaisut – FNASS v. Ranska⁸⁰, Mutu ja Pechstein v. Sveitsi, Platini v. Sveitsi ja Semenya v. Sveitsi – muodostavat kehityskulun, jossa urheilun sisäistä sääntelyä on yhä enenevissä määrin alettu

tarkastella ihmisoikeusjärjestelmän kautta. EIT ei ole pyrkinyt murskaamaan urheilun autonomiaa, mutta se on tehnyt näkyväksi sen ilmeisen epätasapainon, joka urheilijoiden ja kansainvälisten lajiliittojen välillä vallitsee. Tuomioistuin on todennut, että urheilijoiden suostumuksella ei voida oikeuttaa oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin, syrjimättömyyden tai yksityiselämän suojan loukkaamista, vaikka urheilun tehokkuus tai integriteetti sitä vaatisi.

5.1 FNASS v. Ranska

EIT:n urheilua koskeva oikeuskäytäntö otti ison askeleen kohti ihmisoikeusmyönteisempää ajattelutapaa tapauksessa *Fédération Nationale des Syndicats Sportifs (FNASS) ja muut v. Ranska* (2018). Tapauksessa oli kysymys niin sanotusta *whereabouts*-järjestelmästä, joka velvoitti tietyt huippu-urheilijat ilmoittamaan päivittäisen olinpaikkansa, jotta dopingtestit olisi mahdollista toteuttaa myös kilpailujen ulkopuolella. Urheilijoiden oli annettava sijaintitietonsa neljännesvuosittain ja oltava tavoitettavissa tunnin ajan joka päivä. Tuomioistuin vahvisti, että tällainen velvoite merkitsi puuttumista urheilijan yksityiselämään EIS 8 artiklan merkityksessä.⁸¹

Kysymys oli perimmältään siitä, voidaanko olinpaikkatietojärjestelmä perustella ihmisoikeusjärjestelmän sallimissa rajoissa. Tuomioistuin arvioi järjestelmää kolmiportaisen testin kautta. Tuomioistuin arvioi sitä, onko järjestelmä lainmukainen⁸², onko sillä hyväksyttävä tavoite⁸³ ja onko se välttämätön demokraattisessa yhteiskunnassa⁸⁴.

EIT totesi, että Ranskan lainsäädäntö täytti nämä

⁷⁹ Suhteellisen selvänä voidaan pitää sitä, että kotimaisessa katsannossa perustuslain 2 luvun 18 §:n mukainen oikeus työhön ja elinkeinovapauteen on pidettävä mielessä tämän punninnan yhteydessä.

⁸⁰ EIT, FNASS v. Ranska, appl. no. 48151/11, 18.1.2018.

⁸¹ Ibid., kohta 159.

⁸² Ibid., kohdat 160–163.

⁸³ Ibid., kohdat 165 ja 166.

⁸⁴ Ibid., kohdat 174–190.

edellytykset. Dopingin torjuntaa pidettiin erityisen tärkeänä tavoitteena, joka suojelee sekä urheilijoiden terveyttä että urheilun rehellisyyttä.⁸⁵ Lisäksi sääntely perustui selkeään lakiin. Ratkaisevaksi muodostui välttämättömyyden ja suhteellisuuden arviointi. EIT tunnusti, että valvonta on urheilijoille raskasta ja yksityisyyteen tunkeutuvaa, mutta hyväksyi sen osana urheilun erityisluonnetta. Doping on tuomioistuimen mukaan *“vakava uhka urheilun integriteetille ja urheilijoiden terveydelle”*, mikä oikeuttaa poikkeuksellisen laajat kontrollikeinot. Koska urheilijoiden asema esikuvina lisää heidän vastuullisuuttaan, he voivat joutua sietämään tavanomaista tiukempaa valvontaa. Tuomioistuin korosti, että valittajat eivät olleet osoittaneet lievempien keinojen, kuten pelkkien harjoituspaikkatestausten, riittävän tavoitteen saavuttamiseen. Myöskään järjestelmän monimutkaisuus ei muodostanut estettä testaamiselle.⁸⁶

Näin EIT päätyi siihen, ettei Ranska ollut rikkonut EIS 8 artiklaa. Päätöksen merkitys on kaksijakoinen. Yhtäältä se vahvisti urheilun autonomian ja yleisen edun eli käytännössä dopinginvestaisen työn aseman hyväksyttävänä perusteina yksityisyyteen puuttumiselle. Toisaalta se teki näkyväksi sen, että urheilija ei ole täysin vapaa toimija, vaan rakenteellisen konfliktin rasittama yksilö, jonka oikeudet voivat kaventua urheilun kollektiivisen päämäärän vuoksi. Ratkaisu osoitti, että EIT on valmis hyväksymään urheilun erityisluonteesta johtuvat poikkeukset yksityisyyden suojaan, kun ne perustuvat selkeään lakiin ja palvelevat painavaa yleistä etua. Samalla se teki näkyväksi urheilijan oikeudellisen aseman rakenteellisen heikkouden: hänen vapautensa suostua valvontaan on muodollista, ei tosiasiallista.

5.2 Mutu ja Pechstein v. Sveitsi

Edellä kuvattu FNASS v. Ranska avasi keskustelun urheilijan yksityisyyden rajoista. Mutu ja Pechstein

v. Sveitsi nosti keskiöön puolestaan oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimukset urheilun sisäisissä prosesseissa. Tapauksessa kaksi urheilijaa, jalkapalloilija Adrian Mutu ja pikaluistelija Claudia Pechstein, väittivät, että Sveitsi oli rikkonut heidän oikeuksiaan, kun heidän valituksiaan käsiteltiin urheilun välimiesoikeudessa (CAS, Court of Arbitration for Sport) ilman todellista mahdollisuutta kieltäytyä sen toimivallasta. EIT totesi, että vaikka CAS on yksityinen välimiesoikeus, sen ratkaisut kuuluvat EIS 6 artiklan piiriin, koska ne koskevat yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia yksityiselämän alalla. Tällöin ratkaisevaa on, oliko urheilija vapaaehtoisesti luopunut oikeudestaan julkiseen ja puolueettomaan oikeudenkäyntiin.

EIT katsoi, ettei kummankaan urheilijan suostumus ollut tosiasiallisesti vapaaehtoinen. Pechsteinillä ei ollut tosiasiallista vaihtoehtoa, koska kilpailulisenssin edellytyksenä oli sitoutuminen CAS-menettelyyn. Hänen kilpailukieltonsa oli määrätty Kansainvälisen luisteluliitto ISUn (International Skating Union) toimesta, eikä hän olisi voinut saattaa tätä päätöstä riippumattoman muutoksenhaun kohteeksi ilman sitoutumista CAS-menettelyyn. Jos hän olisi tästä kieltäytynyt, hän olisi käytännössä jäänyt lopullisesti ISUn päätöksen varaan ilman tehokasta muutoksenhakumahdollisuutta.

Mutun kohdalla taas suostumus ei ollut yksiselitteinen, sillä hän oli nimenomaisesti riitauttanut erään välimiehen puolueettomuuden. Kumpikaan ei ollut kuitenkaan yksiselitteisesti ja vapaasta tahdostaan luopunut oikeudestaan oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin.⁸⁷ Tästä huolimatta EIT hyväksyi CASin riippumattomuuden: välimiehet valittiin muodollisesti neutraalin menettelyn kautta, eikä yksittäistä puolueettomuusongelmaa todettu. Silti tuomioistuin löysi ihmisoikeusloukkauksen Pechsteinin osalta, koska hänen vaatimustaan julkisesta käsittelystä ei ollut kunnioitettu. Julkisuusperiaate on EIT:n

⁸⁵ Ibid., kohdat 165 ja 166.

⁸⁶ Ibid., kohta 188.

⁸⁷ EIT, Mutu & Pechstein v. Sveitsi, appl. nos. 40575/10 ja 67474/10, 2.10.2018, kohdat 94–95, 121–123, 133, 151 ja 182.

mukaan olennainen osa oikeudenmukaisuutta, etenkin kun kyse on kurinpidollisista seuraamuksista, jotka vaikuttavat urheilijan ammatinharjoittamiseen.

Ratkaisu on käänteentekevä kahdesta eri syystä. Ensinnäkin se vahvisti, ettei urheilijan suostumus välimiesmenettelyyn poista valtion vastuuta turvata oikeudenmukainen prosessi. Toiseksi se loi perustan sille, että urheilun sisäisiä tuomioistuimia arvioidaan samoin standardein kuin julkisia. Urheilun välimies-oikeuden on oltava läpinäkyvä, puolueeton ja oikeudenmukainen.⁸⁸

Käytännössä edellä kerrottu tarkoittaa, että urheilun autonomia ei saa johtaa oikeusturvan menettämiseen. EIT tunnisti urheilun sisäisissä prosesseissa rakenteellisen epätasapainon: urheilijat joutuvat käytännössä hyväksymään välimiesmenettelyn, jotta voivat ylipäänsä jatkaa uraansa. Valtiolla on siten positiivinen velvollisuus varmistaa, että tällainen pakollinen välimiesmenettely täyttää oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeet. Näin EIT nosti esiin ongelman, mitä tässä luvussa kutsutaan rakenteelliseksi konfliktiksi. Urheilija toimii muodollisesti suostumuksen varassa, mutta tosiasiasa tilanteessa, jossa valinnanvapaus on rakenteellisesti kaventunut. Tämä jännite on koko urheilun ihmisoikeusproblematiikan ydin ja se saa entistä selvemmän muodon myöhemmissä tapauksissa Platini v. Sveitsi ja Semenya v. Sveitsi.

5.3 Platini v. Sveitsi

Mutu ja Pechstein -ratkaisussa EIT kohdisti edellä kerrotuin tavoin huomionsa urheilun prosessua-

liseen rakenteeseen. Platini v. Sveitsi (2020) toi arvioinnin puolestaan sisällölliselle tasolle eli siihen, milloin urheilun sisäinen kurinpitorangeistus voi rajoittaa yksilön perusoikeuksia oikeutetusti. Tapauksessa Michel Platini, entinen Euroopan jalkapalloliitto UEFA:n puheenjohtaja ja Kansainvälinen jalkapalloliitto FIFA:n varapuheenjohtaja, oli saanut useiden valitusasteiden jälkeen neljän vuoden toimintakiellon ja sakon hyväksyttyään perusteettomaksi katsotun rahasuorituksen FIFA:n johdolta.

Platini väitti EIT:ssä, että hänen oikeuttaan oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin (6 artikla), laillisuusperiaatteeseen (7 artikla) ja yksityiselämän suojaan (8 artikla) oli loukattu. Hän katsoi tulleen rangaistuksi ilman laissa säädettyä perustetta ja menettelyssä, joka ei vastannut EIS:n vaatimuksia. EIT hylkäsi valituksen pääosin sitä tutkimatta. Se totesi ensinnäkin, että Platini ei ollut Sveitsin sisäisessä prosessissa vedonnut ihmisoikeusperusteisiin, minkä vuoksi 6 artikla ei tullut tutkittavaksi.⁸⁹ Lisäksi 7 artiklan suoja ei ulottunut urheilun kurinpitoon, koska kyseessä ei ollut rikosoikeudellinen seuraamus.⁹⁰ Näin huomio keskittyi 8 artiklaan ja sen rajoitusten hyväksyttävyyteen.⁹¹

EIT katsoi, että neljän vuoden toimintakiello ei ollut kohtuuton tai mielivaltainen toimenpide.⁹² Se oli seuraus vakavasta luottamusrikkomuksesta urheilun merkittävässä hallintoelimessä (UEFA), ja sen tarkoitus oli suojata urheilun mainetta ja eettistä integriteettiä. Tuomioistuin piti sanktiota suhteellisenä sekä tavoitteen, eli urheilun uskottavuuden palauttamisen, että seuraamuksen ankaruuden näkökulmasta.⁹³

⁸⁸ EIT:n ajattelu sai jatkoa tapauksessa Ali Rıza ym. v. Turkki, appl. nos. 30226/10 ym., 28.1.2020, jossa kyse oli Turkin jalkapalloliiton omasta välimieslautakunnasta. Siinä EIT totesi, että koska lautakunnan jäsenet nimitettiin liiton hallituksen toimesta, eikä sen päätöksistä voinut valittaa tuomioistuimeen, järjestelmä ei täyttänyt riippumattomuuden vaatimusta. Tuomioistuin katsoi, että Turkki rikkoi 6 artiklaa, koska urheilijoilta puuttui tosiasiallinen oikeussuoja.

⁸⁹ EIT, Platini v. Sveitsi, appl. no. 526/18, 5.3.2020, kohdat 47–50.

⁹⁰ EIT, Ibid., kohdat 62–63.

⁹¹ EIT, Ibid., kohdat 66–68.

⁹² EIT, Ibid., kohdat 70–72.

⁹³ EIT, Ibid., kohta 74.

Ratkaisu vahvisti EIT:n pidättyvää linjaa urheilun sisäisiin päätöksiin puuttumisessa. Kun menettely on muodollisesti oikeudenmukainen ja seuraamus palvelee legitimiä tarkoitusta, EIT antaa urheilun autonomialle laajan liikkumavaran. Platinia koskeva ratkaisu osoittaa, että EIT ei pyri korvaamaan urheilun omia valvontaelimiä, vaan ainoastaan valvoo, ettei kurinpitäjärjestelmä muodostu mielivaltaiseksi tai suhteettomaksi. Samalla ratkaisu korosti valtion vastuuta menettelyllisen oikeusturvan turvaajana. Sveitsi ei ollut rikkonut velvollisuuttaan, koska urheilijan käytettävissä oli ollut riittävä muutoksenhakujärjestelmä (FIFA → CAS → Sveitsin liittotuomioistuimien). Näin ollen EIT antoi myös tässä ratkaisussa implisiittisesti tunnustuksen CAS-järjestelmän institutionaaliselle asemalle osana Sveitsin oikeusjärjestystä.⁹⁴

Platini v. Sveitsi täydensi siten EIT:n urheiluoikeuteen vaikuttavaa käytäntöä kahdella tavalla: ensinnäkin se vahvisti, että urheilun sisäiset sanktiot eivät lähtökohtaisesti riko ihmisoikeuksia, jos ne ovat suhteellisia ja menettelyllisesti asianmukaisia, toiseksi se osoitti, että EIT:n puuttumiskynnys on korkea, kun kyse on urheilun sisäisestä etiikasta ja hallinnosta. Tämä vahvistaa myös rakenteellisen konfliktin kaksijakoisuuden. Urheilijat ja urheilujohtajat ovat osa järjestelmää, jota he eivät voi käytännössä välttää, mutta jonka sisällä heitä sitovat samat oikeudenmukaisuuden rajat kuin julkisen vallan toimijoita. Platinia koskeva ratkaisu tekee näkyväksi sen, että EIT:lle ratkaisevaa ei ole vallankäyttäjän muoto (valtio vai lajiliitto), vaan menettelyn ja seuraamuksen oikeudellinen laatu.

5.4 Semenya v. Sveitsi

Caster Semenya v. Sveitsi on poikkeuksellinen ja monikerroksinen tapaus, jossa EIT joutui punnitsemaan urheilun sääntöjen ja ihmisarvoon kiinnittyvien oikeuksien suhdetta ennennäkemättömällä tavalla. Tapauksessa eteläafrikkalainen kaksinkertainen olympiavoittaja Caster Semenya haastoi Sveitsin valtion EIT:een väittäen, että se oli laiminlyönyt hänen ihmisoikeuksiensa turvaamisen, kun Sveitsin liittotuomioistuin oli jättänyt puuttumatta Kansainvälisen yleisurheiluliiton (World Athletics, ent. IAAF) niin sanottuihin DSD-sääntöihin⁹⁵.

Vuonna 2018 voimaan tulleet DSD-säännöt edellyttivät, että naisurheilijat, joilla on tiettyjä sukupuolen kehityksen variaatioita ja luonnollisesti korkea testosteronitaso, alentavat hormonitasonsa lääkityksellä voidakseen kilpailla tietyillä matkoilla naisten sarjassa. Semenya kieltäytyi hoidosta, minkä vuoksi hänen kilpailuoikeutensa evättiin. Hän vei asian CASiin, joka totesi säännöt diskriminoiviksi, mutta piti niitä urheilun kannalta välttämättöminä ja oikeasuhteisina. Sveitsin liittotuomioistuin vahvisti CASin ratkaisun. Semenya valitti EIT:een vedoten erityisesti syrjintäkiellon (14 artikla), yksityiselämän ja ruumiillisen koskemattomuuden suojan (8 artikla), tehokkaan oikeussuojan (13 artikla) sekä oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin (6 artikla) loukkaamiseen.

5.4.1 Ensimmäinen tuomio (2023)

Heinäkuussa 2023 EIT katsoi, että Sveitsi oli rikkonut EIS 14 artiklaa yhdessä 8 artiklan kanssa, koska se ei ollut suojellut Semenyyä syrjinnältä riittävin tavoin.⁹⁶ Tuomio painotti, että DSD-sääntöjen soveltaminen merkitsi puuttumista urheilijan fyysiseen

⁹⁴ EIT, Ibid., kohdat 83–84.

⁹⁵ DSD tulee sanoista "Differences of Sexual Development."

⁹⁶ EIT, Semenya v. Sveitsi, appl. no. 10934/21, 11.7.2023, kohdat 174–183.

koskemattomuuteen ja identiteettiin tavalla, joka kosketti yksityiselämän ydintä.⁹⁷

EIT:n mukaan Sveitsin tuomioistuin ei ollut tutkinut riittävästi, olivatko DSD-säännöt yhteensopivia syrjinnän kiellon ja ihmisarvon periaatteiden kanssa.⁹⁸ Valtion olisi tullut tarjota ”tehokas ja perusteellinen tuomioistuINVALVONTA”, koska Semenya joutui pakollisen välimiesmenettelyn alaiseksi eikä voinut valita muuta foorumia.⁹⁹ Myös 13 artiklan tehokkaan oikeussuojan vaatimus katsottiin rikotuksi, koska CAS- ja Sveitsin oikeusjärjestelmä eivät tarjonneet käytännöllistä keinoa saattaa hänen syrjintäväitteensä arvioitavaksi.¹⁰⁰ Tämä ratkaisu oli merkityksellinen, sillä ratkaisussa EIT tunnusti sukupuolimainaisuudet syrjintäkiellon suojan piiriin ja arvioi urheilun sääntöjen vaikutusta sukupuoli- ja ruumiilliseen itsemääräämisoikeuteen.¹⁰¹

5.4.2 Suuren jaoston tuomio (2025)

Sveitsi pyysi asian siirtämistä suuren jaoston (Grand Chamber) käsiteltäväksi, ja heinäkuussa 2025 annettu lopullinen tuomio tarkensi ja osin rajasi

jaoston johtopäätöksiä. Suuri jaosto ei enää arvioinut DSD-sääntöjen sisältöä, vaan keskittyi Sveitsin prosessuaaliseen vastuuseen. Se katsoi, että Sveitsi oli rikkonut 6(1) artiklaa, koska liittotuomioistuin ei ollut tarjonnut Semenyalle riittävää ja perusteellista oikeudenkäyntiä CASin ratkaisun jälkikäteisessä valvonnassa.¹⁰²

Tuomio korosti, että kun CASin toimivalta on urheilijalle pakollinen ja yksinomainen, oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimus edellyttää erityisen ankaraa tuomioistuINVALVONTAA kotimaisessa muutoksenhaussa,¹⁰³ etenkin silloin, kun kyse on yksilön perusoikeuksien kovasta ytimestä.¹⁰⁴ EIT totesi, että Sveitsin liittotuomioistuin rajoitti kontrollinsa liian kapeasti pelkkään *ordre public* -testiin eikä näin ollen täyttänyt edellytettyä huolellisuus- ja intensiteettivaatimusta.¹⁰⁵ Toisin sanoen Sveitsi ei punninnut riittävän tarkasti CAS-ratkaisun ihmisarvo- ja tasa-arvoulottuvuuksia, vaikka urheilijalla ei käytännössä ollut muuta foorumia kuin CAS.¹⁰⁶

⁹⁷ EIT, Ibid., kohta 71. Duvalin tulkinnan mukaan vuoden 2023 jaoston tuomio oli ratkaiseva käännekohta, jossa EIT siirsi ihmisoikeusvastuun painopisteen yksilön suostumuksesta valtion positiiviseen velvollisuuteen. Tuomio asetti ennakkotapauksen sille, että valtio ei voi vedota urheilun yksityiseen autonomiaan vapautukseen ihmisoikeusvelvoitteista, kun kyse on pakollisesta välimiesmenettelystä ja yksilön ruumiilliseen koskemattomuuteen syvälle käyvistä säännöistä. Tuomio teki urheilujärjestöistä viimeistään nyt ihmisoikeusvelvollisuuksien alaisia toimijoita, koska se katsoi, että valtion on turvattava tehokas oikeussuojakeino myös yksityisen normiston soveltamistilanteissa (Duval 2025, s. 239–241).

⁹⁸ EIT, Ibid., kohdat 188–190.

⁹⁹ EIT, Ibid., kohdat 199–200.

¹⁰⁰ EIT, Ibid., kohta 205.

¹⁰¹ EIT, Ibid., kohta 179.

¹⁰² EIT, Semenya v. Sveitsi (suuri jaosto), appl. no. 10934/21, 16.7.2025, kohta 235. Duvalin näkemys on, että suuren jaoston tuomio muutti EIT:n lähestymistavan muodollisesta aineelliseen prosessikontrolliin. Se ei enää arvioinut DSD-sääntöjen sisältöä, vaan keskittyi valtion prosessuaaliseen vastuuseen varmistaa urheilijan oikeudenmukainen oikeudenkäynti, kun CAS-menettely on urheilijalle pakollinen. Tuomio vahvisti rakenteellisen konfliktin olemassaolon ja teki näkyväksi sen, että Lex Sportiva toimii osana julkisen vallan valvontajärjestelmää. Duvalin mukaan suuri jaosto legitimoii Lex Sportivan muuttamalla urheilua ihmisoikeusvastuullisen kokonaisuuden suuntaan, jonka ydin on valtion velvollisuus taata tehokas, riippumaton ja suhteellisuusperiaatteen perustuva valvonta (Duval 2025, s. 242–245).

¹⁰³ EIT, Ibid., kohta 209.

¹⁰⁴ EIT, Ibid., kohta 209.

¹⁰⁵ EIT, Ibid., kohdat 224–225.

¹⁰⁶ EIT, Ibid., kohdat 212–213.

5.5 Rakenteellinen epätasapaino ja urheilun autonomia

Semenya v. Sveitsi paljasti urheilun sääntelyjärjestelmän sisäisen ristiriidan: urheilija joutuu hyväksymään pakollisen välimiesmenettelyn ja sen seuraukset, mutta valtio, jonka oikeusjärjestyksen piirissä menettely tapahtuu, kantaa vastuun sen oikeudenmukaisuudesta. EIT teki näkyväksi tämän rakenteellisen epätasapainon ja vaati sen vuoksi tavanomaista intensiivisempää kotimaista kontrollia. Urheilun autonomian ja ihmisoikeusjärjestelmän välisen tasapainon voidaan katsoa määrittävän EIT:n ratkaisun jälkeen kolmen periaatteen varaan:

1. **Prosessuaalinen vastuu:** valtiolla, jonka alueella CAS toimii, on velvollisuus varmistaa menettelyn oikeudenmukaisuus.
2. **Rakenteellinen epäsymmetria:** urheilijat eivät ole vapaassa sopimussuhteessa lajiliittoihin, vaan tosiasiallisessa alisteisessa asemassa.
3. **Inhimillinen ydin:**¹⁰⁷ mitä syvemmälle oikeuksien ydinalueeseen puututaan, sitä ankarampi on vaadittava tuomioistuINVALVONNAN aste.

Semenyan tapaus on omanlaisensa käännekohta, joka sitoo urheilun sääntelyjärjestelmän entistä tiukemmin Euroopan ihmisoikeusjärjestelmään. Se osoittaa, että vaikka EIT pysyy varovaisena aineellisen oikeuden arvioissa, se ei hyväksy prosessuaalisia puutteita, jotka käytännössä vievät urheilijalta mahdollisuuden puolustaa itseään. Ratkaisun vaikutus on lex sportiva näkökulmasta varsin merkittävä. Lex sportiva ei voi enää vedota autonomiaansa, jos menettely rajoittaa ihmisarvon tai identiteetin ydinalueeseen kuuluvia oikeuksia. EIT:n viesti on tältä osin varsin yksiselitteinen. Urheilun sisäiset menettelyt ovat hyväksyttäviä vain, jos ne täyttävät samat oikeudenmukaisuuden ja oikeusturvan standardit kuin valtiollinen tuomiovalta. Tällöin lex sportiva ja oikeuden syvärakenteen oikeushyvät pysyvät yhteensopivina toistensa kanssa.

¹⁰⁷ Sama perusajatus ilmeni jo KKO:n urheilu-oikeuden klassikkoratkaisussa KKO 1998:122, jossa katsottiin, että urheilija voi poikkeuksellisesti saada asiansa tuomioistuimen käsiteltäväksi, jos hänellä on ilmeinen ja riittävä oikeussuojan tarve. Tällainen tarve syntyy erityisesti silloin, kun kurinpitopäätöksellä on merkittäviä vaikutuksia urheilijan toimeentuloon tai maineeseen. KKO perusteli ratkaisuaan sillä, että dopingrikkomuksesta seuraava neljän vuoden kilpailukiello oli omiaan leimaamaan urheilijan ja vaikuttamaan olennaisesti tämän mahdollisuuksiin harjoittaa ammattiaan. EIT muotoili ajatuksen niin, että mitä syvemmälle yksilön oikeuksien ydinalueeseen puututaan, sitä tiukempaa ja perusteellisempaa tuomioistuINVALVONTAA edellytetään, jotta puuttumisen oikeasuhtaisuus ja oikeusturvan taso voidaan varmistaa.

6. Sveitsi *lex sportivan* oikeudellisena keskuksena

Sveitsi toimii kansainvälisen urheilun oikeudellisessa arkkitehtuurissa nivelenä, joka yhdistää kaksi toisiinsa kietoutuvaa järjestelmää, *lex sportivan* ja Euroopan ihmisoikeusjärjestelmän. Sen asema on, tai ainakin sen tulisi olla, samanaikaisesti oikeudellista ainesta välittävä ja valvova. Sveitsi kanavoi urheilu-oikeudellisen normiston vaikutuksia, mutta myös huolehtii niiden yhteensopivuudesta ihmis-oikeusvelvoitteiden kanssa. Näin Sveitsin rooliksi muodostuu oikeudellisen kokonaisuuden hallinta – transnationaalisen autonomian ja valtiollisen ihmis-oikeusvastuun välinen tasapaino, jossa kumpaakaan ei voida toteuttaa toisen kustannuksella.

6.1 Yhdistysautonomia urheiluhallinnon oikeudellisena perustana

Sveitsin yhdistyslainsäädäntö (ZGB, erityisesti 60–79 §) muodostaa *lex sportivan* oikeudellisen perustan ja historiallisen ytimen. Lainsäädäntö laadittiin 1800-luvun lopulla tukemaan paikallista kansalaistoimintaa eli käytännössä yhdistyksiä, joiden toiminta perustui vapaaehtoisuuteen, yhteisöllisyyteen ja itsehallintoon. Sääntelyn alkuperäinen tarkoitus oli suojata yhdistymisvapautta ja turvata kansalaisyhteiskunta valtiolliselta kontrollilta, ei luoda oikeudellista perustaa merkittäväle taloudelliselle vallankäytölle.¹⁰⁸

Ajan myötä tämä normisto on vastoin alkuperäistä tarkoitustaan muodostunut globaalin urheiluhallinnon kivijalaksi.¹⁰⁹ Kansainväliset järjestöt, kuten FIFA ja Kansainvälinen olympiakomitea IOC

(International Olympic Committee), on perustettu noudattaen samoja yksityisoikeudellisia säännöksiä kuin paikalliset urheiluseurat. Niitä kohdellaan yhä yksityisinä yhdistyksinä, vaikka niiden taloudellinen ja normatiivinen vaikutusvalta painii täysin eri mittakaavassa paikallisiin yhdistyksiin verrattuna. Tämä kehitys on ollut mahdollinen, koska Sveitsin lainsäädännön yhteyteen on rakentunut erityinen välimiesmenettelyjärjestelmä (PILA 176–194 §), jota sovelletaan kaikkiin Lausannessa toimiviin välimies-oikeuksiin, mukaan lukien Urheilun kansainvälinen välimiesoikeus CAS.¹¹⁰ Näin Sveitsin yhdistysautonomia ja välimiesmenettelylaki (*lex arbitri*) limityvät rakenteellisesti. Yhdistykset säätelevät itse sääntönsä, mutta Sveitsin liittovaltion tuomioistuin on niiden ylin valvova elin vain PILAn määrittämissä rajoissa.

Väljen säännösten ja viranomaisvalvonnan puutteen vuoksi Sveitsistä on tullut kansainvälisten urheilujärjestöjen turvasatama, jossa ne voivat toimia yksityisoikeudellisen autonomian varassa lähes ilman julkista kontrollia. Tämä kuvastaa Sveitsin oikeuskulttuurille ominaista *laissez-faire*-periaatetta eli ajatusta, jonka mukaan valtio ei puutu yksityisiin instituutioihin, jos ne kykenevät ylläpitämään järjestyksen omilla säännöillään.

6.2 Lausannen kilpi ja tuomioistuinten pidättyvyys

Jo alun alkaen Sveitsin liittovaltion tuomioistuin (SFT) asettui *lex sportivan* sääntöjärjestelmän

¹⁰⁸ Baddeley 2020, s. 4–6.

¹⁰⁹ Sveitsin siviililainsäädännön merkitys *lex sportivalle* korostuu Sveitsin liittovaltion tuomioistuimen ratkaisussa 4A_558/2011 (Matuzalem v. FIFA, 27.3.2012 = 138 III 322). Ratkaisu käy esimerkkinä siitä, miten Sveitsin lainsäädäntö vaikuttaa oikeussuhteeseen jopa sellaisten osapuolten välillä, joiden siteet Sveitsiin ovat lähes olemattomat. Tapauksessa italialaisessa seurassa pelannut brasilialainen jalkapalloilija ja tämän työnantajaseuransa riitelivät korvausvelvollisuudesta, ja osapuolina olivat seurat, joiden kotipaikat sijaitsivat Ukrainassa ja Espanjassa. Kaikki osapuolet olivat kuitenkin välillisesti FIFAn jäseniä. Koska FIFAn säännöissä ja määräyksissä annetaan mahdollisuus hakea muutosta vain CASilta, jonka kotipaikka on Sveitsissä, valitus CASin päätöksistä Sveitsin liittovaltion tuomioistuimeen on tietyissä tilanteissa mahdollista. Tällöin sovelletaan Sveitsin siviililainsäädäntöä. Matuzalem-ratkaisu vahvistaa pitkälti sen, että Sveitsin oikeusjärjestelmä toimii *lex sportivaa* määrittelevänä oikeuskulttuurina.

¹¹⁰ Vedovatti 2023, s. 221–223.

suojaksi, ei niinkään sen valvojaksi.¹¹¹ SFT vahvisti CASin aseman riippumattomana ja puolueettomana välimiesoikeutena, jonka ratkaisuja voitiin kumota vain, jos ne rikkoivat *ordre public* -periaatetta. Tällainen pidättyvä linja nosti CASin ja SFT:n yhdessä urheilun ylimmäksi oikeusasteeksi, jonka päätöksiä muiden maiden tuomioistuimet eivät käytännössä arvioi.

Keskeisiä virstanpylväitä tässä kehityksessä ovat ratkaisut Gundel (SFT 119 II 271), Lazutina (SFT 129 III 445) ja erityisesti Matuzalem (SFT 4A_558/2011, 27.3.2012 = BGE 138 III 322). Jälkimmäisessä SFT poikkesi tavanomaisesta pidättyvyydestään ja kumosi CASin päätöksen, koska FIFA:n elinikäinen pelikielto rikkoi Sveitsin oikeusjärjestyksen perusteita ja oli ilmeisen kohtuuton (BGE 138 III 322, paras 4.3.2–4.3.3).¹¹²

Tämä pidättyvyys on perustunut PILA 190 §:n rajoitettuun kumoamisjärjestelmään: SFT ei toimi muutoksenhakutuomioistumuksena. SFT arvioi ainoastaan, täyttyvätkö laissa luetellut viisi perustetta (190 § 2 mom.).¹¹³ Näin Sveitsin lainsäädäntö on tietoisesti rakennettu rajaamaan valtiollista kontrollia ja jättämään urheilun sisäiset päätökset CASin toimivaltaan.¹¹⁴ Poikkeus vahvistaa pääsäännön. Sveitsin tuomioistuimet ovat pyrkineet suojaamaan urheilun autonomiaa yhtä johdonmukaisesti kuin ne aikoinaan suojelivat paikallisten yhdistysten vapautta valtiolliselta puuttumiselta. Lausannen kilpi on näin ollen ollut sekä vertauskuva että oikeudellinen ilmiö. Se on kuvannut, miten Sveitsin oikeusjärjestelmä on edesauttanut suojaavan kerroksen rakentamista

urheilun sisäisen normiston ympärille ja sementoinut *lex sportiva* aseman lähes koskemattomana oikeusjärjestyksenä.

6.3 Laissez-faire-periaatteesta

Sveitsin *laissez-faire*-periaate ei ilmennyt yksittäisten tutkintakeinojen hyväksymisenä, vaan siinä, että tuomioistuimet kieltäytyivät pitkään arvioimasta urheilun sisäisiä velvoitteita julkisoikeudellisin keinoin. Urheilijat sitoutuvat käytännössä pakolliseen CAS-välimiesmenettelyyn sekä dopingvalvonnan edellyttämiin olinpaikka- ja tietojenantovelvoitteisiin voidakseen osallistua kansainväliseen kilpailutoimintaan. SFT ei ole nimenomaisesti arvioinut näiden velvoitteiden aineellista hyväksyttävyyttä, mutta se on epäsuorasti vahvistanut sen oikeusvaikutuksen pitäessään CAS-menettelyä pätevänä ja urheilun sääntöjärjestelmää itsenäisenä oikeudellisena kokonaisuutena.¹¹⁵

Käytännössä tämä merkitsee, että valtion rooli on rajoittunut prosessuaaliseen valvontaan, kun taas esimerkiksi tutkintakeinojen aineellinen sisältö on jäänyt urheilun oman normiston varaan. Rakenteellinen vetäytyminen on suoraa seurausta PILA 190 §:stä, jonka kumoamisperusteet ovat tarkkaan rajatut eikä aineellista valvontaa sallita. Näin *laissez-faire*-periaate sai oikeudellisen muotonsa. Valtio valvoi vain menettelyn reunaehtoja, mutta ei koskenut päätösten sisältöön.¹¹⁶

¹¹¹ Duval 2024, s. 29–33.

¹¹² Baddeley 2020, s. 15–16.

¹¹³ Sveitsin kansainvälisen yksityisoikeuden lain (PILA) 190 §:n mukaan välimiesratkaisu on lopullinen siitä hetkestä, kun se annetaan tiedoksi, ja siihen voidaan hakea muutosta vain viidellä eri perusteella: jos välimiesoikeus on muodostettu virheellisesti, jos sen toimivaltaa on arvioitu väärin, jos ratkaisu ylittää esitetyt vaatimukset tai jättää jonkin vaatimuksen ratkaisematta, jos osapuolten yhdenvertaisuutta tai oikeutta tulla kuulluksi on loukattu taikka jos ratkaisu on ristiriidassa oikeusjärjestyksen perusteiden (*ordre public*) kanssa.

¹¹⁴ Vedovatti 2023, s. 232–233.

¹¹⁵ Konkreettisesti SFT:n salliva suhtautuminen käy ilmi niin sanotun Lviv-ratkaisun yhteydessä, josta tarkemmin alaluvussa 10.2.

¹¹⁶ Vedovatti 2023, s. 229–231.

6.4 Semenya ja Lausannen kilven mureneminen

Vuonna 2025 Sveitsin laissez-faire-ajattelu joutui kuitenkin ensimmäistä kertaa vakavan itsetutkiskelun kohteeksi. Jo useasti esillä olleessa Semenya v. Sveitsi -tapauksessa Euroopan ihmisoikeustuomioistuin totesi, että Sveitsin tuomioistuimet olivat hyväksyneet CASin ratkaisun ilman todellista ihmisoikeudellista punnintaa. Tämä ei ollut pelkkä prosessuaalinen moite, vaan muistutus siitä, että myös passiivisuus voi olla vallankäyttöä. EIT katsoi, että Sveitsi rikkoi Euroopan ihmisoikeussopimusta (artiklat 6 ja 14 yhdessä artiklan 8 kanssa), koska liittovaltion tuomioistuin hyväksyi CASin ratkaisun arvioimatta sen ihmisoikeusvaikutuksia riittävästi.¹¹⁷ Ratkaisu ei muodollisesti kumonnut CASin päätöstä, mutta se murensi sen aineellisen oikeutuksen ja osoitti, että myös valtion passiivisuus voi johtaa ihmisoikeusloukkaukseen. PILA 190 §:n rajoitettu kumoamisjärjestelmä oli pitkään Sveitsin mallin vahvuus, mutta samalla sen heikoin lenkki: se oli sallinut tuomioistuinten pidättyvyyden myös silloin, kun kyse on ollut ihmisoikeuksien ydinsisällöstä.¹¹⁸

Matuzalemia koskeva ratkaisu näyttäytyi pitkään poikkeuksena, joka pikemminkin vahvisti pääsääntöä. Sen sijaan Semenya koskeva ratkaisu on poikkeus, joka asettaa tämän oikeusohjeen aiempaa selvästi kriittisempään tarkasteluun. EIT ei ainoastaan tulkinnut uudelleen Mutu & Pechstein-linjaa, vaan siirsi ihmisoikeusvalvonnan painopisteen yksityisen välimiesmenettelyn sisältä valtion jälkivalvontaan.¹¹⁹ Tuomioistuin ei kiistänyt CASin olemassaolon oikeutusta, mutta velvoitti Sveitsin tuomioistuimet käyttämään tehokasta ja perusteellista tuomioistuinvalvontaa aina, kun ihmisoikeuksien ydinsisältö on uhattuna.¹²⁰ EIT:n linjaus pakottaa Sveitsin tuomioistuimet tulkitsemaan ordre public

-käsitettä aiempaa ihmisoikeusmyönteisemmin. Vaikka EIT ei tietenkään muuta Sveitsin lainsäädäntöä, se vaikuttaa suoraan siihen, miten liittovaltion tuomioistuimet soveltavat PILA 190 §:ää ja 190a §:ää. Tämä merkitsee merkittävää muutosta Sveitsin välimieskulttuurissa – askelta kohti avoimempaa suhdetta eurooppalaiseen oikeusjärjestykseen.¹²¹

6.5 Johtopäätös: Sveitsin mallin kaksijakoisen perintö

Sveitsin oikeusjärjestelmä on ollut lex sportivan välttämätön edellytys ja samalla sen kriittisin kohta. Sveitsin yhdistyslainsäädäntö, joka alun perin suojasi paikallista kansalaistoimintaa, on muuttunut globaalin urheiluhallinnon juridiseksi perustaksi. Vuosikymmeniä vallinnut ajatus Lausannen kilvestä, eli suojasta, jonka turvin CAS ja kansainväliset lajiliitot ovat toimineet ilman ulkopuolista kontrollia, on kuitenkin menettänyt merkitystään. Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisut Mutu & Pechstein v. Sveitsi (2018) ja Semenya v. Sveitsi (2025) muodostavat kehityskaaren, joka on muuttanut Sveitsin asemaa. Sveitsin oikeusjärjestelmään oli päässyt rakentumaan malli, jossa järjestelmä suojeli lex sportivaa. Nyt järjestelmän tehtävä on huolehtia siitä, että lex sportiva sopeutuu elämään oikeuden syvärakenteen oikeushyvien kanssa ja osaa tarvittaessa väistyä syvärakenteen ainesosien tieltä.

6.6 Siirtymä teoreettisesta tarkastelusta käytännölliseen analyysiin

Osassa I on keskitytty urheilun tutkintajärjestelmän oikeudellisen hyväksyttävyyden teoreettiseen tarkasteluun. Tavoitteena on ollut hahmottaa, millaisin valtiosääntö- ja ihmisoikeudellisin sekä oikeusteoreettisin edellytyksin urheilun sisäinen tutkintatoimivalta voi olla yhteensopiva oikeusval-

¹¹⁷ Duval 2025, s. 239–241.

¹¹⁸ Vedovatti 2023, s. 236–238.

¹¹⁹ Duval 2025, s. 247–250.

¹²⁰ Ibid., s. 247–250.

¹²¹ Vedovatti 2023, s. 238–239.

tiollisen järjestelmän kanssa. Tämä teoreettinen kehys muodostaa välttämättömän lähtökohdan, sillä ilman sitä yksittäisten tutkintamenetelmien arviointi jäisi väistämättä pintatasolle – kysymykseksi siitä, mitä tehdään, eikä siitä, miksi toimenpide on oikeudellisesti hyväksyttävä tai hylättävä.

Osissa II ja III tarkastelu siirtyy tästä oikeusteoreettisesta taustasta kohti konkreettisempaa oikeudellista pyrkimystä. Näissä osissa arvioidaan, miten yhteistyö- ja raportointivelvoitteet, tietojenantovelvollisuudet sekä muut urheilun sisäiset tutkintakeinot suhteutuvat perus- ja ihmisoikeusjärjestelmään. Painopiste siirtyy abstraktista hyväksyttävyydestä kohti käytännön soveltuvuutta ja suhteellisuuden vaatimusta.

Vaikka tarkastelu muuttuu konkreettisemmaksi, pysyy se edelleen Osa I:ssä hahmotellun periaatteen piirissä: urheilun sisäisiä velvoitteita voidaan arvioida oikeusvaltiollisesti vain, jos ne ymmärretään osana oikeuden rakenteellista kokonaisuutta. Osa II ja Osa III eivät näin muodosta teoreettisen viitekehyksen ulkopuolista käytännön osiota, vaan sen jatkumon, jossa abstraktit periaatteet kohtaavat konkreettisen sääntelyn. Siirtymä on tarkoituksellinen. Erityisesti tarkoituksellisuus korostuu aiheessa, jonka abstraktiotaso on lähtökohdiltaan korkea. Urheiluoikeudellinen selvitys ei voi olla tällaisella lähtöarvolla joko teoreettista tai käytännöllistä, vaan sen on oltava molempia – teoreettisesti tiivistä ja samalla käytännöllisesti relevanttia.

OSA II

Laji- ja sääntökohtaiset analyysit

7. Pakkokeinot, lajikohtaiset ja sääntöperustaiset tutkintavaltuudet

Selvityksen osa II toimii siirtymänä teoreettisesta analyysistä urheilun konkreettisiin normijärjestelmiin. Tarkastelun painopiste siirtyy perus- ja ihmisoikeuksien yleisistä lähtökohdista laji- ja sääntökohtaisiin rakenteisiin, joissa urheilun autonominen kurinpito kohtaa valtiollisen oikeusvaltion periaatteet. Aluksi käsitellään rikosprosessuaalisia pakkokeinoja ja niiden oikeudellista luonnetta, jotta voidaan ymmärtää, mihin toimenpiteisiin urheilun sisäisiä tutkintavaltuuksia voidaan verrata. Samalla käy ilmi, kuinka laajasti kansainväliset urheilujärjestöt ovat sisällyttäneet sääntöihinsä menetelmiä, jotka tosiasiallisesti puuttuvat pakkokeinoinhin rinnastuvalla tavalla yksilön perusoikeuksiin.

Tämän jälkeen tarkastelu siirtyy eri lajien kurinpito-sääntöihin ja tutkintavaltuuksiin, joissa pakkokeinoluonteiset piirteet tulevat käytännössä esiin. Erityisenä kokonaisuutena käsitellään antidoping-järjestelmää, joka valtiosopimusperusteisuutensa vuoksi eroaa muista lajeista: se kytkeytyy osin kansainväliseen oikeuteen ja sen mukanaan tuomiin velvoitteisiin, jotka on omaksuttu kansalliseen lainsäädäntöön. Seuraavaksi sivutaan lyhyesti kansainvälisten urheilujärjestöjen tutkintakynnyksiä. Tämän jälkeen tarkastelun kohteena on eri maiden tuomioistuinten ratkaisut, joissa arviointi on kohdistettu siihen, miten erilaisilla tutkintatoimilla saatuun todisteluun on tuomioistuimissa suhtauduttu. Selvityksen loppuosa esittelee urheiluperusteisen yhteistyö- ja raportointivelvoitemallin, jonka varaan urheilurikkomusten tutkinta on oikeudellisesti mahdollista

rakentaa. Yhteistyö- ja raportointivelvoitemalliin kytkeytyvän itsekriminoinnsuojan jälkeen yhteenveto kokoo tämän selvityksen keskeisen sisällön.

7.1 Pakkokeinoista lyhyesti

Rikosprosessuaalisilla pakkokeinoilla tarkoitetaan viranomaisen käytössä olevia toimenpiteitä, joilla voidaan tilapäisesti rajoittaa yksilön keskeisiä perusoikeuksia rikosasian selvittämisen ja oikeuden toteutumisen turvaamiseksi. Ne ovat rikosprosessin erityisiä välineitä, joiden avulla estetään prosessin tarpeeton häiriintyminen ja pyritään varmistamaan, että totuus saadaan esiin ja rikosvastuu voidaan toteuttaa ja kohdistaa oikein. Pakkokeinoille on ominaista ennen kaikkea se, että ne kohdistuvat suoraan yksilön lailla suojattuihin oikeuksiin, kuten vapauteen, omaisuuteen ja yksityisyyteen. Niiden käyttö on poikkeuksellista ja edellyttää aina perustetta rikosepäilystä. Pakkokeinoon ei siis voida ryhtyä ilman konkreettista epäilyä rikoksen tapahtumisesta.¹²²

Toimenpiteiden taustalla on rikosprosessuaalinen tarkoitus. Niiden avulla voidaan esimerkiksi

- estää epäillyn pakeneminen tai rikoksen jatkaminen,
- varmistaa todisteiden säilyminen ja saatavuus,
- turvata vahingonkorvausvaatimusten tai menettämisseuraamusten täytäntöönpano sekä
- palauttaa rikoksella loukattu oikeustila ennalleen.¹²³

¹²² Fredman-Rautio-Tolvanen-Viitanen 2025, s. 667. Pakkokeinon käyttö rikoksen selvittämisessä edellyttää lähtökohtaisesti jo tehdyksi epäiltyä konkreettista rikosta. Pakkokeinolain mukaisten keinojen käytön keskeisenä edellytyksenä on siten yleensä se, että tutkinnan kohteena on yksilöitävässä oleva rikos (ns. perusterikos).

¹²³ Fredman et al. 2025, s. 667.

Aikaisemmin pakkokeinoihin on liitetty ajatus fyysisen pakon käyttämisestä, mutta modernille pakkokeinoideallemme tämä ajattelu on vieras. Monet pakkokeinot, kuten televalvonta ja muut salaiset tiedonhankintakeinot, toteutetaan ilman fyysistä puuttumista ja usein niin, että kohde ei ole niistä tietoinen. Ne ovat kuitenkin yksilön oikeuksiin syvästi kajoavia.¹²⁴ Rikosprosessuaaliset pakkokeinot ilmentävät konkreettisimmin sitä jännitettä, joka vallitsee viranomaiskoneiston rikostorjuntatehtävän ja yksilön perusoikeuksien suojan välillä. Jokainen pakkokeino tarkoittaa aina puuttumista yksilön lailla turvattuihin oikeuksiin, minkä vuoksi niiden käyttö on sallittua vain täsmällisen lain nojalla ja oikeasuhtaisuusvaatimusta noudattaen. Pakkokeinot voidaan siten nähdä poikkeuksina perusoikeusjärjestelmän normaalitilasta – sinänsä välttämättöminä, mutta tarkoin rajattuina.

Pakkokeinojen kohteena olevat perusoikeudet voidaan jäsentää seuraavasti:

- **Vapausoikeudet (PL 7.1 §):**
Yksilön henkilökohtaista vapautta voidaan rajoittaa esimerkiksi kiinniottamisella, pidättämisellä, vangitsemisellä tai noudolla, kun tarkoituksena on turvata tutkinnan ja oikeudenkäynnin häiriötön kulku.
- **Liikkumisvapaus (PL 9.1 §):**
Voidaan rajoittaa matkustuskiellolla, tutkinta-arestilla tai henkilön teknisellä seurannalla, jos epäiltyä on tarpeen estää poistumasta maasta tai välttelemästä viranomaisia.
- **Henkilökohtainen koskemattomuus (PL 7.1 §):**
Siihen voidaan puuttua henkilöntarkastuksen tai -katsastuksen kautta, kun etsitään todisteita, vaarallisia esineitä tai muuta rikoksen selvittämiseksi tarpeellista aineistoa.
- **Yksityiselämän ja kotirauhan suoja (PL 10.1 §):**
Tämän piiriin kuuluvat toimenpiteet, kuten kotietsintä, laite-etsintä, telekuuntelu, tekninen tarkkailu ja asuntokuuntelu, joilla

viranomainen saa pääsyn yksityisiin tiloihin tai viestintävälineisiin.

- **Viestintäsalaisuuden suoja (PL 10.2 §):**
Sitä voidaan rajoittaa esimerkiksi telekuuntelun, televalvonnan, takavarikon tai teknisen kuuntelun avulla, kun tarkoituksena on paljastaa rikollista viestintää tai jäljittää rikoshyötyä.
- **Sananvapaus (PL 12 §):**
Tietyissä tapauksissa viranomainen voi turvautua sananvapausslain mukaisiin pakkokeinoihin, jos tutkittavana on rikos, joka liittyy viestintään sisältöön tai sen julkaisemiseen.
- **Omaisuuksien suoja (PL 15.1 §):**
Omaisuuksien kohdistuvia rajoituksia ovat esimerkiksi takavarikko ja vakuustakavarikko, joiden tarkoituksena on varmistaa rikoshyödyn poisottaminen tai vahingonkorvauksen täyttämöönpano.

Näiden toimenpiteiden yhteinen nimittäjä on, että ne kaikki merkitsevät yksilön oikeuksiin kajoamista rikosprosessin tavoitteiden vuoksi. Tämän vuoksi niiden soveltaminen edellyttää aina laissa määriteltyä perustetta, viranomaisen toimivaltuuksia ja valvottavuutta eli juuri niitä oikeusvaltiollisia takeita, joiden avulla pakkokeinot voidaan hyväksyä osaksi rikosprosessia.¹²⁵

7.2 Pakkokeinojen ja urheilun tutkintakeinojen vertailu

Tässä luvussa ei pyritä esittämään täydellistä kuvaa pakkokeinoista, niiden perusoikeusvaikutuksista tai niiden yhteydestä urheilurikkomustutkintaan. Sen sijaan tarkoituksena on kehitellä ajatusmallia sen jäsentämiseksi, miten viranomaisten rikosprosessuaaliset pakkokeinot ja urheilun sisäiset tutkintamittelyt kohdistuvat samoihin yksilön oikeushyviin, mutta perustuvat täysin erilaiseen oikeudelliseen legitimitettiin, tai urheilun yhteydessä oikeammin sanottuna legitimitettiin puutteeseen. Samalla on syytä palauttaa mieliin tämän selvityksen keskeinen

¹²⁴ Ibid., s. 667–668.

¹²⁵ Ibid., s. 672.

tehtävä. Tarkoituksena on selvittää, miten Suomen oikeusjärjestys suhtautuu siihen, jos urheilija antaa suostumuksensa siihen, että urheilijaan kohdistetaan urheilurikkomuksen tutkintaprosessissa tiettyihin pakkokeinoin rinnastuvia tutkintamenetelmiä.

Rikosprosessissa pakkokeinojen käyttö edellyttää täsmällistä lakiperustaa ja tiettyjen pakkokeinojen osalta tuomioistuimen myötävaikutusta. Kansainvälisten lajiliittojen tutkintajärjestelmissä vastaavat toimet perustuvat sääntöihin ja sopimuksiin, joilla urheilija on sitoutunut yhteistyö- ja raportointivelvollisuuteen. Vaikka urheilututkinnalliset toimenpiteet eivät muodollisesti ole julkisen vallan käyttöä, **ne vaikuttavat yksilön oikeusasemaan yhtä merkittävästi kuin lailla säädetty pakkokeinot**. Edellä on käynyt ilmi myös se, että urheilija ei sitoudu sääntöihin aidosta vapaaehtoisuudestaan, sillä urheilujärjestön ja urheilijan välillä vallitsee sopimusepätasapaino eli rakenteellinen konflikti.

On jo käynyt ilmi, että kansallisessa oikeusjärjestelmässämme suostumus ei voi johtaa siihen, että perusoikeuden ydinsisältö menettää merkityksensä. Urheilija voi hyväksyä perusoikeuksiinsa tiettyjä rajoituksia, mutta ei sellaisia, jotka tyhjentävät oikeuden sisällön kokonaan tai tekevät sen käyttämisestä illusorista. Tämä periaate muodostaa lähtökohdan arvioitaessa urheilun sisäisten tutkintakeinojen oikeutusta ja niiden suhdetta ihmis- ja perusoikeuksiin.

Tämä luku toimii vertailun välineenä ja johdatuksena siihen, miten urheilun kansainvälinen autonominen sääntelyjärjestelmä *lex sportiva* lähestyy, tai osin jopa ylittää, valtiollisen oikeusjärjestyksen pakkokeinomekanismit ja niiden oikeutuksen. Tarkastelun tarkoituksena on myös valmistella pohjaa seuraavalle luvulle, jossa käsitellään kansainvälisten urheilujärjestöjen tutkintavelvoitteita ja -valtuuksia. Niiden ymmärtäminen edellyttää, että ensin hahmotetaan se, miten pakkokeinot ja urheilun sisäiset tutkintakeinot suhteutuvat toisiinsa perusoikeusjärjestelmän näkökulmasta.

7.2.1 Henkilökohtainen vapaus ja koskemattomuus

Pakkokeinolain 2 luvussa säädetään toimenpiteistä, joilla voidaan puuttua yksilön henkilökohtaiseen vapauteen, kuten kiinniottamisesta, pidättämisestä ja vangitsemisesta. Lisäksi 8 luvun 30–33 § koskevat henkilöntarkastusta ja -katsastusta, joissa puututaan yksilön fyysiseen koskemattomuuteen esimerkiksi todisteiden hankkimiseksi.

Urheilun sääntelyssä vastaavanlaisia vaikutuksia syntyy erityisesti dopingvalvonnassa, jossa urheilija voidaan velvoittaa luovuttamaan biologinen näyte tai osallistumaan dopingtestiin. Toimenpiteet kohdistuvat yksilön kehoon ja henkilökohtaiseen koskemattomuuteen. Vaikka urheilija muodollisesti suostuukin näihin ehtoihin, suostumuksen vapaaehtoisuus on rajoittunutta, sillä yhteistyöstä kieläytyminen johtaa lähes väistämättä seuraamuksiin, kuten toimintakieltoon.

Perusoikeuksien näkökulmasta urheilun dopingvalvonta merkitsee poikkeuksellista ja pakkokeinon rinnastuvaa puuttumista yksilön henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen. Vaikka toimenpiteet perustuvat urheilijan suostumukseen, sen vapaaehtoisuutta rajoittaa seuraamusuhka, mikä tekee suostumuksesta osin näennäisen. Perustuslain 7 §:n kannalta kyse on oikeudellisesti herkästä tilanteesta, jossa urheilun eettinen valvonta lähestyy pakkokeinolain mukaisia pakkotoimia ilman laintoisia takeita. Tilannetta kuitenkin tasapainottaa se, että Suomi on sitoutunut kansainvälisiin dopingin vastaisiin sopimuksiin, UNESCO:n kansainväliseen yleissopimukseen dopingin vastaisesta toiminnasta (2005) ja Euroopan neuvoston dopingin vastaiseen yleissopimukseen (1989), jotka muodostavat kansainvälisen oikeusperustan valvontavelvoitteille.

→ **Urheilullinen vastine:** dopingtestaus, valvotut tarkastukset, mahdollinen läsnäolovelvollisuus tutkinnassa.

7.2.2 Liikkumisvapaus

Rikosprosessissa liikkumisvapautta rajoitetaan esimerkiksi matkustuskiellolla, josta säädetään pakkokeinolain 5 luvussa. Tällä toimenpiteellä varmistetaan, ettei epäilty estä tutkintaa tai poistu sen ulottuvilta.

Urheilun yhteydessä liikkumisvapauden rajoituksia esiintyy dopingvalvonnan olinpaikkavelvollisuudessa ja testausjärjestelmässä, jossa urheilijan on oltava tavoitettavissa ennalta ilmoitetuissa paikoissa ja ajankohtina. Tämä jatkuva valvottavuus muodostaa käytännössä pysyvän yhteistyö- ja raportointivelvollisuuden, joka rajoittaa yksilön elämänrytmiä ja vapautta valita liikkumisensa.¹²⁶

→ **Urheilullinen vastine:** olinpaikkavelvollisuus ja testausvelvollisuus.

Urheilun kurinpitoon olennaisesti liittyvä suostumusoppi ja pakkokeinot yhdistyvät mielenkiintoisella tavalla pakkokeinolaissa salaisten pakkokeinojen yhteydessä. Kohtaaminen tapahtuu viestinnän luottamuksellisuuden yhteydessä, joka on huomioitu monissa kansainvälisissä sopimuksissa, EU:n perusoikeuskirjassa sekä perustuslaissa (731/1999). Kansallisella tasolla viestinnän luottamuksellisuudesta säädetään perustuslain 10 §:ssä, jonka mukaan kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuus on loukkaamaton. Lainkohdan tarkoituksena on suojata luottamukselliseksi tarkoitetun viestin sisältö kolmansilta osapuolilta. Viestintäsalaisuuden suoja on luonteeltaan yleinen ja se kattaa kaikki viestintävälineet ja viestinnän muodot, kuten sähköpostiviestit

7.2.3 Yksityiselämän, kotirauhan ja luottamuksellisen viestin suoja

Perustuslain 10 § turvaa yksityiselämän ja kotirauhan sekä kirjeen, puhelun ja muun luottamuksellisen viestin salaisuuden. Pakkokeinolain 8 luvussa säädetään kotietsinnästä, paikanetsinnästä ja laite-etsinnästä, kun taas 10 luvussa käsitellään telekuuntelua ja -valvontaa.

Urheilun tutkintamenettelyissä vastaavanlaisia vaikutuksia syntyisi, jos urheilijaa vaaditaan luovuttamaan puhelin, tietokone tai muu henkilökohtainen aineisto tutkinnan tueksi. Tällainen velvoite rinnastuisi käytännössä laite-etsintään ja takavarikkoon, vaikka se perustuisi urheilun sisäisiin sääntöihin eikä lakiin. Samalla se kytkeytyy urheilijan yhteistyö- ja raportointivelvollisuuteen: aineiston luovuttamatta jättäminen voi johtaa kurinpidollisiin seuraamuksiin.

ja tietoaaineistojen välitystiedot. Viestintäsalaisuuden piiriin kuuluu kaikenlainen internetliikenne sisältöineen ja välitystietoineen, kuten myös vertaisverkoissa tapahtuva liikenne.

Pakkokeinolain 10 luvun 7 §:n mukaan esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen tiettyjen rikosten esitutkinnan yhteydessä.¹²⁷

Suostumuksen hallinnassaan olevan teleosoitteen tai telepäätelaitteen televalvontaan voi antaa jokainen henkilö riippumatta siitä, minkälaista roolia tämä henkilö

¹²⁶ Jälleen kerran on syytä muistaa EIT:n ratkaisu FNASS v. Ranska, jonka mukaan tällainen velvoite puuttuu liikkumisvapauteen, mutta on hyväksyttävissä, mikäli se perustuu selkeään oikeusperustaan ja on suhteellisuusperiaatteen mukainen.

¹²⁷ Pakkokeinolain 10 luvun 7§:n 1 momentin perusteella esitutkintaviranomainen saa kohdistaa televalvontaa rikoksesta epäillyn, asianomistajan, todistajan tai muun henkilön suostumuksella tämän hallinnassa olevaan teleosoitteeseen tai telepäätelaitteeseen, kun on syytä epäillä 1) rikosta, josta säädetty ankaran rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, 2) rikosta, jonka johdosta teleosoite tai telepäätelaitte on oikeudettomasti toisen hallussa, 3) teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä lähestymiskiellon rikkomista, rikoslain 17 luvun 13 §:n 2) kohdassa tarkoitettua ilkivaltaa tai mainitun lain 24:1a §:ssä tarkoitettua viestintärauhan rikkomista, 4) muuta kuin 3 kohdassa tarkoitettua teleosoitetta tai telepäätelaitetta käyttäen tehtyä rikosta, 5) terrorismirikoksen tekemistä varten tapahtuvan matkustamisen edistämistä tai 6) seksikaupan kohteena olevan henkilön hyväksikäyttöä. Erikseen on vielä huomattava, että poliisilain 5 luvun 9 §:ssä on vastaava suostumusperusteista televalvontaa koskeva sääntely.

prosessissa näyttelee. Hallituksen esityksessä todetaan, että suostumusperusteinen televalvonta perustuu loukatun suostumuskonstruktion. Tätä tukee myös sähköisen viestinnän palveluista annetun lain (tietoyhteiskuntakaari) 136 §.¹²⁸ Suostumuksen tehokkuuden näkökulmasta edellytyksenä on, että suostumus on annettu vapaaehtoisesti ennen televalvontatoimenpiteeseen ryhtymistä ja että suostumuksen antaja ymmärtää suostumuksen merkityksen. Taivuttelua tai muuta vastaavaa johdattelua suostumuksen saamiseksi ei saa käyttää.¹²⁹ Hallituksen esityksen mukaan suostumus tulee antaa kirjallisessa muodossa. Suostumus voidaan kirjata esimerkiksi kuulustelupöytäkirjaan. Kiireellisissä tilanteissa

suostumus voidaan antaa suullisestikin, mutta se tulee vahvistaa kirjallisesti niin pian kuin mahdollista.¹³⁰ Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että urheilurikkomusten tutkinnassa olisi mahdollista velvoittaa urheilijaa luopumaan viestinnän suojasta vastaavin perustein. Erona on se, että pakkokeinolakiin on säädetty nimenomainen, laintasoinen poikkeus, joka oikeuttaa viranomaisen käyttämään suostumusta tutkintakeinona. Urheilun kontekstissa tällaista lainsäädännöllistä perustaa ei ole ja siksi suostumuksen merkitys sekä sen vapaaehtoisuuden arviointi on ratkaisevassa asemassa, kun urheilun kurinpidolliset tutkintamenettelyt lähestyvät perusoikeuksien ydinaluetta.

Urheilun tutkintamenettelyt rajoittavat tosiasiallisesti samoja perusoikeuksia kuin pakkokeinolain mukaiset toimenpiteet, erityisesti yksityiselämän, kotirauhan ja viestinnän luottamuksellisuuden suojaa. Dopingvalvonnessa puuttuminen urheilijan henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen on kuitenkin hyväksytty Suomen kansainvälisten velvoitteiden ja niiden hyväksymisen perusteella. Muiden urheilurikkomusten osalta vastaavaa oikeustilaa ei ole.

→ **Urheilullinen vastine:** aineiston luovutuspyynnöt, kotirauhan piiriin ulottuvat tarkastukset, viestintään ja sähköisiin tietoihin kohdistuvat selvitykset.

7.2.4 Omaisuudensuoja

Omaisuudensuoja turvaa yksilön oikeuden määrätä omaisuudestaan. Pakkokeinolain 6 luvussa säädetään vakuustakavarikosta ja 7 luvussa takavarikosta ja asiakirjan jäljentämisestä. Näiden tarkoituksena on turvata rikostutkinnan ja tuomion täytäntöönpanon edellytykset.

Urheilun tutkintajärjestelmissä omaisuuteen puuttuminen ilmenee esimerkiksi silloin, jos urheilijaa veloitetaan luovuttamaan asiakirjoja, henkilökohtaisia välineitä, kuten puhelimia, tietokoneita tai lisävarusteita, tutkinnan yhteydessä. Kyse on tosiasiallisesti omaisuuden takavarikosta ilman lakiin perustuvaa pakkokeinoperustetta. Lisäksi tällainen toimi voi koskettaa myös yksityiselämän ja terveystietojen suojaa, jos aineisto sisältää arkaluonteisia tietoja.

Yhteistyö- ja raportointivelvollisuuden perusteella toteutettua aineiston luovutusta perustellaan tutkinnan tehokkuudella, mutta sen oikeudellinen raja kulkee siinä, missä sopimukseen perustuva velvoite alkaa muistuttaa julkisen vallan käyttöä ilman lainsäädännön valtuutusta.

→ **Urheilullinen vastine:** elektronisten laitteiden, asiakirjojen ja lääkkeiden luovutus tutkintaa varten, digitaalisen aineiston käsittely ja säilyttäminen.

¹²⁸ Tietoyhteiskuntakaaren 136 §:n mukaan viestinnän osapuoli voi käsitellä omia sähköisiä viestejään ja niihin liittyviä välitystietoja, jollei laissa toisin säädetä. Viestinnän osapuolella tarkoitetaan viestin lähettäjää ja tarkoitettua vastaanottajaa. Tästä tarkemmin HE 221/2013 vp, s. 153.

¹²⁹ HE 222/2010 vp, s. 322.

¹³⁰ HE 222/2010 vp, s. 322 ja Fredman 2025, s. 1072. 9 Perusoikeusuudistusta koskevan lainvalmistelun yhteydessä korostettiin, ettei tuolloin voimassa olleen hallitusmuodon 8 §:n 2 momentti eli nykyinen perustuslain 10 §:n 2 momentti koske viestinnän osapuolten keskinäistä käyttäytymistä. Viestinnän osapuolella on toisesta osapuolesta riippumaton oikeus julkistaa luottamukselliseksi tarkoitettu viesti niin halutessaan. (HE 309/1993 vp, s. 54.)

7.3 Yhteenveto

Edellä nähty ja täydellisyyteen pyrkimätön vertailu toimii ajatusrakenteena ja johdantona seuraavassa luvussa käsiteltäville kansainvälisten urheilujärjestöjen tutkintavelvoitteille, niiden perusoikeusvaikutuksille ja vastaaville suomalaisille säännöille. Jos urheilun tutkintamenettelyissä olisi velvoitteita, kuten puhelimen ja tietoaineiston tarkastaminen tai omaisuuden luovuttaminen tutkinnan tueksi, ne kohdistuisivat olennaisesti samoihin suojattuihin oikeushyviin kuin pakkokeinolain mukaiset toimet. Suomen oikeusjärjestyksessä tällaiset toimenpiteet edellyttäisivät aina täsmällistä lainsäädännöllistä

perustaa ja riippumatonta valvontaa, jotta ne voisivat olla oikeudellisesti hyväksyttäviä. Mikäli urheilija suostuisi tällaisiin toimiin vain seuraamusten välttämiseksi, suostumuksen vapaaehtoisuus olisi näennäinen ja toimenpiteiden oikeudellinen kestävyys kyseenalainen perusoikeuksien näkökulmasta. Poikkeuksena tästä on dopingvalvonta, jonka toimenpiteet perustuvat Suomen ratifioimiin kansainvälisiin sopimuksiin (Euroopan neuvosto 1989; UNESCO 2005) ja muodostavat siten harvinaisen esimerkin urheilun tutkintakeinoista, joilla on myös lainsäädännöllinen ja valtiosopimusperusteinen legitimizeetti.

8. Sääntökohtainen analyysi

Käytännön analyysi kattaa lajit, jotka yhdessä muodostavat läpileikkauksen urheilun kurinpidon kentästä ja tutkintamenetelmien kirjosta. Tennis edustaa yksilölajia, jossa tutkintavaltuudet lähestyvät ja toisinaan jopa ylittävät rikosprosessuaalisten pakkokeinojen tason. Hiihto taas on suomalaiselle urheilujärjestelmän ja oikeuskulttuurin kannalta erityisen kiinnostava, sillä se toimii Suomessa yhdistysautonomian varassa, mutta sen kansainväliset säännöt sisältävät yllättävän voimakkaita yksilöön kohdistuvia tutkintakeinoja. Yleisurheilu puolestaan havainnollistaa laajempaa jännitettä kansainvälisen liittorakenteen ja kansallisen toimivallan välillä, erityisesti tutkintavaltuuksien ja oikeusturvaperiaatteiden yhteensovittamisessa.

Luvun loppupuolella tarkastellaan joukkuelajeista jalkapalloa, jääkiekkoa ja koripalloa, joissa globaalit säännöt, kansalliset rakenteet ja taloudelliset intressit kietoutuvat toisiinsa.¹³¹ Lopuksi antidoping-järjestelmä kokoa kokonaisuuden osoittaen, kuinka urheilun integriteetti on tuotu osaksi kansallisia valvontamekanismeja kansainvälisten sopimusvelvoitteiden kautta. Luvun tarkoituksena on vertailla eri lajien kurinpitosäännöissä ilmeneviä tutkintakeinoja suhteessa viranomaisten pakkokeinovaltuuksiin ja osoittaa, miten urheilun sisäiset tutkintamenetelmät lähestyvät pakkokeinoja sekä miten ne vaikuttavat yksilön perus- ja ihmisoikeuksien toteutumiseen.¹³²

Lähestymistapa rakentuu samankaltaiselle ajattelulle kuin Kuwelkerin, Diaconun ja Kuhnin analyysi: urheilun sisäisiä tutkintamekanismeja tarkastellaan urheilun normijärjestyksen puitteissa, mutta niitä verrataan rinnakkain viranomaisten käyttämiin pakkokeinoihin ja valvontamenetelmiin.¹³³ Ajatuksena on, että urheilun integriteetin turvaaminen on johtanut asteittaiseen tutkintavaltuuksien vahvistumiseen, jossa yksityinen sääntövalta on saanut pakkokeinomaisia piirteitä ilman muodollista lainsäädäntöperustaa.

Kuwelker, Diaconu ja Kuhn¹³⁴ osoittavat, että **monilla kansainvälisillä lajiliitoilla on sisäisiä tutkintavaltuuksia, jotka lähestyvät viranomaispakkokeinoja niin kohteen velvoittavuuden kuin toimenpiteiden intensiteetin osalta.** Näihin kuuluvat esimerkiksi velvollisuus luovuttaa puhelin- ja viestintälokeja tai muuta sähköistä aineistoa (ITF ja ICC), oikeus vaatia kirjallisia selvityksiä ja tilitietoja (FIFA, FIBA), määräysvalta keskeyttää tilapäisesti urheilijan toiminta tutkinnan ajaksi,¹³⁵ sekä tutkinnan estämistä tai dokumenttien hävittämistä koskevat kiellot, joiden rikkominen on itsenäinen sääntörikkomus.¹³⁶ Lisäksi useilla liitoilla, kuten FIFAlla, ITF:llä ja ICC:llä, on erillisiä tutkintayksiköitä, joilla on oikeus kuulustella osapuolia, hankkia todisteita kolmansilta ja käyttää ulkopuolisia asiantuntijoita.¹³⁷

Tällaiset toimet osoittavat, että urheilun sisäinen tutkintavalta ei ole enää pelkästään organisatorista,

¹³¹ Tähän selvitykseen on valittu kuusi lajia – tennis, hiihto, yleisurheilu, jalkapallo, jääkiekko ja koripallo – koska ne muodostavat monipuolisen ja vertailukelpoisen kokonaisuuden urheilun kurinpidon ja tutkintavaltuuksien tarkasteluun. Näiden lajien kurinpitosääntöjä yhdistää yllättävän samankaltainen peruslogiikka: ne perustuvat sopimusperusteiseen suostumukseen, velvollisuuteen tehdä yhteistyötä sekä kurinpidollisiin seuraamuksiin yhteistyöstä kieltäytymisestä. Sama rakenteellinen periaate toistuu myös monissa muissa lajeissa, joita ei ole tässä selvityksessä käsitelty, mikä osoittaa kansainvälisen urheilun kurinpitomallien yhdenmukaistumista *lex sportiva* -järjestelmän piirissä.

¹³² Luettavuussyistä sääntöjen artikla- ja pykäläkohtaiset viitteet löytyvät leipätekstin sisältä.

¹³³ Kuwelkerin, Diaconun ja Kuhnin (2022) kannanotot nostetaan esiin kunkin tässä selvityksessä esitetyn lajin kohdalla.

¹³⁴ *Ibid.*, s. 300–311.

¹³⁵ *Ibid.*, s. 309–310.

¹³⁶ *Ibid.*, s. 306–307.

¹³⁷ *Ibid.*, s. 308–309.

vaan se kytkeytyy oikeusturvakysymyksiin, jotka lähestyvät viranomaistoiminnan rajoja. Selvityksen tarkoituksena on juuri tämän jännitteen systemaattinen erittely: voidaanko urheilun itsehallinnollinen tutkintavalta hyväksyä osaksi oikeusjärjestystä ilman, että se ylittää perus- ja ihmisoikeuksien suojan reuna-alueet.

8.1 Tennis

Tennis on kansainvälisesti yksi vedonlyönnin riskialteimmista urheilulajeista. Yksilölajina sen rakenne tekee siitä erityisen haavoittuvan manipulointiryityksille, sillä yhden pelaajan virhe tai päätös voi ratkaista ottelun lopputuloksen. Lisäksi tennis tarjoaa poikkeuksellisen suuren määrän vedonlyöntikohteita – piste-, peli- ja eräkohtaisia vetoja – jotka houkuttelevat sekä laillisia että laittomia vedonlyöjiä. Alempien tasojen turnauksissa palkintosummat ovat usein pieniä, mikä lisää taloudellista painetta ja altistaa pelaajat ulkopuolisille vaikutuksille. Reaaliaikainen vedonlyönti ja teknologinen kehitys ovat mahdollistaneet puolestaan nopean ja tarkasti kohdistetun vedonlyönnin, mikä tekee ottelun kulun manipuloimisesta entistä houkuttelevampaa. Näiden riskien vuoksi tennis on ollut pitkään kansainvälisten integriteettiorganisaatioiden erityistarkkailussa, ja laji toimii osittain valitettavana esimerkkinä siitä, kuinka urheilun kaupallistuminen ja vedonlyöntimarkkinoiden kasvu haastavat urheilun eettisen perustan ja sääntelyjärjestelmien riittävyyden.

8.1.1 Kansainvälinen sääntely – TACP 2025

Tenniksen oma integriteettijärjestelmä perustuu Tennis Anti-Corruption Programiin (TACP 2025), jonka toimeenpanosta vastaa International Tennis Integrity Agency (ITIA). Ohjelma määrittelee korruptiorikkomuksiksi kaikki sen osissa D, E ja F kuvatut teot, kuten vedonlyönnin ja sen edistämisen (artiklat D.1.a–b), ottelun manipuloinnin tai best effort -velvoitteen laiminlyönnin (artiklat D.1.d–f), sisäpiiritiedon välittämisen (artikla E) sekä yhteistyö- ja raportointivelvollisuuden laiminlyönnin tai ITIAN määräysten noudattamatta jättämisen (artiklat F.2.b–d). Ohjelma sitoo kaikkia niin sanottuja *covered persons* -henkilöitä, joihin kuuluvat pelaajat, heidän lähipiirinsä (*“Related Person”*) ja turnausten tukihenkilöstö (artikla C.1; artiklat B.10, B.28, B.30, B.31, B.39).¹³⁸ Velvoitteet jatkuvat myös uran päättymisen jälkeen määrääjän, ja pelaajilla on velvollisuus huolehtia siitä, että myös heidän yhteistyötahonsa noudattavat ohjelmaa (artikla C.4).¹³⁹

Keskeinen tutkintavaltaisuus sisältyy artiklaan F.2.d, joka oikeuttaa ITIAN esittämään kenelle tahansa toimivaltansa piiriin kuuluvalla henkilölle vaatimuksen (*demand*) toimittaa kaikki tutkinnan kannalta tarpeellinen aineisto. Tämä voi sisältää henkilökohtaisia viestintävälineitä, sosiaalisen median tilejä, pilvipalveluita, pankkitiliotteita, kryptovaluuttalompakoita, rahansiirtohistoriaa ja viestintäsovellusten aineistoja. Tutkintavalta voidaan myös vaatia kirjallinen selvitys tapahtumista. Käytännössä urheilija menettää tutkinnan käynnistyessä kontrollin yksityiseen viestintäänsä ja taloudellisiin tietoihinsa liittyvään

¹³⁸ *Related Person* tarkoittaa valmentajaa, harjoitusvalmentajaa, terapeuttia, lääkäriä, manageria tai muuta hallinnollista edustajaa, agenttia, perheenjäsentä, turnausvierasta, liikekumppania taikka muuta pelaajan yhteistyökumppania tai lähipiiriin kuuluvaa henkilöä sekä ketä tahansa muuta henkilöä, joka saa akkreditoinnin tapahtumaan pelaajan tai muun *Related Person* -henkilön pyynnöstä.

¹³⁹ Esimerkiksi CASin ratkaisussa 2022/A/9053, *Gharsallah v. ITIA*, tuomio 26.3.2024, oli kyse siitä, että ITIAN tutkinta TACP:n nojalla sisälsi useita toimenpiteitä, joita pelaajalta tai muulta asianosaiselta edellytettiin. Tutkinnan aikana henkilö määrättiin väliaikaiseen kilpailukielttoon (*provisional suspension*) jo ennen lopullista päätöstä, ja häneltä vaadittiin matkapuhelimen sekä siihen liittyvien käyttäjätietojen luovuttamista tutkijoiden käyttöön. Lisäksi ITIA edellytti pääsyä sosiaalisen median ja viestisovellusten sisältöihin sekä yhteistyötä tutkintahaastatteluissa. Henkilöiden oli myös toimitettava ITIALle pyydytetyt selitykset kirjallisesti ja hyväksyttävä tutkintatietojen tarkastaminen yhteistyössä kolmansien, kuten vedonlyöntikäyttäjien seuraavan Sportradarin ja vedonlyöntiyritysten, kanssa. Tämä tapaus havainnollistaa TACP:n *“investigative cooperation”* -velvoitteen laajuutta ja vertautuvuutta rikosprosessuaalisiin pakkokeinoin.

tietosuojaan. Vaikka ITIAN toimivalta perustuu muodollisesti ainoastaan sopimussuhteeseen, sen vaikutus yksityiselämään ylittää viranomaisten tutkintavaltuuksien laajuuden. Tätä vahvistaa artikla F.2.e, jonka mukaan jokainen kilpailuun osallistuva tai akkreditoinnin hyväksyvä urheilija luopuu ennakolta esimerkiksi kaikista kansallisvaltion oikeusjärjestelmään kuuluvista oikeuksista, joiden nojalla hän voisi kieltäytyä tietojen luovuttamisesta ITIALle. Luopuminen on ehdoton, eikä urheilija voi vedota esimerkiksi itseksiminointisuojaan, tietosuojaan tai salassapitovelvollisuuteen.

Tämä kaksitasoinen rakenne, tutkintavaltuuksien laajentaminen (artikla F.2.d) ja oikeuksista luopuminen (artikla F.2.e), tekee tenniksen integriteetti-järjestelmästä perus- ja ihmisoikeusnäkökulmasta poikkeuksellisen ankaran. Se korostaa tehokkuutta ja urheilun integriteetin suojaa, mutta kiristää yksilön oikeuksien ja urheilun sääntövallan välisen jätteen äärimmilleen.¹⁴⁰

8.1.2 Tennisliiton kurinpitosäännöt 2025

Suomen Tennisliiton (STL) 1.5.2025 voimaan tulleet kurinpitosäännöt edustavat perinteistä yhdistysautonomiaan perustuvaa mallia. Tutkintavalta ja sanktio-oikeus ovat tiukasti rajattuja, ja menettely perustuu ilmoituksiin, virallisiin raportteihin ja asianosaisen kuulemiseen. Tutkinta on pääosin kirjallinen, ja asianosaisella on oikeus käyttää avustajaa ja antaa vastineensa ennen päätöstä. STL:llä ei luonnollisesti ole ITIAN kaltaisia pakkokeinoluonteisia toimivaltuuksia, eikä se voi velvoittaa urheilijaa luovuttamaan henkilökohtaisia viestintävälineitä tai pankkitietoja.

Aineiston hankinta ja käsittely rajoittuvat yhdistyslain ja henkilötietolainsäädännön raameihin, ja tietojen

käyttö on säädelty luottamuksellisuutta korostavin sanamuodoin (11 §). Liitto voi kuitenkin määrätä väliaikaisen kilpailu- tai toimintakiellon (7 §) vakavan rikkomusepäilyn yhteydessä. Järjestelmä säilyttää suomalaisen oikeusturvaperinteen mukaisen luonteensa, jossa suhteellisuusperiaate ja yksityisyyden suoja muodostavat tutkintatoimien rajat.

8.1.3 Vertailu ja arvio

Kansainvälisen ja kotimaisen järjestelmän välinen ero on nähdyin tavoin jyrkkä. ITIAN toimivalta kattaa kaiken tutkinnan kannalta mahdollisesti merkityksellisen aineiston, kun taas Suomen Tennisliiton toimivalta rajoittuu siihen, mihin sen jäsenet ovat yhdistysautonomian piirissä suostuneet. Huomionarvoista on, että TACP:n artikla C.1 velvoittaa myös kansalliset liitot avustamaan ITIAN tutkimuksissa ja toimittamaan pyydetty tiedot. Näin suomalainen liitto joutuu tosiasiallisesti toimimaan kahden normijärjestelmän välissä. Se on samaan aikaan sidottu sekä perusoikeuksia kunnioittavaan kansalliseen oikeusjärjestelmään että kansainvälisen lex sportivan yksilönoikeudet ohittavaan regulaatioon.

Tämä tarkoittaa sitä, että jos Suomen Tennisliitto kieltäytyisi yhteistyöstä, se rikkoisi TACP:n artikloja F.2.b ja F.2.d, joiden mukaan jokaisen toimivallan piiriin kuuluvan on tehtävä täysimääräistä yhteistyötä ja noudatettava ITIAN kirjallisia määräyksiä. Kieltäytyminen täyttäisi *failure to cooperate* -rikkomuksen tunnusmerkistön, josta seuraa kurinpidollisia seuraamuksia artiklan H.1.a-f mukaisesti. Käytännössä tämä voisi merkitä sitä, ettei suomalaisia pelaajia hyväksyttäisi ITIAN valvomaan kilpailujärjestelmään. Esimerkki kärjistää sen, kuinka urheilun sisäinen sääntövalta ja kansallinen oikeusjärjestys voivat joutua suoraan vastakkain tavalla, joka nostaa esiin useita oikeudellisia ongelmia.

¹⁴⁰ Tenniksen mallia on pidetty kirjallisuudessa esimerkkitapauksena siitä, kuinka laajat tutkintavaltuudet, pakollinen yhteistyö ja ankarat seuraamukset on yhdistetty yhdeksi johdonmukaiseksi järjestelmäksi. ITIAN hallinnoima *Tennis Anti-Corruption Program* on artikkelissa kuvattu erityisen yksityiskohtaiseksi ja laaja-alaiseksi, ja sen katsotaan lähestyvän viranomaisten pakkokeinoja mutta toimivan edelleen yksityisoikeudellisella perustalla. Kirjoittajat korostavat, että ITIAN riippumattomuus kansallisista liitoista mahdollistaa tutkinnan toteuttamisen yli rajojen ja antaa pääsyn aineistoihin ja viestintään tavalla, joka käytännössä muistuttaa pakkokeinoja. (Kuwelker-Diaconu-Kuhn 2022, s. 305-306.)

8.2 Hiihto

Hiihtourheilu laajasti ymmärrettynä ei perinteisesti ole kuulunut urheilun korruption riskialtteimpiin lajeihin, mutta sen kilpailutoiminta on altis integriteettirikkomuksille urheilun kaupallistumisen ja kansainvälistymisen seurauksena. Lajin taloudellinen arvo, mediahuomio ja sponsorisopimusten merkitys luovat paineita, jotka voivat synnyttää eturistiriitoja ja väärinkäytöksiä. Esimerkiksi välineiden sääntöjenvastainen manipulointi, kuten hyppypukujen mittamuutokset, on osoittanut, että myös perinteisesti eettisenä pidetty lajikonaisuus kohtaa nykypäivän urheilun riskejä. Kansainvälinen hiihtoyhteisö on vastannut tähän laajentamalla sääntelyään FISin integriteettisäännöllä, jotka kattavat paitsi vedonlyönnin ja korruption myös raportointi- ja yhteistyövelvollisuuden.

8.2.1 Kansainvälinen sääntely – FIS 2016

FISin Rules on the Prevention of the Manipulation of Competitions määrittää laajat tutkintavaltuudet artikloissa 4.1.1–4.1.7, jotka rinnastuvat viranomaisten pakkokeinoihin. FIS voi käynnistää tutkinnan omasta aloitteestaan, tehdä yhteistyötä viranomaisten kanssa ja velvoittaa kaikki osallistujat täysimääräiseen yhteistyöhön. Rikkomuksiksi katsotaan vedonlyönti (artikla 3.1), tulosten manipulointi (artikla 3.2), korruptiivinen toiminta (artikla 3.3), sisäpiiritiedon väärinkäyttö (artikla 3.4) sekä raportointi- ja yhteistyövelvollisuuden laiminlyönti (artiklat 3.5–3.6).

Artikla 4.1.5 velvoittaa tutkinnan kohteen toimitamaan kaiken sellaisen aineiston, jonka liitto katsoo liittyvän rikkomukseen. Tämä voi sisältää vedonlyöntitilit, puhelinlaskut, pankkitiliotteet ja sähköiset tallennusvälineet. Artikla 4.1.6 oikeuttaa FISin vaatimaan rikkomuksesta epäillyn henkilökohdaiseen kuulusteluun, joka tallennetaan, ja artikla 4.1.7 määrää, että kilpailutoimintaan osallistumalla urheilija antaa suostumuksensa henkilötietojensa käsittelyyn ja luovuttamiseen tutkinnan yhteydessä. Kyse on siten laajasta, ennakolta määritellystä yksityisyyden rajoituksesta, joka mahdollistaa henkilökohtaisten tietojen käsittelyn ilman erillistä lupaa.

FISin järjestelmä sisältää viranomaistoimintaan rinnastettavia pakkokeinonomaisia tutkintakeinoja, ilman julkisen vallan valvontaa tai muuta kontrollia. Se pyrkii yhdistämään kurinpidollisen tehokkuuden ja tiukan yhteistyövelvoitteen tavalla, joka kaventaa urheilijan mahdollisuuksia vedota perus- ja ihmisoikeuksiin.¹⁴¹

8.2.2 Hiihtoliiton kurinpitosäännöt 2022

Suomen Hiihtoliiton (SHL) kurinpitosäännöt (14.10.2022) nojaavat yhdistysautonomiaan ja rajoitettuihin tutkintavaltuuksiin. Tutkinta voidaan käynnistää vain ilmoituksen tai virallisen raportin perusteella (5 §), ja liitto ei voi oma-aloitteisesti suorittaa tutkintaa eikä hankkia yksityisiä tietoja ilman suostumusta.¹⁴² Hiihtoliiton kurinpitosääntöjen 6 § turvaa kontradiktorisuuden ja avustajan käytön, ja väliaikainen kilpailukiello voidaan määrätä vain selkeän rikkomusepäilyn perusteella. Päätökset

¹⁴¹ Kuwellerin, Diaconun ja Kuhnin analyysin mukaan FISin sääntely on kehittynyt vuodesta 2016 lähtien merkittävästi: eettisistä julkistuksista on siirrytty täytäntöönpanokelpoisiin integriteettisäännöksiin, jotka sisältävät laajat tutkintaoikeudet ja yhteistyövelvoitteet. Kirjoittajien mukaan nykyinen FIS-järjestelmä mahdollistaa väliaikaiset kilpailukiellot tilanteissa, joissa epäillään todisteiden hävittämistä tai manipulointia, ja sen tutkintavaltuudet ovat urheilun kentässä poikkeuksellisen laajat. (Kuweller – Diaconu – Kuhn 2022, s. 307–308.)

¹⁴² Virallisen raportin kilpailutapahtumista voi tehdä vain kilpailutapahtuman juryn jäsen, virallinen tarkkailija, delegaatti tai kurinpitovalioikunnan erikseen hyväksymä puolueeton henkilö. Muu kuin edellä mainittu henkilö voi tehdä tarkoin yksilöidyn ilmoituksen kilpailussa, harjoituksessa tai muussa urheiluun liittyvässä tilanteessa tapahtuneesta rikkomuksesta ja se on toimitettava kirjallisesti asianomaiselle rankaisuelimelle viikon kuluessa rikkomuksesta tai siitä, kun se on tullut ilmi. Edellä mainittu ilmoitus voidaan tehdä kirjallisesti tai sähköpostilla. Tällainen ilmoitus voidaan käsitellä asianomaisessa rankaisuelimessä ainoastaan painavista syistä. Painavista syistä voidaan asianomaisen rankaisuelimen tietoon tulleet rikkomukset käsitellä, vaikka niistä ei olekaan tehty ilmoitusta tai raporttia.

perustellaan kirjallisesti, ja niistä voi valittaa urheilun oikeusturvalautakuntaan (8 §).

SHL:n järjestelmä on oikeusturvakeskeinen ja tietosuojaa korostava. Se ei sisällä tutkintavaltuuksia, jotka ulottuisivat urheilijan yksityisiin tietoihin, vaan rajoittuu liiton sisäiseen tiedonvaihtoon ja vapaaehtoihin selvityksiin.

8.2.3 Vertailu ja arvio

FISin ja SHL:n välinen ero on merkittävä. FISin artikkelit 4.1.1–4.1.7 mahdollistavat viranomaisluonteisen tutkinnan, kun taas SHL:n menettely perustuu kuulemiseen ja oikeusturvaperiaatteisiin. Lisäksi artikkelit 3.6.1 ja 11.1 velvoittavat jäsenliittoja tekemään yhteistyötä ja toimeenpanemaan FISin päätökset. Jos Suomen Hiihtoliitto kieltäytyisi yhteistyöstä, se rikkoisi näitä määräyksiä ja voisi joutua kurinpitomenettelyyn, josta seuraamuksina voisivat olla sakko, toimivallan rajoittaminen tai osallistumisen estäminen kansainvälisiin kilpailuihin (artikkelit 8.1–8.2).

Jos taas liitto toimisi FISin vaatimusten mukaisesti, sen toimet voisivat olla ristiriidassa Suomen oikeusjärjestyksen perusperiaatteiden, kuten yksityisyyden suojan ja viestinnän luottamuksellisuuden suojan, kanssa. Hiihtoliiton asema muodostuisi konkreettisesti tilanteessa varsin haastavaksi lex sportivan ja kansallisen oikeusjärjestyksen rajapinnassa, ja se joutuisi tasapainottelemaan kansainvälisten velvoitteidensa ja perusoikeuksien turvaamisen kanssa.

8.3 Yleisurheilu

Yleisurheilu ei vedonlyönnin näkökulmasta kuulu välttämättä korkeimman riskin lajeihin, mutta sen laaja kansainvälinen kilpailujärjestelmä, merkittävät

rahapalkinnot ja suuri näkyvyys altistavat sen korruptiolle ja eturistiriidoille. Suuret arvokilpailut ja sponsorisopimukset lisäävät urheilijoihin ja valmentajiin kohdistuvaa painetta sekä samalla väärinkäytösten riskiä. Kansainvälinen yleisurheiluliitto on pyrkinyt vastaamaan tähän haasteeseen perustamalla Athletics Integrity Unit -yksikön, jonka tehtävänä on tutkia korruptiota, kilpailumanipulaatiota ja erityisesti dopingrikkomuksia laajoin tutkintavaltuuksin.

8.3.1 Kansainvälinen sääntely – AIU 2023

AIU:n säännöt (Reporting, Investigation and Prosecution Rules, Book D - D4.1) sääntelevät lahjontaa, kilpailumanipulaatiota ja väärinkäytöksiä. Velvoitteet koskevat kaikkia Kansainvälisen yleisurheiluliiton alaisia toimijoita, ja artikkelit 4.17–4.18 ulottavat velvoitteen myös jäsenliittoihin. AIU voi aloittaa tutkinnan oma-aloitteisesti, kun sen johtaja katsoo, että on olemassa ilmeinen peruste epäillä rikkomusta (artikkelit 2.3–2.5).

Artikkelit 4.5–4.8 antavat AIU:lle laajat tiedonhankintavaltuudet. Yksikkö voi velvoittaa tutkinnan kohteena olevan luovuttamaan kaikki hallussaan olevat asiakirjat ja digitaaliset aineistot, mukaan lukien tietokoneet, puhelimet, sähköpostit ja pilvipalvelut, sekä myöntämään niihin pääsyn. Lisäksi AIU voi edellyttää pääsyä tutkittavan tiloihin ja kuulla tätä henkilökohtaisesti. Jos aineiston hävittämisen riski on olemassa, se on luovutettava viipymättä, ja kieltäytyminen muodostaa itsenäisen rikkomuksen (artikkelit 4.8.1–4.8.2). AIU voi myös määrätä väliaikaisen kilpailukiellon ennen asian lopullista ratkaisemista (artikkelit 3.1–3.4). Näin muodostuva tutkintavaltuuksien kokonaisuus muistuttaa vaikutuksiltaan viranomaisten pakkokeinoja, vaikka se perustuukin muodollisesti sopimus oikeudelliseen suhteeseen.¹⁴³

¹⁴³ Kirjallisuudessa AIU:ta on pidetty urheilun institutionaalisimmin rakennettuna integriteettijärjestelmänä, jossa doping-, korruptio- ja manipulointisäännöt on koottu yhden riippumattoman tutkintaelimen alle. Kuwelkerin, Diaconun ja Kuhnin mukaan AIU yhdistää useita valvontatehtäviä yhdeksi kokonaisuudeksi, jolla on laaja tiedonsaantioikeus ja valtuudet toimia myös kansallisten liittojen rajat ylittävissä asioissa. Tätä on pidetty mallina urheilun sisäisestä ”viranomaisrakenteesta”, jossa tehokkuus ja yksilön oikeusturva joutuvat herkästi jännitteeseen. (Kuwelker-Diaconu-Kuhn 2022, s. 309.)

8.3.2 Urheiluliiton kurinpitosäännöt 2020

Suomen Urheiluliiton (SUL) kurinpitosäännöt (14.11.2020) perustuvat yhdistysautonomiaan ja korostavat oikeusturvaperiaatteita. Vaikka liitto on sitoutunut Kansainvälisen yleisurheiluliiton määräyksiin (4 §), sen oma menettely on rajatumpi ja painottaa oikeudenmukaista kuulemista ja suhteellisuusperiaatetta. Tutkinta voidaan käynnistää vain virallisen raportin tai kirjallisen ilmoituksen perusteella (6 §). Tutkinnasta vastaa riippumaton kurinpitolautakunta (3 §), ja rikkomuksesta epäillylle on varattava mahdollisuus tulla kuulluksi ja antaa vastineensa ennen päätöksentekoa (7 §).

Lautakunta ei voi hankkia lisäselvityksiä tai vaatia yksityisiä tietoja, kuten pankki- tai viestintälokeja. Se käsittelee asian sille toimitetun aineiston perusteella ja tekee ratkaisunsa kirjallisesti perustellen. Päätöksistä voi valittaa ensin liiton sovittelulautakuntaan ja edelleen urheilun oikeusturvalautakuntaan (9–10 §). Seuraamukset, huomautus, varoitus, kilpailu- tai toimitsijakielto, määrätään yhdistysautonomian puitteissa ja suhteellisuusperiaatetta noudattaen.

Säännöissä ei näin ollen ole minkäänlaisia pakko-keinoluonteisia tutkintavaltuuksia, eikä liitto voi edellyttää urheilijalta henkilökohtaisten tietojen luovuttamista ilman tämän nimenomaista suostumusta. Menettely perustuu vapaaehtoisuuteen, kirjallisiin selvityksiin ja asianosaisten omaan vastuuseen.

8.3.3 Vertailu ja arvio

AIU:n ja SULin järjestelmien välinen ero näkyy ennen kaikkea tutkintavaltuuksien laajuudessa ja oikeusturvaperiaatteiden painotuksessa. AIU:n säännöt mahdollistavat tutkinnan aloittamisen ilman virallista ilmoitusta ja velvoittavat urheilijan luovuttamaan kaiken hallussaan olevan aineiston, myös yksityiset sähköiset tiedot. SULin menettely taas toimii yhdistysautonomian rajoissa: tutkinta voidaan käynnistää vain virallisen raportin perusteella, ja urheilija säilyttää kontrollin menettelyssä käsiteltävään aineistoon.

SULin asema kansainvälisessä järjestelmässä on kuitenkin AIU:lle ja sen tutkintakeinoille alisteinen. Artiklat 1.1, 2.3, 2.7 ja 4.17–4.18 velvoittavat jäsenliittoja tekemään täysimääräisesti yhteistyötä AIU:n kanssa, suorittamaan tarvittavat kuulemiset ja toimittamaan pyydettyt raportit. Jos kansallinen liitto kieltäytyisi yhteistyöstä, viivyttäisi tutkintaa tai jättäisi toimittamatta vaaditut tiedot ilman hyväksyttävää syytä, tätä pidettäisiin vakavana rikkomuksena. Asia voitaisiin saattaa Kansainvälisen yleisurheiluliiton neuvoston tai kongressin käsiteltäväksi, ja seuraamuksina voisi olla jäsenliiton toiminnan rajoittaminen, määräaikainen sulkeminen kansainvälisestä kilpailutoiminnasta tai muu kurinpitotoimi.

Näin myös yleisurheilussa kansallinen liitto toimii kahden normijärjestelmän välissä. Yhtäältä se on velvoitettu noudattamaan transnationaalisen lex sportivan sääntöjä, jotka asettavat sille yhteistyövelvollisuuden AIU:n tutkintojen yhteydessä. Toisaalta sen olisi turvattava toiminnassaan Suomen oikeusjärjestyksen keskeiset periaatteet, kuten oikeus yksityisyyden ja oikeudenmukaiseen oikeudenkäyntiin. Käytännössä tämä voisi johtaa tilanteisiin, joissa liitto joutuisi valitsemaan, noudattaako se kansainvälisiä velvoitteitaan vai Suomen oikeusjärjestelmän keskeisiä periaatteita.

8.4 Jalkapallo

Jalkapallo on kansainvälisesti ja myös Suomessa keskeisin laji kilpailumanipulaation ja vedonlyöntirikollisuuden torjunnan näkökulmasta. Lajin maailmanlaajuinen näkyvyys, suuret rahavirrat ja laaja vedonlyöntimarkkina tekevät siitä erityisen alttiin väärinkäytöksille. Otteluita järjestetään tuhansittain eri tasoilla, ja vedonlyöntikohteiden määrä on valtava – myös sellaisissa sarjoissa, joissa valvonta on rajallista ja pelaajien tulot pieniä. Tämä yhdistelmä on luonut otollisen ympäristön kilpailumanipulaatiolle, joka voi liittyä suoriin lahjontatapauksiin, sisäpiiritiedon väärinkäyttöön tai velvollisuuden laiminlyöntiin ilmoittaa epäilystä manipuloinnista.

Euroopan jalkapalloliitto (UEFA) on pyrkinyt vastaamaan näihin riskeihin luomalla itselleen laajat tutkintavaltuudet ja velvoittamalla kaikki jäsenliitot, myös Suomen Palloliiton, aktiiviseen yhteistyöhön korruption, vedonlyönnin ja manipuloinnin ehkäisemiseksi. Näin jalkapallo toimii esimerkkinä siitä, miten kansainvälisen sääntelyn tiukkuus ja kansallisen oikeusturvaperinteen rajat kohtaavat käytännössä.¹⁴⁴

8.4.1 Kansainvälinen sääntely – UEFA 2024

Euroopan jalkapalloliiton kurinpitomenettelysääntöjen (UEFA Disciplinary Regulations) perustan muodostavat artikkelit 28–36, ja säännöt sisältävät kolmitasoisen järjestelmän: tutkinnan suorittaa *Ethics and Disciplinary Inspector*, päätöksenteosta vastaa *Control, Ethics and Disciplinary Body (CEDB)* ja muutoksenhaku käsitellään puolestaan *Appeals Body*ssa.

Tutkinnan ja kurinpidon kohteena voivat olla muun muassa yleisen käyttäytymisen ja rehellisyyden rikkominen (artikla 11), kilpailumanipulaatio ja vedonlyönti (artikla 12), doping (artikla 13), rasismi ja syrjintä (artikla 14) sekä epäurheilijamainen käytös ja turvallisuusrikkomukset (artikkelit 15–16). Lisäksi eettiset rikkomukset, kuten korruptio ja lahjonta, sisältävät kiellettyyn toimintaan (artikkelit 17–22). Säännöt sitovat kaikkia UEFA:n jäsenliittoja, seuroja, pelaajia, virkailijoita ja muita henkilöitä, jotka toimivat UEFA:n alaisuudessa tai sen tehtävissä (artikla 3).

Tutkintaa koskeva artikla 31(3) (a–b) antaa tarkastajalle oikeuden käynnistää tutkinnan oma-aloitteisesti tai UEFA:n muiden elinten pyynnöstä. Tutkinta kattaa kaikki UEFA:n sääntöihin sidotut toimijat,

joita ovat jäsenliitot, seurat, pelaajat, valmentajat, erotuomarit ja toimihenkilöt.

Erityisen merkittävä on artikla 31(5), joka määrittää tarkastajan toimivallan. Sen kohdat (b–e) antavat tarkastajalle oikeuden:

- esittää kirjallisia kysymyksiä ja pyytää vastauksia (31(5)(b)),
- järjestää kuulemisia (31(5)(c)),
- hankkia asiantuntijalausuntoja (31(5)(d)) ja
- vaatia tutkinnan kohteelta kaikki asiaan liittyvät tiedot, asiakirjat, sähköiset tallenteet ja digitaaliset aineistot (31(5)(e)).

Viimeksi mainittu artikla 31(5)(e) on keskeinen, sillä se velvoittaa jäsenliitot, seurat ja yksittäiset henkilöt toimittamaan kaiken tutkinnan kannalta tarpeellisen aineiston riippumatta sen luonteesta tai alkuperästä. Jälleen kerran kansainvälisen järjestön säännöt sisältävät sellaisia tutkintamenetelmiä, jotka ovat rinnastettavissa viranomaisen pakkokeinoihin.¹⁴⁵

Tutkinnan päätyttyä tarkastaja laatii raportin ja esittää *Control, Ethics and Disciplinary Body*lle vaatimuksen kurinpitomenettelyn avaamisesta. Päätöksistä voidaan valittaa *Appeals Body*yn (artikla 30) ja edelleen Urheilun kansainvälinen välimiesoikeus CASiin. UEFA:n järjestelmä on institutionaalisesti vahva ja sen tiedonsaantioikeudet ovat laajat ja yksilön oikeuksiin syvälle ulottuvia. Tiedonsaantioikeuden noudattamatta jättäminen muodostaa itsenäisen rikkomuksen, josta voidaan määrätä seuraamuksia artiklan 52 nojalla.

¹⁴⁴ Kuwelkerin, Diaconun ja Kuhnin mukaan jalkapallossa, myös FIFA huomioiden, on kehitetty kurinpito- ja integriteettikehys, jossa tutkintavaltuudet ulottuvat kaikkiin osapuoliin ja jäsenliittoihin. FIFA:n ja UEFA:n järjestelmät kuvataan artikkelissa laaja-alaisiksi sekä rakenteellisesti vakiintuneiksi: niiden mandaatit edellyttävät tietojen toimittamista, asiakirjojen luovutusta ja täysimääräistä yhteistyötä kaikilta toimijoilta. Näitä pidetään esimerkkeinä urheilun sisäisistä sääntelyrakenteista, joissa tehokkuus ja kurinpidollinen yhtenäisyys ohittavat usein kansallisen oikeusjärjestyksen rajoitteet (Kuwelker-Diaconu-Kuhn 2022, s. 310–311.)

¹⁴⁵ Käytännössä UEFA:n tutkintavaltuuksien laajuus käy ilmi esimerkiksi ratkaisusta CAS 2022/A/8651, Edgars Gauračs v. UEFA, tuomio 25.10.2022. Tapauksessa latvialainen jalkapalloilija Edgars Gauračs velvoitettiin luovuttamaan matkapuhelimensa UEFA:n eettisen tarkastajan forensiikka-analyysiin, johon hän oli antanut kirjallisen suostumuksen.

8.4.2 Palloliiton kurinpitosäännöt 2025

Suomen Palloliiton (SPL) Rangaistusmääräykset 2025 perustuvat suomalaista kurinpitotraditiota noudattaen yhdistysautonomiseen menettelyyn. Kurinpitoprosessi voidaan käynnistää erotuomarin, otteludelegaanin tai toimihenkilön raportista (5.1 §), mutta liitolla ei ole oma-aloitteista tutkintaoikeutta eikä oikeutta kerätä tietoja muutoin kuin virallisten raporttien perusteella. Menettely on pääsääntöisesti kirjallinen, ja asianosaiselle varataan mahdollisuus vastineeseen ja avustajan käyttöön (6-7 §).

Liitolla ei ole oikeutta vaatia sähköisiä viestejä, pankkitietoja tai muuta yksityistä aineistoa ilman suostumusta. Sääntöjen 2.9 § määrittää kilpailumanipulaatioon liittyvän huomionarvoisen veloitteen: passiivisuus eli ilmoitusvelvollisuuden rikkominen muodostaa itsenäisen rikkomuksen. Sääntökohta on huomionarvoinen, sillä siinä on kysymys sääntöjen kohdetta koskevasta raportointivelvollisuudesta. SPL:n menettely korostaa oikeusturvaa, kontradiktorisuutta ja suhteellisuutta.¹⁴⁶ Tutkinta perustuu raportteihin ja vapaaehtoiseen yhteistyöhön, eikä se sisällä viranomaisluonteisia toimivaltuuksia.

8.4.3 Vertailu ja arvio

UEFAn ja Suomen Palloliiton järjestelmien ero heijastaa puhtaimmillaan kahta erilaista oikeuskulttuuria. UEFAn artikkelit 31(4-6) antavat tarkastajalle laajat tiedonsaanti- ja tarkastusoikeudet ja velvoittavat

jäsenliitot, kuten Palloliiton, avustamaan tutkinnassa täysimääräisesti. SPL:n järjestelmä on yhdistysoikeudellinen ja suomalaista perusoikeusajattelua kunnioittava: liitolla ei ole oikeutta vaatia yksityisiä tietoja, ja tutkinta etenee raporttiperusteisesti. Vaikka säännöissä vastuu ulottuu myös passiiviseen laiminlyöntiin, menettely huomioi suhteellisuuden keskeisenä arvonaan.

Palloliitto on käytännössä vaikeassa asemassa. Jos se kieltäytyisi UEFAn esittämästä yhteistyöstä tutkinnassa, se rikkoisi suoraan artikloja 31(4) ja 31(5), jotka velvoittavat jäsenliittoja, seuroja ja yksittäisiä toimijoita toimittamaan kaikki tutkinnassa tarvittavat tiedot, asiakirjat ja tallenteet UEFalle sekä tekemään täysimääräisesti yhteistyötä UEFAn tarkastajan kanssa. Lisäksi artikla 52 määrää, että yhteistyövelvoitteen rikkominen tai tutkinnan estäminen on itsessään kurinpidollinen rikkomus.

Käytännössä yhteistyöstä kieltäytyminen voisi johtaa Palloliiton asettamisen kurinpitomenettelyyn, josta seuraamuksina voisivat olla sakko, kieltä osallistua kilpailutoimintaan, UEFA-tukien tai osallistumisoikeuksien menettäminen tai jopa jäsenyyden rajoittaminen (artikkelit 23-24, 54). Koska jäsenliittojen velvollisuudet perustuvat suoraan UEFAn sääntöihin ja perussääntöihin, yhteistyöstä kieltäytyminen nähtäisiin paitsi sääntörikkomuksena myös eurooppalaisen jalkapallon hallintorakenteen uskottavuutta heikentävänä tekona.

¹⁴⁶ Valitustie on säännöissä rakennettu portaittäiseksi ja osin rajoitetuksi. Alueellisessa kilpailutoiminnassa pääsihteerin nimeämän henkilön päätöksestä valitetaan ensin alueelliselle kurinpito- ja vastalauseasioita käsittelevälle työryhmälle (kohta 8.1). Kurinpitovaliokunnan, sen puheenjohtajan ja alueellisen työryhmän päätöksistä voi valittaa Palloliiton valitusvaliokuntaan, mutta vain tietyissä tilanteissa (kohta 8.2). Valitusoikeus koskee esimerkiksi vakavia seuraamuksia, kuten:

- väliaikainen pelikielto (kohta 2.9),
- merkittävät sakot (kohta 3.1.5),
- pitkät peli- tai toimitsijakiellot (kohta 3.1.6),
- sekä muut ankarat seuraamukset, kuten pistevähennys tai sarjasta sulkeminen (kohdat 3.1.7-3.1.10).

Jos valitusoikeutta valitusvaliokuntaan ei ole, päätöksestä voi valittaa suoraan urheilun oikeusturvalautakuntaan (kohta 8.3). Lisäksi valitusvaliokunnan päätöksistä voi aina valittaa oikeusturvalautakuntaan (kohta 10.1).

Valitus on tehtävä kirjallisesti viikon kuluessa tiedoksisaannista (kohta 9.1), ja rangaistus pannaan täytäntöön muutoksenhausta huolimatta, ellei valituselin toisin määrää (kohta 12).

Kokonaisuutena järjestelmä on kaksitasoinen - sisäinen muutoksenhaku ja oikeusturvalautakunta -, mutta valitusoikeus liiton sisällä on rajattu vain vakavampiin seuraamuksiin.

Laajemmin tarkasteltuna tämä voisi myös vaarantaa Suomen Palloliiton ja sen jäsenseurojen mahdollisuuden osallistua UEFA:n kilpailuihin sekä heikentää Suomen asemaa eurooppalaisessa jalkapalloyhteisössä. Näin ollen jalkapallo konkretisoi urheilun sisäisen autonomian ja kansallisen oikeusjärjestyksen väliset ristiriidat: tehokas kansainvälinen valvonta ja kansallinen oikeusturva voivat olla samassa asiassa toistensa rajoitteita.

8.5 Jääkiekko

Jääkiekossa eettiset kysymykset ovat perinteisesti liittyneet kaukalon sisällä tapahtuviin tekoihin, kuten väkivaltaisuuksiin, epäurheilijamaiseen käytökseen ja pelin sääntöjen rikkomiseen. Viime vuosina painopiste on kuitenkin siirtynyt yhä enemmän kaukalon ulkopuolisiin ilmiöihin, kuten eturistiriitoihin, epäeettiseen päätöksentekoon, korruptioriskeihin ja velvollisuuteen raportoida väärinkäytöksistä. Tämä muutos heijastaa urheilun laajempaa kehitystä, jossa integriteetti ymmärretään kokonaisvaltaisesti: se kattaa sekä urheilusuorituksen että hallinnon, talouden ja tiedonvaihdon läpinäkyvyyden.

Kansainvälinen Jääkiekkoliitto (IIHF) on pyrkinyt vastaamaan tähän kehitykseen laajentamalla sääntelyään ja tutkintavaltuuksiaan. IIHF Integrity Code 2025 painottaa ennaltaehkäisyä, vastuuvollisuutta ja tietojen luovutusvelvoitetta, jotka ulottuvat myös kansallisiin liittoihin, kuten Suomen Jääkiekkoliittoon. Näin jääkiekon eettinen valvonta on siirtynyt rajatusta pelisääntöjen noudattamisesta kohti laajempaa järjestelmää, jossa tutkinnan kohteena voivat olla myös urheilun organisatoriset ja hallinnolliset käytännöt.¹⁴⁷

8.5.1 Kansainvälinen sääntely – IIHF 2025

Kansainvälisen Jääkiekkoliiton IIHF Integrity Code 2025 on merkinnyt merkittävää laajennusta liiton tutkintavaltuuksiin ja siirtänyt painopistettä kurinpidosta kohti tutkintaa. Säännöt määrittelevät rangaistavat teot laajasti: kilpailumanipulaatio, vedonlyönti ja lahjonta (artikla 13), eturistiriidat ja väärinkäytökset (artikla 14), epäeettinen tai epäoikeudenmukainen toiminta (artikla 15) sekä yhteistyö- ja raportointivelvollisuuden rikkominen (artikla 16) voivat kaikki johtaa seuraamuksiin. Lisäksi yleinen velvollisuus ylläpitää urheilun rehellisyyttä ja integriteettiä on kirjattu artiklaan 4, ja sen vastainen toiminta voidaan itsessään katsoa kurinpidolliseksi rikkomukseksi. Säännöt sitovat kaikkia IIHF:n toimivallan alaisia tahoja – pelaajia, valmentajia, tuomareita, virkailijoita sekä kansallisia liittoja ja niiden työntekijöitä (artikla 2). Näin myös Suomen Jääkiekkoliitto kuuluu täysimääräisesti näiden velvoitteiden ja kurinpidollisen toimivallan piiriin.

Artikla 5.3.3 antaa IIHF:n toimistolle ja *Ethics Boardille* oikeuden esittää kirjallinen tietopyyntö (demand), joka velvoittaa tutkinnan kohteena olevan henkilön, urheilijan, valmentajan, erotuomarin tai muun *covered party* -osapuolen, luovuttamaan kaikki tutkinnan kannalta merkitykselliset tiedot, asiakirjat, tallenteet ja esineet. Velvoite ulottuu myös henkilökohtaisiin tietolähteisiin, kuten tietokoneisiin, puhelimiin, pilvipalveluihin, sähköposteihin ja muihin digitaalisiin välineisiin. Artiklat 5.3.3(c - e) mahdollistavat lisäksi käyttäjätunnusten, salasanojen ja muiden pääsyoikeustietojen vaatimisen sekä pääsyn tutkittavan tai seuran tiloihin aineiston turvaamiseksi (*reasonable access to premises*).

Artikla 5.3.4 menee vielä pidemmälle, sillä artiklan mukaan tutkinnan kohde luopuu kaikista oikeuksistaan kieltäytyä tietojen luovuttamisesta. Urheilija ei

¹⁴⁷ Vaikka kysymys ei ole urheilun itsesääntelyyn pohjautuvasta tutkinnasta, hallinnollisesta menettelystä käy esimerkiksi Suomessa laajasti esillä ollut Kilpailu- ja kuluttajaviraston (KKV) tutkinta. KKV on päättänyt ryhtyä selvittämään jääkiekon SM-liigan järjestämistapoja ja mahdollisia kilpailunrajoituksia. Tutkinnan tarkoituksena on arvioida, onko SM-liiga järjestetty kilpailua rajoittavalla tavalla ja onko viraston ryhdyttävä toimenpiteisiin kilpailunrajoituksen tai sen haitallisten vaikutusten poistamiseksi. (KKV 2024.)

voi vedota kansalliseen tietosuojaan, viestintäsalaisuuteen, itsekriminointisuojaan tai muihin yksilön suojaksi tarkoitettuihin oikeuksiin. Kieltäytymisestä seuraa vähintään vuoden toimintakielto (artiklat 5.3.6–5.3.7). Sääntöjä tarkastellessa käy ilmi, että Kansainvälisen Jääkiekkoliiton tutkintajärjestelmä ylittää käytännössä monien kansallisten viranomaisen toimivallan, vaikka se toimii yksityisoikeudellisessa kehyksessä.¹⁴⁸

8.5.2 Jääkiekkoliiton kurinpito- ja valitus-säännöt 2025–2026

Suomen Jääkiekkoliiton (SJL) Kurinpito- ja valitussäännöt 2025–2026 edustavat traditionaalista suomalaista mallia, jossa menettelyllinen oikeudenmukaisuus ja yhdistysautonomian rajat ovat keskiössä. Kurinpitomenettelyn säännöt keskittyvät sääntörikkomusten arviointiin ja seuraamusten määrittämiseen (4 §).

Kurinpito voi käynnistyä erotuomarin raportista, ottelutallenteista, seuran vastalauseesta tai liiton omasta aloitteesta (7 §), mutta liitolla ei ole oikeutta hankkia yksityisiä tietoja eikä pääsyä sähköiseen viestintään tai taloustietoihin. Päätöksenteko jakautuu tasoittain: sarjakohtaiset kurinpitäjät käsittelevät tavanomaiset tapaukset ja liiton kurinpitovalioikunta vakavat rikkomukset (5 §).

Seuraamukset vaihtelevat huomautuksesta ja varoituksesta peli- tai toimintakieltoon sekä taloudellisiin sanktioihin (4 § 4.1.1–4.1.6). Menettelyssä korostuu kontradiktorisuus, ja kuulemisesta voidaan poiketa vain vähäisissä tapauksissa, esimerkiksi enintään neljän ottelun pelikiellon yhteydessä (9 § 9.4). Päätökset on perusteltava (11 §), ja niistä voi valittaa urheilun oikeusturvalautakuntaan (13 § 13.2).

SJL:n järjestelmä ei sisällä IIHF:n kaltaisia tutkintavaltuuksia, vaan rajoittuu kurinpidolliseen arviointiin ja oikeusturvan varmistamiseen. Toimivalta ja seuraamusten rajat on määritelty tarkasti (6 § 6.1–6.4), mikä korostaa suomalaista oikeusvaltioperinnettä ja suhteellisuusperiaatetta myös urheilun sisäisessä kurinpidossa.

8.5.3 Vertailu ja arvio

IIHF:n ja SJL:n järjestelmien ero on jälleen kerran perustavanlaatuinen. IIHF:n sääntely on tutkintavaltainen ja pakkokeinomainen, kun taas SJL:n menettely nojaa kuulemiseen ja suhteellisuuteen. Artiklat 5.3.3–5.3.7 luovat de facto pakkokeinovaltuudet ilman julkista perustaa, kun taas SJL:n järjestelmä ilmentää suomalaista oikeusvaltioperiaatetta: tutkintatoimet eivät loukkaa perusoikeuksia eikä erityisistä tutkintavaltuuksista ole säännöissä erikseen määrätty.

Artiklat 13–16 asettavat jäsenliitoille velvollisuuden tehdä täysimääräisesti yhteistyötä IIHF:n tutkimuksissa. Suomen Jääkiekkoliiton on siten tarvittaessa toimitettava pyydetty aineisto ja raportit. Jos Jääkiekkoliitto kieltäytyisi yhteistyöstä IIHF:n tutkinnan kanssa, se rikkoisi suoraan artiklaa 16, joka velvoittaa kaikkia IIHF:n toimivallan alaisia tahoja tekemään täysimääräisesti yhteistyötä tutkinnan aikana ja toimittamaan kaikki pyydetty tiedot ja asiakirjat.

Artiklan 16(3) mukaan yhteistyöstä kieltäytyminen, tutkinnan viivyttäminen tai sen estäminen katsotaan itsessään kurinpidolliseksi rikkomukseksi. Tällaisessa tilanteessa IIHF:llä olisi oikeus käynnistää kurinpitomenettely Suomen Jääkiekkoliittoa vastaan, ja seuraamuksina voisi olla varoitus, sakko, osallistumiskielto, toimivallan rajoittaminen tai jopa jäsenyyden keskeyttäminen (artiklat 23–24). Lisäksi IIHF voisi katsoa yhteistyöstä kieltäytymisen vaarantavan

¹⁴⁸ Kuwelkerin, Diaconun ja Kuhnin mukaan jääkiekon integriteettisäännöstö on kehittynyt tutkan alla, mutta sen periaatteet ovat samankaltaiset kuin jalkapallossa ja tenniksessä. IIHF on omaksunut näiden lajien mallin mukaisen kokonaisvaltaisen *integrity code* -järjestelmän, joka kattaa yhteistyö- ja raportointivelvollisuudet sekä seuraamukset niiden laiminlyönnistä. Artikkelissa korostetaan, että säännöt mahdollistavat kurinpitotoimet paitsi yksilöitä myös jäsenliittoja vastaan, mikä tekee IIHF:n mallista yhden urheilun laajimmista ja institutionaalisesti vakiintuneimmista (Kuwelker-Diaconu-Kuhn 2022, s. 312).

koko järjestelmän uskottavuuden, mikä voisi vaikuttaa Suomen osallistumisoikeuksiin kansainvälisiin turnauksiin tai päätöksentekoeleimiin.

Suomen Jääkiekkoliiton näkökulmasta tällainen yhteistyö johtaisi ristiriitaan kansallisen lainsäädännön kanssa, erityisesti yksityisyyden suojan ja tietosuojalainsäädännön osalta – mikä tekee tilanteesta oikeudellisesti hankalan ja korostaa jälleen *lex sportiva* ja kansallisen oikeusjärjestelmän erisuuntaisia intressejä.

8.6 Koripallo

Koripallossa eettinen sääntely on laajentunut merkittävästi viime vuosina. Aiemmin huomio keskittyi kilpailutilanteisiin ja urheilulliseen käyttäytymiseen, mutta nykyisin korostuvat myös hallinnon, talouden ja toiminnan avoimuuteen liittyvät velvoitteet. Kansainvälinen koripalloliitto (FIBA) on reagoinut tähän kehitykseen vahvistamalla integriteettisääntelyään ja laajentamalla tutkintavaltuuksiaan.

FIBA Internal Regulations, Book 1 (2024) muodostaa järjestelmän, jossa urheilun integriteetti nähdään kokonaisuutena ja kurinpidollinen vastuu ulottuu yksittäisistä toimijoista kansallisiin liittoihin. FIBAn painopiste on siirtynyt valvontaan, jossa tietojen luovutus, yhteistyövelvollisuus ja vastuu väärinkäytösten ilmoittamisesta ovat keskeisessä asemassa. Suomen Koripalloliitto toimii FIBAn jäsenliittona osana laajempaa kansainvälistä valvontajärjestelmää, jossa tutkinta ja kurinpito eivät enää rajoitu pelikentän tapahtumiin, vaan kattavat koko urheilujärjestelmän eettisen ja hallinnollisen toiminnan.

8.6.1 Kansainvälinen sääntely – FIBA 2024

Kansainvälisen koripalloliiton Internal Regulations, Book 1, ja sen artikkelit 94–107, muodostavat

laajan tutkinnallisen järjestelmän, jossa yhdistyvät integriteetin suojeleminen ja kurinpidollinen tehokkuus. Säännöstö sitoo kaikkia sen toiminnan piirissä olevia osapuolia eli pelaajia, valmentajia, erotuomareita, agentteja, seuroja ja kansallisia liittoja, mukaan lukien Suomen Koripalloliitto (artikkelit 1–90 ja 1–122). Rangaistavia tekoja ovat muun muassa epärehellinen, korruptiivinen tai kilpailua manipuloiva toiminta (artikkelit 151–156), väärin tietojen antaminen (artikkelit 115 ja 127), yhteistyövelvollisuuden laiminlyönti FIBAn tutkinnassa (artikkelit 160–161) sekä epäasiallinen, syrjivä tai epäeettinen käytös (artikkelit 119–124). Lisäksi yritys, avustaminen tai rikkomuksen peittely katsotaan omiksi rikkomuksikseen (artikkeli 164). Näin FIBAn kurinpitovalta kattaa sekä yksittäiset toimijat että kansalliset liitot, jotka ovat velvollisia noudattamaan sen määräyksiä ja osallistumaan mahdolliseen tutkintaan.

Artikkeli 101 antaa FIBAlle oikeuden vaatia ketä tahansa sääntöjen alaista henkilöä (*basketball party*) luovuttamaan kaiken aineiston, jonka se katsoo tutkinnan kannalta merkitykselliseksi. Tämä sisältää kaikki kirjalliset ja sähköiset dokumentit, pankki- ja tilitiedot, puhelinlaskut, sähköpostit, viestiketjut, käyttäjätunnukset, salasana- ja pääsyn laitteisiin sekä pilvipalveluihin. Tietojen toimittamatta jättäminen, viivyttely tai muuntelu muodostavat itsenäisen rikkomuksen. FIBA voi myös tehdä tarkastuksia urheilijan tai seuran tiloissa ja jakaa hankkimansa tiedot muille urheiluelimille tai viranomaisille. Tutkinnan kohde on velvollinen noudattamaan määräyksiä viipymättä.

Järjestelmä rinnastuu käytännössä täysin esituttaviranomaisen toimivaltaan, ja osin jopa ylittää sen, vaikka sen peruste on yksityisoikeudellinen. Tämä tekee FIBAn tutkintajärjestelmästä yhden ankarimmista urheilun kurinpidon kentässä.¹⁴⁹

¹⁴⁹ Kuwelkerin, Diaconun ja Kuhnin mukaan FIBAn integriteettisäännöstö on lähentynyt muiden suurten kansainvälisten liittojen, kuten FIFAn, FISin ja ITF:n, järjestelmiä. FIBA on ottanut käyttöön tutkintaoikeudet ja yhteistyövelvoitteet, jotka koskevat kaikkia osapuolia ja ulottuvat myös kansallisiin liittoihin. Artikkelissa todetaan, että FIBAn sääntely ”*mirrors those of other major IFs*” ja että vastuu ulottuu nyt paitsi yksittäisiin toimijoihin myös kansallisiin järjestelmiin, mikä tekee kokonaisuudesta aiempaa kattavamman ja rakenteellisesti yhtenäisemmän (Kuwelker-Diaconu-Kuhn 2022, s. 312–313).

8.6.2 Koripalloliiton kurinpitosäännöt 2025–2026

Suomen Koripalloliiton Kurinpitosäännöt (2025–2026) rakentuvat yhdistysautonomiaan ja oikeusturvaperiaatteisiin perustavalle menettelylle, jossa korostuvat kuuleminen ja suhteellisuus. Sääntöjen soveltamisala on laaja: niiden alaisia ovat liiton ja alueiden toimielimet, jäsenseurat, niiden sopimusyhteisöt sekä kaikki kilpailutoimintaan osallistuvat henkilöt pelaajista ja valmentajista erotuomareihin ja toimihenkilöihin (1 §). Kaikki näihin ryhmiin kuuluvat ovat velvollisia noudattamaan hyvää urheiluhenkeä sekä liiton, FIBAn ja Olympiakomitean sääntöjä ja määräyksiä (2 §). Kurinpitoasiat voivat tulla vireille erotuomarin tai valvojan tekemästä raportista tai kirjallisesta ilmoituksesta (7 §). Epäillylle on aina varattava mahdollisuus vastineeseen, ja menettelyssä voidaan hankkia lisäselvityksiä tai kuulla asianosaisia henkilökohtaisesti (9 §).

Toimivalta on porrastettu: alueelliset elimet käsittelevät lievemmat rikkomukset, kun taas vakavammat asiat ratkaisee liiton sääntö- ja kurinpitoyksikkö (5 §). Liitolla ei kuitenkaan ole kansallisessa kurinpito-prosessissa tutkintavaltuuksia yksityisten tietojen hankkimiseen, eikä urheilijaa voida velvoittaa luovuttamaan esimerkiksi sähköistä aineistoa tai viestintälaitteita tutkinnan tueksi. Tämä korostaa menettelyn yhdistysautonomista luonnetta ja suomalaisen urheiluoikeuden perusperiaatteita, joissa yksityisyydensuoja ja oikeusturva säilyvät ensisijaisina.

8.6.3 Vertailu ja arvio

Suomen Koripalloliiton kansallinen kurinpitomenettely nojaa yhdistysautonomiaan ja suomalaiseen oikeusturvaperinteeseen. Menettely perustuu vapaaehtoisuuteen, jäsensuhteesta johtuviin velvoitteisiin ja oikeudenmukaisen kuulemisen periaatteeseen. Kotimaisella liitolla ei ole tutkintavaltuuksia, jotka ulottuisivat yksityisen aineiston luovuttamiseen, ja urheilijan oikeus yksityisyyteen sekä henkilötietojen suojaan muodostaa selkeän rajan liiton toimivallalle.

Kansainvälisessä viitekehyksessä tilanne muuttuu olennaisesti. FIBA Internal Regulations, Book 1 määrittää laajat kurinpitovelvoitteet, jotka ulottuvat jäsensuhteen myötä kansallisiin liittoihin (artiklat 151–156 ja 160–161). Nämä määräykset luovat yhteistyövelvoitteen, joka perustuu suoraan kansainväliseen sopimusjärjestelmään eikä kansalliseen lakiin. Tämä tarkoittaa muun muassa Suomen Koripalloliitolle kohdennettua velvollisuutta raportoida epäillyistä rikkomuksista sekä toimittaa viivytyksettä kaikki tutkinnan kannalta merkityksellinen tieto ja aineisto FIBAlle tai muulle toimivaltaiselle taholle. Lisäksi toimijoiden on aktiivisesti osallistuttava tutkintaan, eikä heillä ole oikeutta estää tai viivyttää sen etenemistä. Yhteistyövelvoite ulottuu myös laajoihin tiedonantovelvollisuuksiin, kuten pääsyn antamiseen asiakirjoihin ja digitaalisiin aineistoihin. Velvoitteen sisältö ilmenee erityisesti FIBA Internal Regulations -sääntelyn artikloista 1–95, 1–99 ja 1–101.

Kuten muidenkin kotimaisten liittojen kohdalla, tämä asettaa Suomen Koripalloliiton vaikeaan asemaan kahden normijärjestelmän väliin. Yhtäältä sen on noudatettava Suomen oikeusjärjestystä, jossa perusoikeudet, yksityisyyden suoja ja laillisuusperiaate rajaavat tutkintatoimia, toisaalta FIBAn säännöt velvoittavat sitä toimimaan yhteistyössä ja toteuttamaan FIBAn määräyksiä, vaikka ne ylittäisivät kansallisen toimivallan rajat.

Jos Suomen Koripalloliitto kieltäytyisi yhteistyöstä FIBAn tutkinnan yhteydessä, se rikkoisi suoraan artikloja 160–161, jotka edellyttävät täysimääräistä yhteistyötä. Kieltäytyminen katsottaisiin *failure to cooperate* -rikkomukseksi, ja liitto voitaisiin asettaa FIBAn kurinpidolliseen menettelyyn. Seurauksena voisi olla esimerkiksi liiton toimivallan rajoittaminen, sakko tai osallistumisen estäminen kansainvälisiin kilpailuihin.

Toisaalta, jos liitto toimisi FIBAn vaatimusten mukaisesti ja ryhtyisi toimiin, jotka loukkaavat yksityisyyden suojaa tai ylittävät sen yhdistysautonomian rajat, se joutuisi ristiriitaan Suomen oikeusjärjestyksen keskeisten periaatteiden kanssa. Näin Suomen Koripalloliiton asema kuvastaa laajemmin

kansainvälisten urheilujärjestöjen ja kansallisen oikeusvaltion välistä jännitettä: sen on löydettävä tasapaino kansainvälisten velvoitteiden ja kansallisen perusoikeusjärjestyksen välillä säilyttääkseen sekä kansainvälisen uskottavuutensa että oikeudellisen legitimitteettinsä Suomessa.

8.7 Antidopingjärjestelmä

Antidopingjärjestelmä muodostaa urheilun kurinpidon kokonaisuudessa poikkeuksen, joka erottaa sen selvästi kansainvälisten lajiliittojen, kuten vaikka FISin ja FIBAn, tutkintamalleista. Siinä missä lajiliittojen tutkintavaltuudet perustuvat urheilijan tai jäsenliiton sopimusperusteiseen suostumukseen, antidopingtoiminnan oikeusperusta on kaksitasoinen: se nojaa samanaikaisesti valtiosopimuksiin ja WADAn Maailman antidopingsäännöstöön. Näin antidopingjärjestelmä on ainoa urheilun tutkintajärjestelmä, jossa yksityinen ja julkinen valta limittyvät institutionaalisesti ja jossa valvonta saa oikeusvaltiollisen perustan.

8.7.1 Kansainvälinen järjestelmä ja tutkintavaltuudet

Kansainvälinen antidopingjärjestelmä muodostaa monikerroksisen oikeudellisen kokonaisuuden, joka yhdistää yksityisen ja julkisen vallan elementtejä. Sen perusta on WADAn Maailman antidopingsäännöstö, jota täydentää erityisesti Kansainvälinen testaus- ja tutkintastandardi (International Standard for Testing and Investigations, ISTI 2023). ISTIn artikla 12.2.3 ilmentää antidopingjärjestelmän siirtymää testauskeskeisestä valvonnasta kohti tiedustelupohjaista tutkintamallia, jossa näyttö voi perustua myös ei-analyttisiin lähteisiin, kuten asiakirja-aineistoon, sähköiseen viestintään, taloudellisiin tietoihin ja todistajalausuntoihin.

Tämä kattaa sekä yhteistyön viranomaisten ja muiden toimijoiden kanssa että antidopingorganisaation omien tutkintakeinojen täysimääräisen hyödyntämisen. Tutkintavaltuuksiin kuuluvat esimerkiksi asiakirjojen ja tietojen vaatiminen, henkilöiden kuuleminen sekä erilaisten analyysimenetelmien, kuten

Urheilijan biologisen passin, käyttö. Lisäksi järjestelmä mahdollistaa seuraamusten lieventämisen, jos tutkinnan kohteena oleva henkilö antaa merkittävää apua muiden rikkomusten selvittämisessä. Kokonaisuutena sääntely korostaa aktiivista, laaja-alaista ja kannustimiin perustuvaa tutkintamallia, joka ulottuu perinteistä testausjärjestelmää pidemmälle.

Tutkinnan käynnistämisen oikeudellinen kynnys ilmenee artiklasta 11.3, jonka mukaan antidopingorganisaatioiden hankkima tai vastaanottama tieto (*anti-doping intelligence*) on koottava ja analysoitava kokonaisuutena mallien, trendien ja yhteyksien tunnistamiseksi. Tämän analyysin perusteella arvioidaan, onko olemassa perusteltu epäily mahdollisesta antidopingsäännön rikkomisesta, mikä oikeuttaa siirtymisen varsinaiseen tutkintaan artiklan 12 sekä Kansainvälisen tulostenkäsittelystandardin (International Standard for Results Management) mukaisesti. Näin tiedusteluvaihe ja varsinainen tutkinta erotetaan toisistaan, ja tutkintatoimenpiteiden edellytykseksi asetetaan analyysiin perustuva objektiivinen kynnys.

Artikla 12.2.3 laajentaa tutkinnassa hyödynnettävän aineiston alaa siten, että arviointi ei rajaudu analyttiseen laboratoriotestaukseen, vaan voi perustua myös muihin tietolähteisiin, kuten sähköiseen viestintään, maksutapahtumiin, todistajalausuntoihin tai muuhun dokumentoituun aineistoon. Antidopingmenettely rakentuu siten kokonaisvaltaiselle tiedonhankinnalle, jossa yhdistyvät testaus, tiedustelutieto ja tutkinnallinen analyysi ja joka sisältää useilta osin rikostutkintaa muistuttavia toiminnallisia piirteitä.

Valtuuksien laajuudesta huolimatta niiden oikeudellinen arviointi ei palaudu yksinomaan sopimusperusteiseen suostumukseen. erityispiirteenä on sen kaksitasoinen normiperusta: se ankkuroiduu sekä kansainvälisiin valtiosopimusvelvoitteisiin (Euroopan neuvoston antidopingsopimus 1989, UNESCO:n yleissopimus 2005) että niiden kansalliseen toimeenpanoon. Tässä suhteessa järjestelmä eroaa puhtaista *lex sportiva* -perustaisista tutkintamalleista, jotka nojaavat yksinomaan yksityisoikeudelliseen sitoutumiseen.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännössä *in accordance with the law* -vaatimus ei rajoitu muodolliseen lakiperustaan, vaan kattaa myös normiston laadulliset ominaisuudet, kuten sen täsmällisyyden, ennakoitavuuden ja yhteensopivuuden oikeusvaltioperiaatteen kanssa. Antidopingjärjestelmän institutionalisoitu ja kansainvälisesti harmonisoitu sääntelykehys luo lähtökohtaisesti edellytykset näiden kriteerien täyttymiselle. Tätä tulkintaa tukee myös Kansainvälisen testaus- ja tutkintastandardin (International Standard for Testing and Investigations) tulkintasääntö, jonka mukaan standardia tulee soveltaa suhteellisuusperiaatte, ihmisoikeudet ja muut sovellettavat oikeusperiaatteet huomioden (ISTI 3.6.2).¹⁵⁰ Samalla on kuitenkin selvää, että yksittäisten tutkintatoimenpiteiden hyväksyttävyys edellyttää aina tapauskohtaista arviointia suhteessa sovellettavaan kansalliseen lainsäädäntöön, erityisesti perusoikeuksien ja tietosuoja-sääntelyn näkökulmasta.

Näin tarkasteltuna antidopingjärjestelmä tarjoaa lähtökohtaisesti paremmat edellytykset *in accordance with the law* -vaatimuksen täyttymiselle kuin yksinomaan sopimusperusteiset, pelkästään *lex sportiva*an nojaavat tutkintamallit, joissa vastaava monitasoinen normiperusta ja institutionaalinen harmonisointi puuttuvat.

8.7.2 SUEK ja Suomen antidopingsäännöstö 2021

Suomessa antidopingtoiminnasta vastaa Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry, joka toimii Maailman antidopingsäännöstön mukaisessa järjestelmässä kansallisena antidopingorganisaationa (National Anti-Doping Organization, NADO). Käytännön tasolla SUEKin tämänhetkinen toimivalta perustuu Suomen antidopingsäännöstöön 2021, joka on yhdenmukainen Maailman antidopingsäännöstön kanssa. Antidopingtoiminnan oikeudellinen perusta puolestaan kytkeytyy kansainvälisiin velvoitteisiin, jotka perustuvat Euroopan neuvoston ja UNESCO:n dopingin vastaisiin yleissopimuksiin.¹⁵¹

Artikla 5.2.2 antaa SUEKille oikeuden testata ketä tahansa sen toimivallan piiriin kuuluvaa urheilijaa ”missä ja milloin tahansa”. Tämä tarkoittaa, että urheilija on testattavissa myös kilpailujen ulkopuolella, harjoitusleirillä tai toimintakiellon aikana. Valtuus on luonteeltaan pakkokeinomainen yksilön oikeuksiin puuttuva, mutta sen legitimitetti perustuu siihen, että se on johdettu jo monessa yhteydessä kerrotuin tavoin sekä kansainvälisestä velvoitteesta että kansallisesta säädöspohjasta.

Urheilijan ja tukihenkilöiden yhteistyövelvollisuutta koskee artikla 20.6, jonka mukaan urheilijan on tehtävä täysimääräisesti yhteistyötä dopingrikkomuksia tutkivien antidopingorganisaatioiden kanssa. Kieltäytyminen, tutkinnan viivyttäminen

¹⁵⁰ Suhteellisuusperiaate, ihmisoikeuksien huomioon ottaminen sekä muut oikeusvaltioperiaatteesta johdetut vaatimukset juontuvat Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytännöstä, jota Jean-Paul Costa on oikeudellisessa lausunnossaan soveltanut antidopingkontekstiin. (Costa 2019, s. 4–5.)

¹⁵¹ SUEKin asemaa dopingorganisaationa voi verrata Suomen Punaisen Ristin asemaan siten, että molemmat ovat yksityisiä yhdistyksiä, jotka toteuttavat kansainvälisiin sopimusvelvoitteisiin nojautuvaa julkista tehtävää ja toimivat valtion hyväksymän ja valvoman järjestelmän puitteissa. Käytännössä SUEKin mandaatit nojaavat Maailman antidopingsäännöstön ja siihen liittyvien kansainvälisten standardien toimeenpanoon, joita on Suomessa konkretisoitu voimaansaattamisasetuksilla (esim. Euroopan neuvoston antidopingsopimus 465/1990; UNESCO-yleissopimus 31/2007). Vastaavasti SPR:n erityisasema perustuu Geneven sopimukseen (esim. SopS 7/1955 ja 8/1955) ja niiden lisäpöytäkirjoihin sekä valtion ja SPR:n väliseen sopimukseen (valtioneuvoston päätös 15.12.2000). Samankaltaisuus näkyy siinä, että molemmille on annettu tehtäviä, jotka muistuttavat julkista hallintoa ja edellyttävät julkista yhteistyötä ja valvontaa, ero puolestaan on oikeudellisessa ankkuroinnissa ja tehtävän sisällössä. SUEKin valtuudet liittyvät nimenomaan valvontaan ja tutkintaan antidopingkehikossa ja perustuvat sekä kansainvälisiin sopimuksiin että kansalliseen sääntelyyn, kun taas SPR:n tehtävät ovat humanitaarisia ja niiden perusteet ovat ensisijaisesti humanitaaris-oikeudellisia ja sopimusperusteisia. Molemmissa tapauksissa kyse on harvinaisesta tilanteesta, jossa yksityinen toimija käyttää julkista valtaa sopimusperusteisessa ja valtion hyväksymässä kehikössä ilman konkreettista eduskuntalakia.

tai puutteellinen yhteistyö voidaan katsoa urheilun kurinpitosääntöjen rikkomukseksi. Jos lajiliiton omissa säännöissä ei ole tällaista tekoa erikseen määritelty, menettely voidaan tulkita epäurheilijamaiseksi käyttäytymiseksi. Antidopingkysymyksissä urheilijan oikeusturva on huomioitu aivan eri tavoin kuin muiden urheilurikkomusten osalta.

Kuten edellä on jo käymyt ilmi, entinen Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen (EIT) presidentti Jean-Paul Costa arvioi vuonna 2019 antamassaan *Legal Opinion (expert opinion) on the World Anti-Doping Code* -lausunnossa WADA-järjestelmän yhteensopivuutta Euroopan ihmisoikeussopimuksen (EIS) kanssa. Lausunto on merkittävä, sillä se määrittää dopingvalvonnan oikeudellisen hyväksyttävyyden perusteet. Costa totesi ensinnäkin, että urheilun välimiesoikeus CAS täyttää EIS 6 artiklan mukaisen tuomioistuimen tunnusmerkit: se on lailla perustettu, riippumaton ja puolueeton, ja sen menettelyt vastaavat oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin vaatimuksia.¹⁵² Toiseksi hän katsoi, että EIS 8 artiklan näkökulmasta olinpaikkavelvoite ja testaus merkitsevät puuttumista yksityiselämään, mutta ne ovat suhteellisia ja oikeutettuja, koska ne palvelevat urheilun integriteetin ja terveyden suojelun legitiimejä tavoitteita.¹⁵³ Lisäksi Costa huomautti, että dopingmenettelyjen ei tarvitse täyttää rikosoikeudellista varmuusvaatimusta, mutta niiden on noudatettava prosessuaalista tasapainoa ja oikeasuhteisuutta.¹⁵⁴ Hän tiivistä johtopäätöksensä toteamalla, että *“the World Anti-Doping Code constitutes a benevolent framework vis-à-vis the European Convention on Human Rights”*, mutta sen legitimeetti edellyttää jatkuvaa oikeusturvan kehittämistä. Dopingvalvonta ei siten ole ihmisoikeuksien poikkeusalue, vaan konventioperäinen järjestelmä, joka toimii EIS:n valvonnassa.

Artikla 20.2 määrittää urheilijan yleisen testattavuusvelvoitteen ja velvollisuuden olla SUEKin tavoitettavissa kaikissa tilanteissa. Tämä muodostaa käytännössä velvoittavan järjestelmän, joka perustuu

ennakolta annettuun suostumukseen mutta jonka täytäntöönpano nojaa kansalliseen oikeudelliseen perustaan.

Tietosuojaa ja henkilötietojen käsittelyä koskevat artikkelit 14.5 ja 14.6. Niiden mukaan SUEK saa kerätä, säilyttää ja vaihtaa henkilötietoja vain siinä laajuudessa kuin se on välttämätöntä antidopingtoiminnan toteuttamiseksi. Tietojen käsittelyä rajoittavat tarkoitussidonnaisuus, suhteellisuus ja luottamuksellisuus.

Kansallisten lajiliittojen velvoitteet on kirjattu artikloihin 18.3–18.6. Liittojen on sisällytettävä antidopingsäännöstö omiin sääntöihinsä, tunnusnettava SUEKin ja WADAn päätökset sekä tehtävä täysimääräisesti yhteistyötä näytteenoton ja tutkinnan toteuttamisessa. Vaikka SUEK on yhdistysmuotoinen toimija, sen tehtävät ovat perustuslain 11 luvun 124 §:n mukaisesti julkisen hallintotehtävän luonteisia. Koska oikeusperusta on legitiimi, SUEKin toiminta täyttää EIT:n FNASS v. France -ratkaisun (kohta 160) mukaisen laadullisen laillisuusvaatimuksen: toiminta on ennakoitavaa, säädeltyä ja yhteensopivaa oikeusvaltioperiaatteen kanssa.

Näin suomalainen antidopingjärjestelmä muodostaa selkeän poikkeuksen urheilun sisäisiin tutkintamalleihin nähden. Sen valtuudet ovat laajat ja olinpaikkatietojen ja näytteenoton osalta kiistatta pakkokeinoihin rinnastuvia, mutta myös oikeudellisesti vahvasti perustellut, koska niiden perusta on sekä valtiosopimusvelvoitteessa että kansallisessa sääntelyssä.

8.7.3 Vertailu ja arvio

Antidopingjärjestelmä eroaa kaikista muista tässä luvussa tarkastelluista urheilun tutkintamekanismeista ratkaisevasti, sillä sen oikeusperusta on kaksinkertainen: kansainvälinen ja kansallinen. Kan-

¹⁵² Costa 2019, s. 5–6.

¹⁵³ Ibid., s. 4–5.

¹⁵⁴ Ibid., s. 7–8.

sainvälisten lajiliittojen, kuten ITIAN, FISin ja FIBAn, tutkintavaltuudet perustuvat sopimusperusteiseen suostumukseen. Tämä tekee niistä tehokkaita, mutta oikeudellisesti haavoittuvia, koska ne toimivat kokonaan *lex sportiva* -perustalla ilman julkista valvontaa. Antidopingjärjestelmä poikkeaa tästä ratkaisevasti. Sen valtuudet eivät perustu pelkkään sopimukseen, vaan valtioiden välisiin sopimuksiin ja niiden kansalliseen toimeenpanoon. Euroopan neuvoston antidopingsopimus (1989) ja UNESCO:n yleissopimus (2005) velvoittavat valtiot varmistamaan, että Maailman antidopingsäännöstö ja kansainväliset standardit pannaan täytäntöön kansallisessa lainsäädännössä. Suomessa tämä toteutuu Suomen antidopingsäännösten 2021 ja valtioneuvoston asetuksen kautta, mikä tekee järjestelmästä oikeudellisesti sitovan ja valtiollisesti legitimeettiä nauttivan.

Antidopingjärjestelmä edustaa urheiluoikeudessa poikkeuksellisen pitkälle harmonisoitua kokonaisuutta, jossa yksityinen ja julkinen valta limittyvät toisiinsa. Sen toimintatapa perustuu kansainväliseen koordinointiin, mutta sen oikeudellinen legitimeetti nojaa kansalliseen sääntelyyn ja julkiseen valvontaan. Tässä suhteessa se eroaa muista urheilun tutkintamalleista, jotka rakentuvat pääosin sopimusperusteisen sitoutumisen varaan.

Tämä ei kuitenkaan tarkoita, että antidopingjärjestelmän kaikki tutkintavaltuudet olisivat oikeudellisesti ongelmattomia. Järjestelmää on arvioitava jatkuvasti voimassa olevan oikeuden puitteissa, erityisesti perusoikeuksien sekä tietosuojasääntelyn näkökulmasta. Antidopingjärjestelmän erityispiirre on siten siinä, että se tarjoaa tällaiselle arvioinnille institutionaalisesti vahvemman lähtökohdan kuin puhtaasti *lex sportiva*an nojaavat järjestelmät, ei siinä, että se pyrkisi rinnakkaisena oikeusjärjestyksen syrjäyttämään yleisen oikeusjärjestyksen keskeiset periaatteet ja sen syvärakenteen ainesosat.

8.7.4 Dopingtutkinnan tulevaisuuden suunta

Tämän selvityksen näkökulmasta kiinnostavaa on, että antidopingvalvonta on siirtymässä perinteisestä testauspainotteisesta mallista kohti tiedustelullista ja data-analyysiin perustuvaa tutkintajärjestelmää. WADAn toukokuussa 2024 julkaisema tutkimus *II CAP Building – Study II: Legal Framework* korostaa, että tulevaisuuden antidopingtoiminta rakentuu *multi-source intelligence*-periaatteelle, jossa eri tietolähteet – laboratorioanalyysit, Urheilijan biologinen passi, liikkumisdatan analyysi, lääketieteelliset rekisterit ja kolmansien osapuolten (esimerkiksi tulliviranomaisten ja pankkien) tiedot – yhdistetään yhdeksi tiedusteluprosessiksi.¹⁵⁵

Raportin mukaan testauksen rajoitukset ovat käyneet ilmeisiksi: vuodesta 1985 lähtien alle yksi prosentti kaikista testeistä on tuottanut positiivisen tuloksen, ja testausmenetelmällä voi havaita vain kaksi yhdestätoista antidopingsäännösten rikkomuksesta.¹⁵⁶ Siksi WADA suosittaa, että kansalliset antidopingjärjestöt täydentävät testausta järjestelmällisellä tiedonkeruulla ja analytiikalla, joiden avulla testaus voidaan kohdistaa tehokkaammin ja riskiperusteisesti.

Keskeinen suunta on kansallisten antidopingorganisaatioiden ja lainvalvontaviranomaisten yhteistyön vahvistaminen. Raportti painottaa, että kansalliset organisaatiot ovat hallinnollisia tai yksityisoikeudellisia toimijoita, joilla ei ole poliisiviranomaisten tutkintavaltuuksia. Tämän vuoksi dopingtutkinnan onnistuminen edellyttää tiivistä yhteistyötä poliisin, tullin ja syyttäviviranomaisten kanssa.¹⁵⁷

Valvonnan painopiste siirtyy yksittäisistä testitapah-
tumisista urheilijaa ympäröivään tiedon ekosysteemiin, joka koostuu digitaalisesta, taloudellisesta ja sosiaalisesta tiedosta. Suosituksen mukaan tämä tarkoittaa, että tulevaisuuden antidopingvalvonta

¹⁵⁵ Chaussard 2024, s. 9–10; 13–14.

¹⁵⁶ Ibid., s. 9–10.

¹⁵⁷ Ibid., s. 10–12.

perustuu laajennettuun tiedustelumalliin, jossa data-lähteet, kuten finanssitransaktiot, viestintäalustat ja lääkkeiden jakeluketjut, liitetään osaksi kansallista ja kansainvälistä analyysijärjestelmää.¹⁵⁸

Tämä kehitys haastaa nykyisen oikeudellisen kehityksen. Kun tiedonhankinta ulottuu alueille, joilla julkisen ja yksityisen vallan rajat hämärtyvät, on olennaista luoda selkeä raami sille, missä määrin urheilujärjestöt voivat toimia valvonta- ja tutkinta-tehtävissä ilman julkisen vallan muodollista perustaa.¹⁵⁹ WADAn tiedustelua ja tutkintaa korostava kansainvälisen standardi tulee voimaan vuonna 2027, mikä lisää tarvetta raamin muodostamiselle.¹⁶⁰

8.8 IPC ja International Standard for Intentional Misrepresentation -standardi

Paralympialiikkeessä käytettävät tutkintamenetelmät osoittavat, että urheiluperusteinen yhteistyövelvollisuus voi ulottua hyvin henkilökohtaiseen

aineistoon. Paralympiaurheilun kurinpito- ja tutkintajärjestelmä rakentuu sinänsä samankaltaisille periaatteille kuin muussakin kansainvälisessä urheilussa, mutta sen erityispiirteenä on urheilijoiden toimintakykyyn ja terveydentilaan liittyvä luokittelu-järjestelmä. International Paralympic Committee (IPC) on ottanut käyttöön luokittelumanipulaatiota koskevan International Standard for Intentional Misrepresentation -standardin, jonka tarkoituksena on ehkäistä tilanteita, joissa urheilija pyrkii antamaan toimintakyvystään virheellisen kuvan saavuttaakseen kilpailullista etua luokittelussa.¹⁶¹

Standardissa intentional misrepresentation määritellään vakavaksi paralympiaurheilun integriteettiä uhkaavaksi rikkomukseksi, jonka tutkinta voi edellyttää hyvin laajaa selvitystoimintaa. Tutkinta voi kohdistua esimerkiksi urheilijan lääketieteelliseen aineistoon, toimintakykyä koskeviin arvioihin, videoaineistoon, kilpailusuorituksiin sekä muihin terveydentilaa ja toimintakykyä koskeviin tietoihin.

¹⁵⁸ Ibid, s. 13–16.

¹⁵⁹ Antidopingjärjestelmä ei muodosta muusta oikeusjärjestyksestä erillistä tai syrjäyttävää normikokonaisuutta, vaan sen soveltaminen on lähtökohtaisesti alisteista kansalliselle ja ylikansalliselle oikeudelle. Tämä ilmenee myös WADAn Maailman antidopingsäännöstö tulkintakommenteista, joissa nimenomaisesti todetaan, että koodin mukainen julkistamisvelvoite väistyy, mikäli sen toteuttaminen johtaisi muun sovellettavan oikeuden rikkomiseen. Julkistamisvelvoitetta koskeva sääntely toimii siten esimerkkinä siitä, että antidopingnormien sitovuus on ehdollista suhteessa muihin oikeusnormeihin. (WADC 2021, s. 101, alaviite 91.)

¹⁶⁰ Chaussard 2024, s. 13–14. Vuonna 2027 voimaan tulevassa Maailman antidopingsäännöstön uudistuksessa tiedustelu- ja tutkintatoiminnan merkitys korostuu aiempaa selvästi itsenäisempänä ja rakenteellisesti vahvempaan kokonaisuutena. Merkittävin muutos on se, että vuoden 2021 International Standard for Testing and Investigations (ISTI) jaetaan kahdeksi erilliseksi standardiksi: International Standard for Testing (IST) sekä uudeksi International Standard for Intelligence and Investigations (ISII) -standardiksi. Jo standardien nimien muuttuminen osoittaa, että tiedustelu- ja tutkintatoimintaa ei enää pidetä pelkästään testausjärjestelmän osana, vaan omana antidopingtoiminnan alueenaan. ISII-standardissa säädellään aiempaa huomattavasti yksityiskohtaisemmin tiedustelutiedon keräämistä, vastaanottamista, arviointia, analysointia ja jakamista antidopingorganisaatioiden toiminnassa. Samalla intelligence-led testing -ajattelu korostuu: testaus perustuu yhä enemmän riskianalyysiin, profilointiin, biologiseen passiiniin, whereabouts-tietoihin sekä muuhun tiedustelutietoon eikä enää pelkästään satunnaiseen testaukseen. Ks. WADA 2025a, s. 4–8; WADA 2025b, erityisesti s. 5–7. Muutos on oikeudellisesti merkittävä myös siksi, että tiedustelutiedon kerääminen ja henkilötietojen käsittely nostetaan aiempaa näkyvämmäksi osaksi antidopingjärjestelmää. Vuoden 2027 uudistuksessa korostetaan urheilijoiden yhteistyövelvollisuutta tutkinnan aikana, mutta samalla todetaan nimenomaisesti, että yhteistyövelvollisuuden tulee toteutua asianmukaisia oikeusturvakeinoja kunnioittaen, mukaan lukien oikeus oikeudelliseen avustajaan ja itsekriminointisuoja. Kokonaisuutena uudistus osoittaa, että antidopingjärjestelmä on siirtymässä yhä selvemmin kohti tiedustelu- ja tutkintavetoista mallia, jossa urheilijoita koskevan tiedon kerääminen, analysointi ja yhdistely muodostavat keskeisen osan dopingrikkomusten havaitsemista ja selvittämistä. Ks. WADA 2025c, erityisesti s. 18–23.

¹⁶¹ Vuoden 2000 Sydneyn paralympialaisten jälkeen IPC käynnisti tutkinnan Espanjan kehitysvammaisten koripallojoukkuetta koskeneista epäilyistä. Tutkinnassa todettiin, että valtaosa joukkueen pelaajista ei täyttänyt kehitysvammaisten urheilijoiden luokittelukriteerejä, minkä seurauksena Espanja menetti kultamitalinsa ja IPC poisti kehitysvammaisten sarjat paralympialaisista useiksi vuosiksi. Tapaus muodostui paralympiaurheilun kannalta merkittäväksi integriteettikiriksi ja vaikutti olennaisesti siihen, että IPC alkoi kehittää nykyistä huomattavasti tiukempaa luokittelu- ja tutkintajärjestelmää.

Samalla järjestelmä perustuu korostuneesti urheilijan yhteistyövelvollisuuteen tutkinnan aikana. Paralympiaurheilun erityispiirteenä onkin se, että tutkintatoimet voivat ulottua erittäin syvälle urheilijan terveydentilaa ja toimintakykyä koskevaan henkilökohtaiseen aineistoon. Tämä osoittaa, että urheilun sisäiset tutkintamenettelyt eivät suinkaan rajoitu pelkästään antidopingjärjestelmään tai kilpailumanipulaation torjuntaan, vaan vastaavia oikeudellisia kysymyksiä liittyy myös paralympiaurheilun luokittelujärjestelmään.¹⁶²

8.9 Yhteenveto

Tässä luvussa tarkastellut lajikohtaiset tutkintavaltuudet osoittavat, että urheilun sisäinen sääntely muodostaa moniulotteisen ja epäsymmetrisen kokonaisuuden. Lex sportivaan nojaavat kansainväliset järjestelmät (ITIA, FIS, AIU, IIHF, FIBA) toimivat vahvasti autonomian ja sopimusperusteisen suostumuksen puitteissa, mikä tekee niistä tehokkaita, mutta oikeusvaltiollisesti hauraita. Kotimaiset järjestelmät (STL, SHL, SUL, SJK, SKL) puolestaan toimivat yhdistysautonomian ja perusoikeusrajojen sisällä, mikä takaa oikeusturvan, mutta rajoittaa samalla tutkintatehoa.

Ainoa aidosti jonkinasteisen julkisoikeudellisen rakenteen saavuttanut kokonaisuus on antidopingjärjestelmä, joka rakentuu valtiosopimusperusteiselle oikeudelliselle pohjalle. Se pyrkii yhdistämään urheilun sisäisen normiston ja julkisen vallan velvoitteet tavalla, joka täyttää Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen FNASS-tapauksen kohdan 160 laillisuusvaatimuksen.

WADAn viimeaikaisen kehityssuunnan perusteella antidopingtutkinta näyttää suuntaa myös muiden urheilurikkomusten tutkintamenetelmille. Tiedustelulliset ja data-analyysiin perustuvat tutkintamenetelmät ennakoivat siirtymää kohti integroitua, monilähteiseen tietoon perustuvaa järjestelmää, jossa urheilun eettinen valvonta ja kansainvälinen tiedonvaihto lähestyvät hallinnollista, jopa rikostutkinnallista, tiedustelutoimintaa. Tämä suunta vahvistaa antidopingin erityisasemaa: se ei ainoastaan eroa lajijärjestöjen säännöistä, vaan se samalla näyttää, mihin suuntaan urheilun tutkintavaltuudet todennäköisesti kehittyvät.

¹⁶² IPC 2025, erityisesti s. 5–9 ja 14–18.

9. Urheilujärjestöjen tutkintakynnyksessä kurinpitomenettelyissä

Yksi urheilurikkomusten käsittelyn keskeisistä menettelyllisistä kysymyksistä on tutkintakynnyksessä – se oikeudellinen ja tosiasiallinen edellytys, joka mahdollistaa kurinpitotutkinnan aloittamisen. Tutkintakynnyksellä määritetään, tai ainakin sen tulisi määrittää, milloin urheilujärjestö voi ryhtyä selvittämään epäiltyä rikkomusta.

Tutkintakynnyksessä vaihtelee merkittävästi eri lajiliittojen välillä. Tämä heijastaa sekä eroja sääntöjen rakenteissa että niiden suhteessa yksilön oikeusturvaan. Tutkintakynnyksiä ei ole juurikaan tarkasteltu urheilun kurinpitokeskustelussa, vaikka niiden merkitys on keskeinen: selkeä ja ennakoitava aloituskriteeri suojaaa sekä urheilijaa että tutkintaa tekevää organisaatiota mielivaltaisilta päätöksiltä.¹⁶³

Tämän luvun tarkoituksena on tuoda esiin tutkintakynnyksen merkitys ja perustella, miksi sen määrittäminen tulisi sisällyttää myös suomalaisiin kurinpitosääntöihin. Kuten rikosprosessissa, jossa esitutkinta toimitetaan, kun on syytä epäillä, että rikos on tehty (esitutkintalaki 3:3 §), myös urheilun kurinpidossa voisi nähdä tarvetta vastaavanlaiselle selkeälle rajalle.¹⁶⁴

Kansainvälisten urheilujärjestöjen säännöissä tutkintakynnyksen määritelmät vaihtelevat: joissakin riittää pelkkä epäily, toisissa vaaditaan alustavaa *prima facie* -näyttöä. Yhteistä niille on kuitenkin matala lähtötaso, joka mahdollistaa nopean reagoinnin epäilyihin rikkomuksiin. Suomalaisissa

kurinpitosäännöissä tutkintakynnyksellä ei toistaiseksi ole määritelty käytännössä lainkaan.

9.1 ITIA ja Tennis Anti-Corruption Program – perusteltu epäily

Tennis Anti-Corruption Program (TACP, 2024) antaa kansainväliselle tennisintegriteettivirastolle (International Tennis Integrity Agency, ITIA) oikeuden aloittaa tutkinnan, jos sillä on *reasonable grounds to believe* eli perusteltu epäily siitä, että joku sen toimivallan piirissä oleva henkilö on saattanut syyllistyä korruptionrikkomukseen (artikla F.2.d).

Kyse on objektiivisesta arvioinnista, joka voi perustua esimerkiksi vedonlyöntidataan, viestintään tai kolmansien osapuolten ilmoituksiin. ITIA voi esittää muodollisen tietopyynnön (demand) vasta, kun tällainen epäily on olemassa. Malli on urheiluoikeudessa poikkeuksellisen selkeä, sillä tutkinta voidaan aloittaa vain tosiasiallisten perusteiden, ei huhujen tai vihjeiden varassa.

9.2 FIS – epäily riittää tutkinnan aloittamiseen

Kansainvälisen hiihtoliiton kilpailumanipulaation ehkäisemistä koskevat säännöt (*Rules on the Prevention of the Manipulation of Competitions*, 2016) asettavat tutkintakynnyksen erittäin matalalle. FIS voi aloittaa tutkinnan, jos se katsoo, että joku sen toimivallan piirissä oleva henkilö saattaa olla rikkonut sääntöjä (artiklat 4.1.1–4.1.2). Käytännössä

¹⁶³ Jonkinlaista johtoa aiheeseen on kuitenkin saatavilla. UNODC–IOC–INTERPOLin ohjeistuksen mukaan urheilun kurinpitotutkinnan aloittamisen tulee perustua kolmiportaiseen harkintaan: ensin arvioidaan ilmoituksen uskottavuus ja lähde (initial assessment), sen jälkeen tunnistetaan tutkinnan oikeusperusta (legislation and powers) ja lopuksi varmistetaan, että tutkinta on perusteltavissa *reasonable suspicions* -tasolla. Tällainen järjestelmä käytännössä määrittää urheilun sisäisen tutkintakynnyksen, jonka tarkoituksena on estää kevyin perustein käynnistetyt menettelyt ja suojata tutkinnan kohteen oikeusturvaa (UNODC–IOC–INTERPOL 2023, s. 27–28).

¹⁶⁴ Esitutkintakynnyksen ja pakkokeinokynnyksen välille on tehtävä selvä ero. Henkilön joutuminen pakkokeinojen kohteeksi edellyttää korkeampaa todennäköisyyssnäyttöä kuin esitutkinnan aloittaminen. Esitutkintalain *syytä epäillä* -kynnyksellä on tarkoituksellisesti matala, sillä sen tarkoituksena on mahdollistaa rikosepäilyn selvittäminen. Pakkokeinojen käyttö puolestaan merkitsee huomattavasti syvempää puuttumista yksilön perusoikeuksiin, minkä vuoksi toimenpiteet edellyttävät vahvempaa näyttöä ja tarkempaa oikeudellista harkintaa (Helesvirta 2020, s. 18; HE 52/2002 vp, s. 17–18).

mikä tahansa väite tai epäily riittää tutkimuksen käynnistämiseen.

Kynnys on huomattavasti matalampi kuin rikosprosessissa, jossa tutkinta edellyttää konkreettista syytä epäillä rikosta. Tämä herättää kysymyksiä urheilijan oikeusturvasta, sillä tutkinta voidaan aloittaa pelkän huhun perusteella ilman yksilöityä näyttöä. On selvää, että tällainen kynnys voi johtaa siihen, että epäily tiettä urheilijaa kohtaan voidaan esittää shikaaninomaisessa tarkoituksessa.

9.3 AIU ja yleisurheilu – prima facie -kynnys

Yleisurheilussa toimiva Athletics Integrity Unit (AIU) soveltaa selvästi korkeampaa kynnystä. *Reporting, Investigation and Prosecution Rules* (Book D4.1, 2023) määrää, että tutkinta voidaan aloittaa vasta, kun AIU:n johtaja katsoo, että asiassa on olemassa *prima facie case* (artikla 2.3).

Käytännössä tämä tarkoittaa alustavaa arviota todisteista, jotka ensi näkemältä tukevat väitettyä rikkomusta. Päätös tutkinnan aloittamisesta ei ole valituskelpoinen, eikä AIU ole velvollinen perustelemaan sitä (artikla 2.5). Korkea kynnys ja laaja harkintavalta tekee menettelystä sinällään johdonmukaisen, mutta sen käytön valvominen on käytännössä mahdotonta.¹⁶⁵

9.4 IIHF – kaksivaiheinen malli

Kansainvälisen Jääkiekkoliiton Integrity Code (2025) perustuu kaksivaiheiseen menettelyyn. Ensin tutkinta voidaan aloittaa jo ”minkä tahansa väitteen tai epäilyn” perusteella (artikla 5.1.1). Toisessa vaiheessa arvioidaan, onko asiassa *reasonable prospect* eli kohtuullinen mahdollisuus osoittaa sääntörikkomus (artiklat 5.1.2 ja 5.1.5).

Malli mahdollistaa alustavan tiedonkeruun ennen varsinaista kurinpitomenettelyä. Jos tutkinnassa ei ilmene todennäköisiä perusteita, asia voidaan

päättää ilman seuraamuksia. Tämä vaiheistus on oikeusturvan kannalta tasapainoinen, sillä se erottaa ilmoitusvaiheen ja täysimittaisen tutkinnan – vaikka *reasonable prospect* -kriteeri itsessään jääkin sisällöltään tulkinnanvaraiseksi.

9.5 UEFA – hallinnollinen tutkintapäätös

Euroopan jalkapalloliiton (UEFA Disciplinary Regulations, 2024) säännöissä ei ole nimenomaista todennäköisyyskynnystä. Tutkinta voidaan käynnistää UEFA:n hallinnon päätöksellä (artikla 55) tai eettisen ja kurinpidollisen tarkastajan aloitteesta (artikla 31(3)(a)). Päätös voi perustua raporttiin, ilmoitukseen tai muuhun UEFA:n tietoon tulleeeseen seikkaan.

Tutkintakynnys on siis käytännössä operatiivinen ja aloituspäätös on tehtävissä ilman tarkasti määriteltyä todennäköisyysastetta. Varsinainen näyttökynnys arvioidaan vasta myöhemmässä kurinpitomenettelyssä (artiklat 58–59). Tämä mahdollistaa nopean reagoinnin, mutta siirtää oikeusturvakeinot myöhempiin vaiheisiin – erityisesti kuulemiseen ja valitusoikeuteen (artiklat 41 ja 54).

9.6 FIBA – tietoperusteinen ilmoitusvelvollisuus

Kansainvälisen koripalloliiton FIBA Internal Regulations – Book 1 (2024) sisältää laajan eettisen säännösten ja tutkintamenettelyn. Tutkinta voidaan aloittaa, jos eettinen tarkastaja saa ”ilmoituksen tai tiedon, joka viittaa mahdolliseen sääntörikkomukseen” (luku 7, artiklat 5 ja 7).

Kynnys on samankaltainen kuin FISin säännöissä. Jo epäily, joka on konkretisoitunut raportiksi tai tiedoksi, riittää. Käytännössä myös nimettömät ilmoitukset tai mediassa esiin tulleet vihjeet voivat johtaa tutkintaan. Tavoitteena on luonnollisesti varmistaa se, että mahdolliset epäeettiset teot tulevat nopeasti esille.

¹⁶⁵ Toki asianlaita on samoin kaikkien muidenkin urheilujärjestöjen tutkintatoimissa.

9.7 Vertailu ja analyysi

Tutkintakynnykset heijastavat lajiliittojen institutionaalisia rakenteita ja niiden suhtautumista prosessuaaliseen oikeusturvaan (taulukko 1).

Taulukko 1. Kansainvälisten lajiliittojen urheilurikkomusten tutkintakynnykset.

Liitto	Kynnysmuotoilu	Keskeinen artikla	Oikeudellinen luonne
FIS (hiihtolajit)	Any allegation or suspicion	Art. 4.1.1–4.1.2	Erittäin matala
ITIA (tennis)	Reasonable grounds to believe	Sec. F.2.d	Perusteltu epäily
AIU (yleisurheilu)	Prima facie case	Rule 2.3	Korkein kynnys
IIHF (jäähkiekko)	Allegation or suspicion → reasonable prospect	Art. 5.1.1–5.1.5	Kaksivaiheinen
UEFA (jalkapallo)	Ei eksplisiittistä kynnystä	Art. 31 & 55	Hallinnollinen päätös
FIBA (koripallo)	Report or information suggesting violation	Ch. 7	Matala

Urheilujärjestöjen tutkintakynnyksiä koskevat säännöt eivät muodosta systemaattista kokonaisuutta. Kynnyksen määrittelyt vaihtelevat liitoittain merkittävästi, ja erot kertovat ennen kaikkea erilaisista käsityksistä urheilun autonomian ja oikeusturvan välisestä tasapainosta. Osassa säännöistä, kuten FISissä ja FIBAssa, tutkinta voidaan aloittaa pelkän epäilyn tai vihjeen perusteella ilman konkreettisia todisteita. Toisaalla, kuten AIU:ssa, edellytetään alustavaa näyttöä (prima facie case), mikä tekee menettelystä oikeusvarmemman, mutta myös raskeamman.

Kokonaisuutena tarkastellen urheilun tutkintakynnykset painottavat tehokkuutta ja nopeaa reagointia oikeusturvan kustannuksella. Tämä on ymmärrettävää, sillä urheilun integriteettijärjestelmät on rakennettu ehkäisemään riskejä reaaliaikaisesti. Samalla kuitenkin vaarana on, että tutkinta voidaan käynnistää ilman riittävää perustetta, mikä altistaa urheilijan mainehaitoille ja menettelyllisen suojan heikkenemiselle.

10. Urheilukurinpidon tutkintakeinot eri oikeusjärjestyksissä

Tässä luvussa käsitellään tilanteita, joissa erilaiset urheilun sisäiset tutkintakeinot ovat joutuneet tuomioistuimissa oikeudellisen arvioinnin kohteiksi. Tapaukset havainnollistavat, millaisin edellytyksin yksityiset urheiluelimet voivat käyttää viranomaismenettelyä muistuttavia tutkintakeinoja, kuten kuulusteluja, tietopyyntöjä tai digitaalisen aineiston keruuta, ja miten niiden oikeudellinen hyväksyttävyyks on punnittu suhteessa oikeudenmukaisen menettelyn ja perusoikeussuojan vaatimuksiin.

10.1 Maurice Odumbe (High Court of Kenya)

Kenian High Court ratkaisi vuonna 2006 tapauksen, jossa maassaan tunnettu kriketinpelaaja Maurice Odumbe haastoi oikeuteen Kenya Cricket Associationin (KCA) ja kansainvälisen krikettiliiton (ICC). Hän vetosi siihen, että hänen saamaansa viiden vuoden pelikieltoa edeltänyt kurinpitomenettely oli toteutettu lainvastaisesti ja ylitti urheilujärjestöjen toimivallan. Odumbe väitti, että KCA ja ICC olivat käyttäneet tutkintakeinoja, jotka rinnastuivat julkisen vallan käyttöön.

Tutkinta sai alkunsa ICC:n *Anti-Corruption and Security Unitin* (ACSU) tekemästä alustavasta selvityksestä, jossa kerättiin tietoja vedonlyöntiin ja kilpailumanipulaatioon liittyvistä yhteyksistä. ACSU suositteli virallisen kurinpitomenettelyn käynnistämistä Keniassa, ja ICC nimitti tutkintaa johtamaan entisen Zimbabween korkeimman oikeuden tuomarin, Justice Ahmed Ebrahimin. Hän toimi ICC:n *Code of Conductin* ja erillisten *Terms of Reference* -asiakirjojen nojalla ja muodosti erillisen tutkintalautakunnan, joka käytti todistajankuulemisia, dokumenttien tarkastamista ja kirjallisia lausuntoja päätöksenteon perusteena.

Tutkinnassa kuultiin useita todistajia, muun muassa Odumben entisiä joukkuekavereita ja muita urheilun sidosryhmien edustajia. Lisäksi ACSUn virkamiehet antoivat todistajalausuntoja, ja todisteina käytettiin hotellilaskuja, rahasuorituksia sekä välillisiä todisteita, mukaan lukien kuulopuhetietoja. Menettely muistutti monin osin viranomaisvetoista tutkintaa, mutta eteni ilman rikosprosessin muodollisia oikeusturvatekijöitä. Puolustus arvosteli menettelyn puolueettomuutta, muun muassa siitä syystä, ettei kurinpitomenettelyyn sisältynyt muutoksenhakuoikeutta – ICC:n sääntöjen mukaan *no appeal shall lie*.

High Court hylkäsi Odumben nostaman kanteen ja totesi, että KCA ja ICC ovat yksityisoikeudellisia yhdistyksiä, jotka eivät toimi julkisina viranomaisina. Kurinpitomenettely perustui pelaajan hyväksymiin sääntöihin. Tuomioistuimien korosti, että kyse oli yksityisen yhteisön sisäisestä kurinpitovallasta, joka kuuluu urheilun itsehallinnon piiriin. Päätöksellä vahvistettiin urheilun yhdistysautonomian periaatetta ja se, että urheilun sisäiset kurinpitomenettelyt jäävät tuomioistuinkontrollin ulkopuolelle, jos ne perustuvat sopimussuhteeseen ja sääntöihin (High Court of Kenya, Misc. Civil Application No. 2028 of 2006).

10.2 FC Karpaty Lviv (Sveitsin liittovaltion tuomioistuin)

Sveitsin liittovaltion tuomioistuimen ratkaisu SFT 4A_448/2013 (FC Karpaty Lviv) muodostaa eurooppalaisessa mittakaavassa keskeisen esimerkin siitä, miten urheilun kurinpitomenettelyissä punnitaan yksityisten tutkintakeinojen ja oikeusturvavaatimusten välistä tasapainoa.¹⁶⁶ Tapauksessa Ukrainan jalkapalloliiton kurinpitovalioikunta oli määrännyt pelaajalle pitkäaikaisen toimintakiellon

¹⁶⁶ Mainituissa ratkaisussa Sveitsin liittovaltion tuomioistuimen vahvisti, että CASilla on laaja harkintavalta todistelun hyväksyttävyyden ja arvioinnin suhteen, mukaan lukien videomateriaalin käyttö. Tuomioistuimen jälkikontrolli kohdistuu ainoastaan menettelyllisiin takeisiin, kuten oikeuteen tulla kuulluksi, eikä todistelun aineelliseen arviointiin. Tämä ratkaisu edustaa keskeisesti sitä traditiota, mitä Sveitsin oikeusjärjestelmä on *lex sportiva*lle merkinnyt. Tämän kysymyksen ympärille on rakentunut kokonaisuudessaan tämän selvityksen luku 6.

kilpailumanipulaation vuoksi. Keskeinen todiste, niin sanottu *Lviv-video*, oli kuvattu ilman pelaajan suostumusta seuran kunniapuheenjohtajan toimesta. Pelaaja väitti, että CASin hyväksyttyä videon todisteena oli loukattu oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin takeita ja rikottu Sveitsin kansainvälisen yksityisoikeuden lain (PILA 190 § 2 mom. e-kohta) mukaista *ordre public* -periaatetta.

SFT kuitenkin hyväksyi CASin ratkaisun ja totesi, ettei laittomasti hankitun todisteen käyttö ole automaattisesti kielletty urheilun kurinpitomenettelyissä. Ratkaisun perustana oli intressipunninta: totuuden selvittämisen ja urheilun integriteetin suojelemisen tarvetta oli arvioitava suhteessa yksityisyyden suojaan ja menettelyllisiin oikeuksiin. Tuomioistuimien katsoi, että CAS oli arvioinut todisteen luotettavuutta ja aitoutta kriittisesti eikä hyväksynyt sitä sellaisenaan, vaan osana kokonaisarviointia.

Ratkaisulla vahvistettiin sitä periaatetta, että urheilun kurinpitomenettelyt perustuvat yksityisoikeudellisiin eivätkä rikosoikeudellisiin prosessiperiaatteisiin. Näin ollen viranomaistoimintaa sitovia pakkokeinojen rajoituksia ei voida sellaisenaan soveltaa urheilun sisäisiin tutkinta- ja kurinpitoprosesseihin. SFT arvioi urheilun rehellisyyden turvaamista (*“Interesse an fairem Fussball”*) todistelun laajan hyväksyttävyyden taustatekijänä. Liittotuomioistuimien ei kuitenkaan suorittanut itsenäistä punnintaa tämän intressin ja yksilön oikeuksien välillä, vaan rajasi arviointinsa menettelyllisiin takeisiin, erityisesti oikeuteen tulla kuulluksi.

Ratkaisun merkitys ulottuu laajemmalle kuin yksittäiseen tapaukseen. Se osoittaa, että urheilun sisäisessä tutkintajärjestelmässä oikeusturvan ja integriteettisuojaan välinen raja ei kulje todisteen hankintatavan muodollisuudessa, vaan menettelyn kokonaisarvioinnissa. Tämän seurauksena urheilujärjestö voi tietyin edellytyksin hyödyntää myös

tavanomaisesta poikkeavalla tavalla hankittua aineistoa, jos sen käyttö on perusteltua urheilun eettisen järjestyksen ja aineellisen totuuden selvittämisen näkökulmasta.

10.3 Essendon-tapaus (AFL, Australia, FCA 1019)

Australialainen jalkapalloseura Essendon Football Club ja sen päävalmentaja James Hird nostivat liittovaltion kanteen väittäen, että Australian urheilun antidopingviranomaisen (ASADA) toimitusjohtaja oli ylittänyt toimivaltansa.¹⁶⁷ Kysymys oli siitä, oliko ASADalla laillinen oikeus tehdä niin sanottu *joint investigation* AFL:n (Australian Football League) kanssa Essendonin lisäravintohjelmaan liittyvissä dopingepäilyissä. Kantajat väittivät, että ASADA oli toiminut *ultra vires*, koska sen oma lainsäädäntö ei antanut valtuutta yhteistutkintaan eikä tietojen jakamiseen yksityisen liigan kanssa. Lisäksi he katsoivat, että ASADA oli kiertänyt lain rajoituksia käyttämällä AFL:n ”pakottavia” sopimusvaltuuksia saadakseen pelaajilta tietoja, joihin se viranomaisena ei olisi voinut itse velvoittaa.

Liittovaltion tuomioistuimien hylkäsi kanteet vuonna 2014 ja totesi, että ASADA oli liittovaltion lailla perustettu julkinen viranomainen, ei yksityinen toimija. Tuomion kohdissa 30–34 kuvataan yksityiskohtaisesti sen asema: ASADA perustettiin Australian Sports Anti-Doping Authority Act 2006 (Cth) -lain nojalla, ja sen toimitusjohtaja (CEO) oli julkinen viranhaltija, jolla oli 22 §:n nojalla valta ”tehdä kaikki, mikä on tarpeellista tai tarkoituksenmukaista hänen tehtäviensä suorittamiseksi”. ASADA koostui toimitusjohtajasta ja virkamiehistä (ASADA staff), ja sen toiminta oli osa Australian hallintoa, jonka oli noudatettava *rule of law* -periaatetta.

Tuomiossa kuitenkin todettiin, että ASADAn omat tutkintavaltuudet olivat rajalliset. Vuoden 2013

¹⁶⁷ Tämän selvityksen tekijälle avautui mahdollisuus käydä Essendon-tapauksesta keskustelua Douglas Stubbsin kanssa, joka on *Director Anti-Doping Investigations Sport Integrity Australia*ssa. Essendon-tapaus on ollut Australiassa varsin merkittävä paitsi urheilu-oikeudellisesti kuin muutenkin. Tapaus lienee verrattavissa Suomessa Lahden dopingskandaaliin 2001.

lainmuutoksilla sen asemaa vahvistettiin, mutta Essendonin tutkinnan aikaan ASADA ei voinut yksinään velvoittaa urheilijoita tai valmentajia osallistumaan kuulusteluihin tai luovuttamaan tietoja. Se ei siis ollut pakkokeinovaltainen viranomainen rikosoikeudellisessa mielessä. Tästä syystä se nojautui AFL:n Player Rules ja Anti-Doping Code -sääntöihin, joiden perusteella liigalla oli oikeus velvoittaa pelaajat ja seuran henkilöstö osallistumaan tutkintaan ja vastaamaan kysymyksiin uhalla, että kieltäytyminen johtaisi kurinpitoseuraamuksiin. Tuomioistuini totesi tähän liittyen: *“ASADA obtained a benefit it did not otherwise have under the Act or the NAD Scheme ... namely the contractual power of the AFL to compel players and officials to attend an interview and answer every question.”*

Kantajien mielestä yhteistyöksi nimetty tutkinta oli ainoastaan keino kiertää prosessuaalista ohjeistusta, mutta tuomioistuini katsoi, että tutkinta oli suoritettu laillisesti. Vaikka ASADA sinällään hyötyikin AFL:n säännöistä, lopullinen päätösvalta ja tutkinnan johto pysyivät viranomaisella. ASADA ei siis siirtänyt julkista valtaa yksityiselle toimijalle, vaan käytti apunaan urheilun omaa sääntöjärjestelmää saadakseen tietoja, joita se olisi voinut muutoinkin hankkia laillisesti muilla keinoilla.

Tuomioistuini hylkäsi myös väitteet yksityisyyden ja itsekriminointisuojaan loukkauksista. Pelaajien ja valmentajan velvollisuus vastata kysymyksiin perustui heidän omaan vapaaehtoiseen sitoutumiseensa AFL:n sääntöihin. Kyse ei ollut viranomaisen käyttämästä julkisesta vallasta, vaan sopimusperäisestä velvoitteesta, jonka pelaajat olivat hyväksyneet

osana ammatillista asemaansa. ASADAn toiminta oli siis muodollisesti ja sisällöllisesti julkisen vallan käyttöä, mutta sen toteuttaminen tukeutui yksityisen liigan sääntöihin.

Essendon-tapaus muodostaa tärkeän virstanpylvään urheilu-oikeudessa. Se vahvisti, että julkinen viranomainen voi toimia yhteistyössä yksityisen urheilujärjestön kanssa ilman, että se menettää julkisoikeudellisen luonteensa, kunhan toiminnan tarkoitus ja päätösvalta pysyvät viranomaisella. Samalla se paljasti urheilun sääntelyrakenteen ongelmakohtan: urheilijoiden prosessuaalinen asema ja oikeusturva voivat kaventua consensual coercion¹⁶⁸ -periaatteen nojalla, jossa urheilija on sopimuksellisesti luopunut tavanomaisista perusoikeussuojista. Tuomioistuimen tulkinta asetti näin rajan urheilun autonomian ja julkisen vallan välille hyväksyen viranomaisyhteistyön silloin, kun se toteuttaa kansainvälisen antidopingsäännösten tavoitteita ja säilyttää muodollisen lainmukaisuuden.

10.4 Tom Brady ja “Deflategate” (NFL 2016)

Yhdysvaltain toisen oikeusasteen tuomioistuini ratkaisi vuonna 2016 niin sanotun *Deflategate*-tapauksen, jossa arvioitiin National Football Leaguen (NFL) komissaarin Roger Goodellin toimivaltaa määrätä neljän ottelun pelikielto New England Patriots -joukkueen pelinrakentaja Tom Bradylle. Kurinpitoseuraamus perustui väitteeseen, että Brady oli osallistunut ottelupallojen ilmanpaineen manipulointiin¹⁶⁹ ja myöhemmin vaikeuttanut liigan omaa tutkintaa.

¹⁶⁸ Consensual coercion kuvaa terminä hyvin sitä paradoksia, joka on nostettu esiin alaviitteessä 10.

¹⁶⁹ Niin sanotun Group of Copenhagen -typologian mukaan kysymys on välinemanipulaatiosta. Council of Europe 2020, s. 4-5. Nämä väitteet eivät ole tavattomia Suomessakaan, varsinkaan pesäpallon yhteydessä. Tuoreena on muistissa, että Sotkamon Jymy jätti vastalauseen Superpesis-sarjan miesten finaalin toisesta ottelusta vedoten kentän etuosan pelikelpoisuuteen (peli-sääntö § 50). Pesäpalloliitto tutki asian kilpailupäällikön sijaisen johdolla ja totesi, että kentän kunto oli määräysten mukainen eikä selvityksissä löytynyt poikkeamia pinnasta tai pelin kulusta, jotka olisivat muuttaneet ottelun lopputulosta. Vastalause hylättiin. (Pesäpalloliitto 2025.) Mäkihyppysä pukumanipulaatio on levinnyt laajaksi ongelmaksi. Esimerkiksi Norjan mäkihyppymaajoukkueeseen kohdistunut varusteskandaali on johtanut FISin eettisen komitean (FEC) tutkintaan. FIS epäili kolmea joukkueen johtohenkilöä ja kahta urheilijaa pukumanipulaatiosta. Urheilijoiden eli Marius Lindvikin ja Johann André Forfangin osalta asia päättyi 22.8.2025 tehtyyn sovintosopimukseen, jossa he hyväksyivät kolmen kuukauden kilpailukiellon ja sakon. (FIS 2025.)

Tapauksessa NFL käytti tutkinnassaan keinoja, jotka muistuttivat viranomaisten pakkokeinoja. Bradyta pyydettiin matkapuhelinta ja sen viestintätietoja tutkinnan tueksi. Hän kieltäytyi tietojen luovuttamisesta ja hävitti puhelimensa ennen kuulusteluja. Komissaari tulkitsi tämän tutkinnan estämiseksi ja kovensi rangaistusta.

Ensimmäisen asteen tuomioistuimien kumosi pelikiellon, mutta muutoksenhakutuomioistuin palautti sen voimaan. Ratkaisun mukaan komissaari toimi työehtosopimuksen (Collective Bargaining Agreement, CBA) hänelle antamien valtuuksien puitteissa, ja liigan sisäinen kurinpitomenettely oli oikeudenmukainen, koska Brady oli saanut tulla kuulluksi ja esittää näkemyksensä. Tuomioistuin totesi, että tutkintakeinojen käyttö, kuten puhelintietojen pyytäminen ja kielteisten johtopäätösten tekeminen niiden hävittämisestä, ei ollut viranomaisvallan käyttöä, vaan osa sopimukseen sisältyvää yhteistyövelvoitetta. Menettely hyväksyttiin, koska se oli sopimusperusteinen, suhteellinen ja kohtuullinen (U.S. Second Circuit Court of Appeals, NFL Management Council v. NFL Players Association, 2016).

10.5 Yhteenvedo ja oikeusvertailu

Kansainväliset oikeustapaukset osoittavat, että urheilun sisäisten tutkintakeinojen oikeudellinen hyväksyttävyys on viime vuosikymmeninä vähitellen laajentunut. 2000-luvun puolenvälin ratkaisuissa (Odumbe, 2006) tuomioistuin korosti urheilun yhdistysautonomiamia eikä sinällään ottanut kantaa siihen, missä määrin yksityiset tutkintatoimet voisivat rinnastua julkisen vallan käyttöön. Merkitystä oli sillä, että urheilija oli antanut suostumuksensa lajin kurinpitosäännöille.

Sveitsin liittovaltion tuomioistuimen ratkaisussa (SFT 4A_448/2013, FC Karpaty Lviv) ja Australian liittovaltion tuomioistuimen ratkaisussa (Essendon Football Club v. CEO of ASADA, Federal Court 2014) hyväksyttiin se, että urheilun sisäisissä kurin-

pitomenettelyissä voidaan käyttää tutkintakeinoja, jotka tietyiltä osin muistuttavat viranomaisten pakkokeinoja. Hyväksyttävyys ei perustunut suostumukseen, vaan kokonaisarviointiin menettelyn oikeudenmukaisuudesta, suhteellisuudesta ja urheilun integriteetin suojelemisen tärkeydestä.

Yhdysvalloissa (NFL Management Council v. NFL Players Association, Second Circuit 2016) tämä kehityssuunta saavutti huippunsa: urheilun sisäinen tutkintavalta nähtiin osana työehtosopimusjärjestelmää, jota ei arvioitu julkisoikeudellisten standardien mukaan. Menettely katsottiin hyväksyttäväksi, kun se pysyi sopimusperusteisena ja prosessuaalisesti oikeudenmukaisena.

Yhteistä näille ratkaisuille on se, että urheilun tutkinnallista autonomiaa ei ole rajoitettu julkisoikeudellisista perusteista käsin, vaan sen rajoja on hahmotettu yksityisoikeuden ja suostumuksen lisäksi kokonaisarvioinnin ja oikeusturvan logiikan kautta. Samalla on kuitenkin tunnustettu, että tutkintakeinojen uskottavuus edellyttää selkeää suhdetta suhteellisuuteen ja oikeudenmukaisen menettelyn takeisiin.

Vaikka eri oikeusjärjestysten ratkaisujen voisi ajatella puoltavan suostumukseen ja sopimiseen perustuvaa tutkintaideologiaa, näistä ratkaisuista ei kuitenkaan voida johtaa suoria oikeudellisia päätelmiä koskien suomalaista urheilurikkomustutkintamenettelyä. Suomen perusoikeusjärjestelmä asettaa yksiselitteiset rajat sille, milloin yksityinen yhteisö voi käyttää julkisen vallan kaltaisia toimivaltuuksia. Urheilun sisäiset tutkintatoimet eivät voi saada hyväksyttävyyttään pelkästään suostumuksesta tai sopimuksellisesta järjestelystä, jos ne tosiasiallisesti merkitsevät puuttumista yksilön perusoikeuksien ydinsisältöön. Siksi kansainvälisen oikeuskäytännön linjaukset on ymmärrettävä kunkin oikeusjärjestysten omina ilmentyminään ja niille on annettava arvo omassa kontekstissaan. Oikeudelliseksi tuontitavaksi niistä ei kuitenkaan ole.

OSA III

Oikeudelliset mahdollisuudet urheilurikkomus tutkinna

11. Urheilurikkomustutkinna oikeudellinen perusta ja rajat

Tämän selvityksen puitteissa on havaittu, että kansainväliset integriteettiorganisaatiot ja lajiliitot, kuten ITIA, AIU ja FIBA sekä osittain myös WADA¹⁷⁰ ja NADOT ovat viime vuosina olleet muodostamassa urheilun kurinpidon tutkinnallista etulinjaa. Ne ovat **onnistuneet luomaan itselleen laajan toimivallan, joka on käytännössä rinnastettavissa pakkokeinoihin**. Osana tiettyjä tutkintoja urheilijalla on velvollisuus toimittaa tutkijalle kaikki aineisto, jonka tutkintaorganisaatio katsoo tarpeelliseksi, esimerkiksi puhelin- ja pankkitiedot, sähköpostiviestit, sosiaalisen median tilit ja muut henkilökohtaiset tietolähteet. Edellisessä luvussa urheilun autonomiaan perustuvat tutkintamenetelmät saivat vielä lisätukea eri oikeusjärjestysten oikeuskäytännöstä.

Tämä kehitys on johtanut tilanteeseen, jossa urheilun sisäinen tutkintajärjestelmä toimii *de facto* valvontaviranomaisena ilman julkisen vallan oikeus- turvatakeita. Urheilijan yksityisyyden, viestinnän ja itsekriminointisuojaan piiriin ulottuvat toimet jäävät usein vaille ulkopuolista kontrollia, vaikka niiden vaikutus yksilön oikeusasemaan on tosiasiallisesti samanlainen kuin viranomaisen määräämässä tutkinna. Suomalaisesta näkökulmasta perustuslain 11 luvun 124 §:n ja perusoikeuksien ydinalueen suojan näkökulmasta tällaiset toimet ylittävät sen rajan, jossa yksityinen yhteisö voisi toimia ilman nimenomaista oikeusperustaa.

Tulevaisuuden suomalaisen urheilurikkomustutkinna lähtökohtana tulisi olla riittävän tehokkaiden

oikeasuhtaisten tutkintakeinojen kehittäminen, samalla kuitenkin tunnustaen perusoikeuksien ytimen eheyden säilyttämisen tärkeys. Urheilun tutkinnallisilla keinoilla on operoitava oikeudellisesti alueella, joka sijaitsee perusoikeuden ydinalueen ulkopuolella eli alueella, jossa yksilön suostumus muodostaisi riittävän oikeuttamisperusteen ilman, että perusoikeuden ydinsisältö vaarantuisi tai tyhjenisi merkityksestään. Yleisen oikeusjärjestyksen ja oikeuden syvärakenteen vaatimusten puitteissa on mahdollista kehittää urheilun sisäisiä tutkintamekanismeja, jotka olisivat tehokkaita, mutta samalla oikeusvaltiollisen tarkastelun kestäviä.

11.1 Kohti urheiluperusteista yhteistyö- ja raportointivelvoitetta

Seuraavaksi esitellään tämän selvityksen tulosten pohjalta hahmoteltu suomalainen malli urheilun tutkinnallisille velvoitteille sekä arvio siitä, millaisin edellytyksin ne voivat toimia oikeusvaltiollisesti kestäväällä tavalla. Suomalaisessa urheilun kurinpidotutkinna on mahdollista siirtyä kohti yleisen oikeusjärjestyksen ydintä loukkaamatta urheiluperusteista yhteistyö- ja raportointivelvoitetta. Lähtökohtana on ajatus, että velvoitteen hyväksyttävyyden ja tarkoituksenmukaisuuden kriteerinä on sen kyky vahvistaa urheilun integriteettiä ja eettistä uskottavuutta. Urheiluperusteinen yhteistyö- ja raportointivelvoite voidaan sisällyttää osaksi urheilun sisäistä tutkintajärjestelmää, jos se asettuu suosiolla perusoikeuksien ydinalueen ulkopuolelle ja

¹⁷⁰ Kuten alaluvussa 8.7.4 on todettu, niin antidopingtoiminta siirtyy vuonna 2027 selkeästi kohti tiedustelupainotteista toimintamallia.

perustuu urheilijan vapaaehtoiseen sitoutumiseen urheilutoiminnan sääntöihin siinä määrin kuin urheilutoiminnan rakenteellisen konfliktin puitteissa on ylipäättään mahdollista.

Jo moneen kertaan on käynyt ilmi, että perustuslain 11 luvun 124 §:n mukaan julkisia hallintotehtäviä voidaan antaa muulle kuin viranomaiselle vain lailla tai lain nojalla, jos se on tarpeen eikä vaaranna perusoikeuksia, oikeusturvaa eikä hyvän hallinnon vaatimuksia. Urheilujärjestöjen sisäiset tutkintavelvoitteet eivät muodostu julkisiksi hallintotehtäviksi, jos ne liittyvät urheilutoiminnan eettiseen valvontaan ja hallintaan. Sen sijaan, jos velvoitteet tosiasiallisesti mahdollistaisivat pakkokeinoluonteisen puuttumisen urheilijan yksityiselämään, viestintään tai taloudellisiin tietoihin, ne siirtyisivät julkista hallintotehtävää muistuttavan toiminnan piiriin.

Perusoikeuksien ydinalueeseen kuuluvat muun muassa yksityiselämän, viestinnän ja kotirauhan suoja (PL 10 §), itsekriminointisuoja (PL 21 §, EIS 6 artikla) sekä ihmisarvon loukkaamattomuus (PL 1 §). Näihin ei voida puuttua edes lain nojalla ilman täsmällistä ja tarkkarajaista valtuutusta. Urheilutoimintaan liittyvät, ennakoitavat ja suhteelliset velvoitteet voidaan kuitenkin asettaa osaksi urheilijan velvoitteita, jos ne perustuvat selkeään suostumukseen ja tukevat oikeasuhteisesti urheilun integriteettiä. Tulevaisuuden urheilututkintajärjestelmässä on näin säilytettävä selvä raja urheilun sisäisen vastuun ja julkisen vallan käytön välillä.

Perusoikeuksien ydinalueen suoja määrittää luonnollisesti sen, kuinka pitkälle urheilijan yhteistyö- ja raportointivelvollisuudet voivat ulottua. Tämän vuoksi tulevaisuuden urheilututkintajärjestelmässä on erotettava toisistaan ne velvoitteet, jotka koskevat urheilullista toimintaa ja sen reunaehtoja, ja ne, jotka voisivat loukata yksityiselämän tai viestinnän ydinsuojaa. Seuraavassa tarkastellaan näitä velvoitteita konkreettisesti urheilijan toimintaan liittyvien mahdollisten velvoitteiden näkökulmasta.

11.2 Yhteistyön ja raportoinnin ero

Urheilun tutkinnallisten velvoitteiden kehittämisessä on syytä erottaa toisistaan kaksi eri aluetta, yhteistyövelvoite (*cooperation obligation*) ja raportointivelvoite (*reporting obligation*). Ensiksi mainittu tarkoittaa urheilijan velvollisuutta toimia tutkinnan yhteydessä silloin, kun häneltä erikseen pyydetään tietoja, asiakirjoja tai selvityksiä – esimerkiksi kuulemiseen osallistumista tai todistajanlausunnon antamista. Velvoite on näin ollen reaktiivinen ja liittyy tutkintaprosessin etenemiseen. Sen laajuutta rajoittaa urheilijan suostumus ja perusoikeuksien ydinalueen suoja: yhteistyö ei voi tarkoittaa velvollisuutta tuottaa itseään vastaan todistusaineistoa tai luovuttaa yksityiselämän piiriin kuuluvaa aineistoa. Raportointivelvoite sen sijaan on oma-aloitteinen: urheilijalla on velvollisuus ilmoittaa ilman erillistä pyyntöä sellaisista seikoista, jotka voivat vaarantaa urheilun integriteettiä, kuten kilpailumanipulaatioyhteydenotoista, korruptioepäilyistä tai vakavista eettisistä rikkomuksista. Velvoite perustuu urheilun sisäiseen lojaliteettisuhteeseen ja yhteiseen vastuuseen urheilun maineen suojaamisesta. Hessertin mukaan yhteistyövelvoite kuuluu suostumuksen piiriin, kun taas raportointivelvoite saa oikeutuksensa urheiluyhteisön eettisestä velvollisuudesta ehkäistä sääntörikkomuksia.¹⁷¹

Käytännössä ero on olennainen myös sanktioinnin kannalta. Yhteistyövelvoitteen rikkomisesta seuraavat kurinpidolliset toimet edellyttävät selkeää menettelyä ja oikeusturvaa, kun taas raportointivelvoitteen laiminlyönti voidaan arvioida enemmän eettistyyppisenä tai lojaliteettirikkomuksena, josta seuraamukset ovat luonteeltaan kevyempiä.

11.2.1 Urheilutoimintaan liittyvät asiakirjat ja digitaaliset aineistot

Urheilijalla olisi velvollisuus toimittaa tutkintaorganisaation lähettämän tietopyynnön perusteella sellaisia asiakirjoja, tietoja tai aineistoja, jotka liitty-

¹⁷¹ Hessert 2022, s. 6–10.

vät hänen urheilulliseen toimintaansa – esimerkiksi aikatauluja tai mahdollisia kilpailutallenteita. Velvoite pysyy perusoikeuden ydinalueen ulkopuolella niin kauan kuin se rajoittuu urheilutoimintaan. Jos velvoite sen sijaan ulottuisi henkilökohtaisiin viestimiin, yksityisiin laitteisiin tai perhe-elämän piiriin, se edellyttäisi nimenomaista lakiperustaa.

11.2.2 Taloudelliset tiedot ja vedonlyöntitulot

Urheilijalla olisi velvollisuus toimittaa tutkinnan lähettämän tietopyynnön perusteella tieto urheilutoimintaan liittyvistä tuloista, sopimuksista ja rahavirroista. Tämä olisi hyväksyttävää silloin, kun velvoite koskisi vain urheilun taloudellisia suhteita eli palkkioita, sponsorituloja tai vedonlyöntituloja. Sen sijaan pääsy yksityisiin pankkitileihin tai muihin arkaluonteisiin taloudellisiin tietoihin ylittäisi perusoikeuksien suojan rajan ja vaatisi lakitasoisen valtuutuksen.

11.2.3 Yhteydet ja verkostot

Urheilijan olisi raportoitava ammatillisista ja urheilutoimintaan liittyvistä yhteyksistään silloin, kun niihin liittyy eettinen riski – esimerkiksi yhteistyö henkilön kanssa, joka on suljettu lajista oman rikkomuksensa vuoksi. Pysyvä verkostorekisteri sen sijaan merkitsisi henkilötietojen järjestelmällistä käsittelyä ja vaatisi laintasoisen perustan.

11.2.4 Kuulemis- ja selvityselvöllisyys

Urheilijalla olisi yhteistyövelvoite osallistua tutkinnan järjestämään kuulemiseen tai antaa kirjallinen selvitys, jos hän olisi tutkinnassa asianosaisena. Mahdollista olisi myös se, että urheilijalla olisi sääntöihin perustuva velvollisuus toimia todistajana, jos hän tietää jotain urheilurikkomustutkinnassa olevasta asiasta. Kieltäytyminen voisi johtaa kurinpidolliseen seuraamukseen. Tutkinnan olisi kuitenkin aina kunnioitettava oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 17 §:ää ja suojattuja läheissuhteita. Tällaista velvoitetta ei myöskään olisi tarkoituksenmukaista käyttää lievien rikkomusten tutkinnan yhteydessä. Näin ollen todistamisvelvollisuus voisi koskea vain

esimerkiksi vakavia eettisiä rikkomuksia, dopingasioita ja kilpailumanipulaatiota.

11.2.5 Ilmoitus manipulaatio- tai korruptioyhteydenotosta

Raportointivelvollisuus kattaisi myös tilanteet, joissa urheilijaan otetaan yhteyttä kilpailun manipulointitarkoituksessa tai hän saa tietoonsa vastaavan yrityksen. Ilmoitus koskisi yhteydenpidon metatietoja – kuka, milloin ja missä yhteydessä – mutta ei viestien sisältöä. Urheilijaa voi kuitenkin ohjeistaa siitä, että hänellä itsellään on oikeus tuoda viestin sisältö tutkinnan tietoon. Tällaiseen velvollisuuteen olisi mahdollista asettaa aikaraja, jonka puitteissa raportointivelvollisuus on täytettävä. Selvää on, että tiukka aikaraja olisi omiaan lisäämään raportointiin liittyvää velvollisuudentuntoa.

11.2.6 Ilmoitus eettisestä rikkomuksesta tai vilpistä

Urheilijalla olisi velvollisuus ilmoittaa tiedossaan olevista kilpailumanipulaatioon, korruptioon, vakaviin eettisiin rikkomuksiin tai dopingrikkomuksiin liittyvistä seikoista siltä osin kuin ilmoittaminen ei johda häntä itseään rikkomusvastuuseen. Velvollisuus rajautuisi siten selkeästi vakavimpiin urheilun integriteettiä koskeviin ilmiöihin eikä koskisi vähäisiä tai tulkinnanvaraisia rikkomuksia.

Raportointivelvollisuuden tarkoituksena olisi ensisijaisesti vahvistaa urheilun rehellisyyttä ja mahdollistaa rikkomusten tehokas havaitseminen tilanteissa, joissa viranomaisilla tai lajiliitoilla ei ole muuta keinoa saada tietoa tapahtumista. Samalla velvollisuuden sisältö olisi määriteltävä riittävän täsmällisesti, jotta urheilijalle on ennakoitavaa, missä tilanteissa ilmoitusvelvollisuus syntyy ja mitä tietoja sen perusteella edellytetään annettavaksi.

11.2.7 Ilmoitus omista poikkeamista

Urheilijan tulisi ilmoittaa perustelluista poikkeamista, kuten kilpailu- tai harjoitussuunnitelmien muutoksista, silloin kun poikkeamalla on merkitystä

valvonnan tai testauksen toteuttamisen kannalta. Tällainen velvollisuus on luonteeltaan rajattu ja tapauskohtainen, ja se kohdistuu tilanteisiin, joissa urheilijan oma toiminta poikkeaa ennalta ilmoitetusta tai muuten ennakoitavasta toiminnasta. Näin ymmärrettynä velvoite pysyy oikeudellisesti hyväksyttävänä, koska se ei edellytä jatkuvaa tai laajamittaista tiedonantovelvollisuutta, vaan koskee yksittäisiä, perusteltuja tilanteita.

Sen sijaan reaaliaikainen sijaintitietojen luovuttaminen merkitsisi olennaisesti syvempää puuttumista urheilijan yksityiselämän suojaan. Tällainen velvoite ei enää rajoittuisi yksittäisiin poikkeamiin, vaan loisi pysyvän valvontajärjestelyn, joka ulottuu urheilijan arkeen kokonaisvaltaisesti.

11.2.8 Ilmoitus omista rikosepäilyistä

Urheilijan tulisi ilmoittaa, jos häntä epäillään, syytetään tai hänet tuomitaan rikoksesta, jolla on välitön ja olennainen vaikutus hänen asemaansa omassa lajissaan. Ilmoitusvelvollisuus liittyy erityisesti sellaisiin tekoihin, jotka koskettavat suoraan urheilun integriteettiä, turvallisuutta tai luottamusta. Tällainen velvollisuus syntyy tyypillisimmin dopingrikkomusten yhteydessä, mutta voi laajata riippuen koskea myös muita rikoksia, kuten liikenne rikoksia (esimerkiksi moottoriturheilussa), ampuma-aserikoksia (ampumaurheilussa) tai väkivaltarikoksia lajeissa, joissa korostuu turvallisuus ja toimijoiden välinen luottamus.

Velvollisuuden synty edellyttää kuitenkin selkeää yhteyttä rikoksen ja urheilutoiminnan välillä. Pelkkä rikosepäily ilman lajiyhteyttä ei riitä, eikä ilmoitusvelvollisuus voi koskea rikoksia, joilla ei ole merkitystä urheilijan aseman tai lajin kannalta. Näin rajattuna velvollisuus pysyy oikeudellisesti hyväksyttävänä ja ennakoitavana.

11.2.9 Tietopyynnöt ja jälkivalvonta

Urheilijalla tulisi olla oikeus saada tieto kaikista häntä koskevista tutkintamateriaaleista, tietojen säilyttämisestä ja siitä kenelle tietoja on luovutettu.

Urheilijalla tai hänen nimeämällä edustajalla olisi mahdollisuus valvoa tietojen käyttöä. Avoimuus ja jäljitettävyyden ehkäisevät tutkintavaltuuksien väärinkäyttöä ja vahvistavat suhteellisuutta.

11.2.10 Sanktiot ja oikeusturva

Velvoitteiden uskottavuus edellyttää sanktiointimekanismia, joka vahvistaa niiden sitovuutta ilman, että se murtaa perusoikeuksien suojan rajoja. Seuraamusten on oltava suhteellisia ja ennakoitavia. Urheilijalla on oltava aina muutoksenhakuoikeus riippumattomaan instanssiin, ja lisäksi tutkinnanaikaista turvaamistoimityypistä valitusmahdollisuutta olisi kehiteltävä.

11.3 Yhteenveto

Urheilurikkomustutkinnan nykyinen oikeudellinen perusta Suomessa on hajautunut ja rakentuu urheilun sisäisen sääntelyn sekä sopimusperusteisen sitoutumisen varaan. Tämä lähtökohta on täysin erilainen verrattuna tutkintamenetelmien kansainväliseen ulottuvuuteen, jossa ei juurikaan ole huomioitu vaikutuksia yksilön ihmisoikeuksiin. Näin ollen urheilurikkomustutkinta asettuu oikeudellisesti jännitteeseen asemaan suhteessa oikeusvaltioperiaatteeseen ja perusoikeusjärjestelmään.

Selvityksen keskeinen johtopäätös on, että urheilijan sopimusperusteinen suostumus ei voi muodostaa riittävää oikeudellista perustaa sellaisille tutkintamenetelmille, jotka vaikutuksiltaan rinnastuvat julkisen vallan käyttöön tai puuttuvat perus- ja ihmisoikeuksien ydinalueelle. Suostumuksella voi olla merkitystä arvioitaessa tutkintatoimien hyväksyttävyyttä ja suhteellisuutta, mutta se ei voi korvata toimivalta-perustetta eikä oikeuttaa rajoituksia, jotka ylittävät perusoikeusjärjestelmän asettamat rajat.

Urheilurikkomustutkinnan oikeudellisesti kestävä kehittäminen edellyttää tutkintamenetelmien systemaattista jäsentämistä ja rajaamista. Tässä selvityksessä esitetty urheiluperusteiseen yhteistyö- ja raportointivelvoitteeseen perustuva malli

tarjoaa tähän yhden mahdollisen lähtökohdan. Mallin keskeisenä ajatuksena on erottaa toisistaan toisaalta tutkintaan myötävaikuttaminen ja toisaalta velvollisuus oma-aloitteiseen tiedonantoon sekä rajata nämä velvoitteet koskemaan ensisijaisesti urheilutoimintaan liittyvää, tarkoituksenmukaisesti määriteltyä aineistoa ja tietoa. Samalla mallin tulee turvata yksilön oikeusturva, suhteellisuusperiaatteen toteutuminen sekä itsekriminointisuoja.

Keskeiseksi jää tällöin rajanveto sen suhteen, missä määrin urheilun autonomia voi oikeuttaa tutkintamenetelmien käytön tilanteissa, joissa niiden vaikutukset lähestyvät pakkokeinojen käyttöä, ja missä kohdin tällainen toiminta edellyttää erityisen sel-

keää ja ennakoitavaa oikeudellista perustaa. Tämä rajanveto ei ole pelkästään urheiluoikeudellinen kysymys, vaan kytkeytyy laajemmin siihen, miten yksityiseen normijärjestelmään perustuva toimivalta voidaan sovittaa yhteen oikeusvaltioperiaatteen kanssa.

Urheilun kurinpidon ja siihen liittyvän tutkinnan legitimeetti rakentuu viime kädessä sen varaan, että järjestelmä on samanaikaisesti tehokas, ennakoitava ja yksilön oikeuksia kunnioittava. Ilman tällaista tasapainoa urheilun autonomiaan perustuva tutkintajärjestelmä ei kykene säilyttämään uskottavuuttaan osana oikeusjärjestystä.

12. Itsekrinointisuoja urheilurikkomustutkinnassa

Selväksi on jo käynyt, että urheilujärjestöt, kuten WADA, FIFA ja IPC, asettavat urheilijoille ja muille toimijoille laajan yhteistyövelvollisuuden kurinpitotutkinnoissa, jotka voivat koskea esimerkiksi dopingrikkomuksia, korruptioepäilyjä tai kilpailumanipulaatiota. Kieltäytyminen yhteistyöstä, esimerkiksi dopingtestistä, kuulemisesta tai tietojen luovuttamisesta, katsotaan sääntörikkomukseksi ja voi yksinään johtaa toimintakieltoon. Urheilun sisäiset normit velvoittavat urheilijaa luovuttamaan tietoja ja vastaamaan tutkijoiden kysymyksiin, jolloin myös passiivisuus voi muodostaa kurinpidollisen rikkomuksen.

12.1 Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen linjaukset

Euroopan ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan mukainen itsekrinointisuoja (*nemo tenetur* -periaate) kuuluu oikeudenmukaisen oikeudenkäynnin ytimeen ja koskee myös hallinnollisia ja kurinpidollisia menettelyjä, jos niissä saatuja tietoja voidaan käyttää rikosasiassa. EIT on johdonmukaisesti todennut, ettei ketään saa pakottaa antamaan itseään syyllistäviä lausuntoja eikä tällaista aineistoa saa hyödyntää rikosoikeudellisenä näyttönä.

Urheilun yhteydessä ongelmallista on, että urheilijan vapaaehtoinen suostumus on usein muodollinen: kilpailulisenssin ja ammatinharjoittamisen edellytykset pakottavat hyväksymään säännöt, joista ei voi tosiasiallisesti kieltäytyä. Itsekrinointisuojan kannalta ratkaisevaa on, koskevatko urheilun sisäinen menettely ja viranomaistutkinta samaa tapahtumakokonaisuutta. Tapauksessa Zolotukhin v. Venäjä¹⁷² EIT totesi, että suoja soveltuu vain, jos menettelyt käsittelevät olennaisesti samoja tekoja.

12.2 Sveitsin liittovaltion tuomioistuimen ratkaisu Valcke v. FIFA

Ratkaisussa SFT 4A_540/2018 (Valcke v. FIFA) arvioitiin, voidaanko urheilijan sisäisessä tutkinnassa antamia tietoja käyttää rinnakkaisessa rikosprosessissa. Tuomioistuin totesi, että itsekrinointisuoja voidaan soveltaa, jos menettelyt koskevat samaa tapahtumakokonaisuutta ja rikostutkinta on "vireillä tai harkinnassa". Kriteeri on kuitenkin tulkinnanvarainen, sillä urheilija ei useinkaan tiedä, onko rikosprosessi aloitettu. Hessert on huomauttanut, että Sveitsin ratkaisu tekee suojan soveltamisesta epävarman ja altistaa urheilijan mielivaltaiselle kohtelulle.¹⁷³ Hän ehdottaa, että ratkaisevaa ei tulisi olla rikosprosessin vaihe, vaan tutkinnan luonne: repressiivisissä, jo väitettyyn rikkomukseen kohdistuvissa tutkinnossa urheilijalla tulisi olla oikeus vedota itsekrinointisuojaan, kun taas ennaltaehkäisevässä dopingvalvonnassa suoja ei sovellu.

12.3 Analoginen esimerkki: asianajajien valvontalautakunta

Suomessa Asianajajaliiton valvontamenettely tarjoaa kysymyksenasettelulle kelvollisen vertailukohdan. Jos sama teko on käsiteltävänä sekä rikosasiassa että kurinpidossa, asianajajalla on oikeus vedota itsekrinointisuojaan ja pyytää menettelyn keskeyttämistä. Valvontalautakunta ilmoittaa tästä oikeudesta omasta aloitteestaan ja käsittelyä lykätään rikosprosessin ajaksi.¹⁷⁴ Näin varmistetaan, ettei kurinpidollista aineistoa käytetä rikosoikeudellisen vastuun arvioinnissa. Vastaavaa menettelymallia voitaisiin perustellusti hyödyntää myös urheilussa, jolloin urheilijalle tulisi ilmoittaa hänen oikeudestaan olla myötävaikuttamatta itseään vastaan, jos sama tapahtumakokonaisuus on rikosprosessissa.

¹⁷² Zolotukhin v. Venäjä (suuri jaosto), appl. no. 14939/03, 10.2.2009.

¹⁷³ Hessert 2022, s. 9–10.

¹⁷⁴ Ylönen 2018, s. 183–185.

12.4 Ilmoitusvelvollisuus ja tutkinnan keskeyttäminen

Käytännössä urheilujärjestön tulisi ilmoittaa urheilijalle tämän oikeudesta vedota itsekriminointisuojaan ja pyytää tutkinnan keskeyttämistä, jos sama tapahtumakokonaisuus on rikosasiassa vireillä. Urheilija voisi osoittaa tämän esimerkiksi *poliisi-asia*in tietojärjestelmästä toimitetulla ilmoituksella. Urheilujärjestön tai SUEKin olisi tällöin keskeyttävä sisäinen tutkinta rikosasian päättymiseen asti. Tämä lisäisi ennakoitavuutta ja turvaisi urheilijan oikeuden puolustautua ilman riskiä rikosoikeudellisesta seuraamuksesta. On kuitenkin selvää, että urheilujärjestöllä tulee olla mahdollisuus määrätä urheilija väliaikaiseen toimintakieltoon. Tälle ei itsekriminointisuojaan kunnioittaminen aseta estettä.

12.5 Soveltamismalli ja suositukset

Itsekriminointisuojaan soveltaminen urheilussa edellyttää kansainvälisten ihmisoikeusperiaatteiden ja kansallisen oikeusjärjestyksen yhteensovittamista. Hessert on esittänyt mallin, jossa urheilujärjestö saa kerätä tutkintaa varten tietoa, mutta ei saa luovuttaa sitä viranomaisille ilman urheilijan nimenomaista suostumusta.¹⁷⁵ Malli pohjautuu saksalaiseen

Insolvenzordnung § 97(1):een ja Sveitsin FINMASA 29 §:ään, joissa pakollisesti annettuja tietoja voidaan käyttää vain sisäisiin tarkoituksiin.¹⁷⁶

Suomessa tällaista palomuuria urheilujärjestön ja viranomaisen välille ei voida rakentaa. Oikeusjärjestys on tässä kohdin yksisuuntainen: urheilujärjestöillä, kuten SUEKilla, on velvollisuus luovuttaa rikosepäilyyn liittyvät tiedot viranomaiselle, jos viranomainen tätä tietoa tarvitsee. Viranomaisilla ei ole oikeutta tai ainakaan velvollisuutta toimittaa keskeneräisen tutkinnan aineistoa urheilun kurinpitoteimille.

Näin ollen itsekriminointisuoja on Suomessa turvattava menettelyllisesti, ei tiedonvaihdon esteillä spekuloida. Urheilijalle on ilmoitettava hänen asemastaan ja oikeuksistaan, sekä tarvittaessa keskeytettävä sisäinen tutkinta rikosprosessin ajaksi. Samalla on muistettava, että keskeytys on tarpeen vain siltä osin kuin täsmälleen sama teonkuvaus on rikostutkinnan kohteena. Tällainen malli vahvistaa sekä urheilijan oikeusturvaa että urheilujärjestöjen toiminnan uskottavuutta. Tällöin urheilija voi osallistua tutkintaan ilman, että hänen rikosprosessuaaliset oikeutensa menettävät merkityksensä, ja urheilun integriteetti säilyy.

¹⁷⁵ Hessert 2022, s. 11–15.

¹⁷⁶ Samasta kysymyksestä suomalaisessa konkurssi- ja ulosottomenettelyssä esimerkiksi Korvenmaa 2012.

13. Urheilijan asema tutkintatoimien kohteena

Tämän selvityksen viimeisenä nostona on korostettava, että kansainvälisten lajiliittojen laajat ja yksilön oikeuksiin syvälle käyvät tutkintavaltuudet asettavat suomalaisen urheilijan erikoiseen oikeudelliseen asemaan. Vaikka urheilija toimii Suomessa ja on siten Suomen lain ja perusoikeusjärjestelmän suojassa, hän on samanaikaisesti sidottu kansainvälisen lajiliiton sääntöihin, jotka voivat ulottua huomattavasti syvemmälle esimerkiksi yksityiselämän ja viestinnän alueelle kuin kansallinen lainsäädäntö sallii. Urheilijan oikeudellinen asema muodostuu näin kahden rinnakkaisen normijärjestyksen rajapintaan: toisaalta urheilun autonomiseen, sopimusperustaiseen lex sportivaan ja toisaalta valtiolliseen oikeusjärjestykseen, joka asettaa ehdottomia rajoja yksilön koskemattomuuden ja yksityisyyden suojaan puuttumiselle.

Käytännössä tilanne voi konkretisoida esimerkiksi silloin, kun kansainvälisen liiton tutkija pyytää urheilijaa luovuttamaan henkilökohtaisen matkapuhelimensa tai muun viestintälaitteen tutkintaa varten. Suomalaisen urheilijan kannalta tilanne on ongelmallinen, koska kansainvälisen liiton tutkintatoimet toteutetaan Suomessa eivätkä perustu Suomen lakiin, mutta urheilijalle voi silti aiheutua kansainvälisen liiton jäsenyyden perusteella haitallisia seuraamuksia.

Asetelmalla on toinenkin puoli. Jos tutkija esimerkiksi pyytää urheilijaa luovuttamaan puhelimensa, sähköpostinsa tai yksityisiä viestiketjuja, hän toimii ilman Suomessa sovellettavaa oikeudellista toimivaltaperustaa. Tästä seuraa, että tutkijan toimet saattavat olla Suomen lain mukaan kiellettyjä, vaikka ne kansainvälisen liiton sääntöjen mukaan olisivat sallittuja. Erityisesti on muistettava, että tutkijaa voidaan epäillä jopa rikoksesta silloin, kun hänen toimeenpanemansa toiminta on pakkokeinoon rinnastuvaa ja puuttuu yksilön oikeussuojaan ilman lain edellyttämää perustetta.

Kansainvälisen lajiliiton tutkijan toimet voivat Suomen oikeusjärjestyksessä täyttää rikoksen tunnusmerkis-

tön riippuen siitä, millä tavoin tutkintamenetelmiä tosiasiaa käytetään. Jos tutkija vaatii urheilijaa luovuttamaan esimerkiksi matkapuhelimen, viestejä tai muuta yksityistä aineistoa ja kytkee vaatimuksen kilpailukieltoa tai muuta seuraamusta koskevaan uhkaan, menettelyä voidaan arvioida rikoslain 25 luvun 7 §:n mukaisena laittomana uhkauksena tai 8 §:n mukaisena pakottamisena. Mikäli tutkintatoimi kohdistuu yksityisasunnossa olevaan esineeseen tai laitteeseen, voidaan sitä arvioida kotirauhan rikkomisena (RL 24:1). Jos tutkija tarkastelee, kopioi tai siirtää urheilijan henkilökohtaisia tietoja ilman tämän nimenomaista ja tietoon perustuvaa suostumusta, menettelyssä voi olla kyse tietosuojarikoksesta (RL 38:9). Lisäksi tilanne, jossa tutkija käyttää tosiasiallisesti viranomaiselle kuuluvia pakkokeinoon rinnastuvia valtuuksia ilman lain tukea, voi täyttää virkavallan anastuksen (RL 16:9) tunnusmerkistön. Näiden ohella esimerkiksi luvaton viestien tai tallenteiden tarkastelu voi muodostaa salakatselun tai salakuuntelun (RL 24:6–7). Näin ollen kansainvälisen liiton tutkija voi rikosoikeudellisesti joutua vastuuseen useista vaihtoehtoisista rikosnimikkeistä, jos tutkintatoimet kohdistuvat suomalaiseen urheilijaan Suomen alueella ilman oikeudellista toimivaltaperustaa tai suostumuksen asiallisen rajauksen ylittään.

Tilanteessa korostuva oikeudellinen herkkyyks herättelee tarvetta kansalliselle ohjeistukselle ja oikeusturvamekanismeille. Suomen urheiluyhteisön, erityisesti SUEKin, Olympiakomitean, Paralympiakomitean ja lajiliittojen, lienee hyvä miettiä toimintalinjauksia sellaisia tilanteita varten, joissa kansainvälinen tutkinta kohdistuu Suomessa toimivaan urheilijaan. Ohjeistuksen tulisi sisältää konkreettiset menettelytavat esimerkiksi silloin, kun tutkija pyytää urheilijaa luovuttamaan esimerkiksi puhelimen, asiakirjoja tai sähköisiä tallenteita.

Mikäli pyyntö on oikeudellisesti kyseenalainen tai sisältää painostuksen piirteitä, urheilijan tai hänen liittonsa edustajan on perusteltua keskeyttää toimenpide ja pyytää paikalle poliisi tai/ja oikeudellinen avustaja ennen toimenpiteiden jatkamista. Jos kansainvälisen liiton tutkija on valmis jatkamaan

tutkintaa vielä senkin jälkeen, kun tälle on tehty selväksi Suomen valtion alueen oikeusjärjestyksen perusteet ja seuraukset näiden perusteiden rikkomista, ottaa tutkija melkoisen henkilökohtaisen riskin, jos aikoo tutkintaa vielä jatkaa. Urheilijan kohdalla tämä voidaan luonnollisesti tulkita sääntöjen mukaisesta yhteistyöstä kieltäytymiseksi. On kuitenkin huomattava, että viranomaisen puuttuminen yksityisluontoiseen tutkintaprosessiin ei ainakaan heikennä urheilijan asemaa urheilun kansainvälisessä kurinpitoprosessissa, jos tutkinta on tästä vielä jatkuakseen.

Kansainvälisten liittojen tutkintavaltuuksien ja Suomen oikeusjärjestyksen välinen raja ei ole pelkkä teoreettinen ongelma, vaan käytännöllinen riski jokaiselle suomalaiselle kansainvälisen liiton alaisuudessa edes välillisesti toimivalle urheilijalle. Siksi urheilijan oikeusturva ja kansallisen oikeusjärjestyksen ensisijaisuus on syytä tehdä selväksi kaikille asianosaisille, niin urheilijoille, liitoille, valmentajille, managereille ja urheilijoiden läheisille. Tällaisten tilanteiden varalle on syytä harkita ohjeistuksen tekemistä, jotta urheilija ja hänen läheisensä

tietävät, mitä toimia tilanteessa kannattaa tehdä viipymättä.

Edellä esitetyn perusteella voidaan perustellusti katsoa, että urheilurikkomustutkinnan nykyinen oikeudellinen perusta Suomessa on osin jäsentymätön suhteessa tutkintamenetelmien tosiasialliseen kansainväliseen laajuuteen. Tästä seuraa tarve arvioida, miten urheilurikkomusten tutkintaa koskevien keskeisten toimivaltuuksien sisältö ja rajat voidaan määrittää riittävän täsmällisesti erityisesti silloin, kun ne puuttuvat yksilön perus- ja ihmisoikeuksiin.

Keskeiseksi nousee tällöin urheilun sisäiseen sääntelyyn perustuvien yhteistyö- ja raportointivelvoitteiden systematisointi siten, että niiden suhde perusoikeusjärjestelmään on ennakoitava ja oikeudellisesti kestäväällä tavalla perusteltavissa. Samalla jää arvioitavaksi, missä määrin urheilun autonomia voi oikeuttaa tutkintamenetelmien käytön tilanteissa, joissa niiden vaikutukset rinnastuvat julkisen vallan käyttöön, ja missä kohdin tällainen toiminta edellyttää erityisen selkeää ja läpinäkyvää oikeudellista perustaa.

14. Lopuksi

Selvitys osoittaa, että urheilijan sopimusperusteinen suostumus ei sellaisenaan oikeuta perus- ja ihmisoikeuksiin puuttumista, vaikka tutkintamenetelmät perustuisivat urheilun sisäiseen sääntelyyn. Kysymys ei siten ole ensisijaisesti suostumuksen olemassaolosta, vaan sen oikeudellisista rajoista tilanteissa, joissa tutkintatoimet vaikuttavat yksilön oikeusasemaan.

Urheilun kansainvälisessä toimintaympäristössä tutkintakäytännöt ovat viime vuosina kehittyneet suuntaan, jossa urheilijoille asetetaan laajoja velvollisuuksia myötävaikuttaa tutkintaan luovuttamalla tietoja, viestintävälineitä ja muuta henkilökohtaista aineistoa. Tarkastelu osoittaa, että nämä käytännöt ovat lähentyneet vaikutuksiltaan pakkokeinoinhin rinnastuvia tutkintamenetelmiä, vaikka niiden oikeudellinen perusta on sopimusperusteinen. Näissä tilanteissa ratkaisevaa ei ole menettelyn muodollinen luonne, vaan sen tosiasialliset vaikutukset yksilön oikeusasemaan.

Lex sportiva on tarjonnut tälle kehitykselle transnationaalisen viitekehyksen, jossa urheilun itsesääntely on saanut institutionaalisesti vahvan aseman. Selvitys kuitenkin osoittaa, että suomalaisessa oikeusjärjestyksessä suostumuksen oikeudellinen kantokyky ei ulotu perusoikeuksien ydinaluetta koskeviin toimenpiteisiin. Urheilija ei voi pätevästi luopua oikeuksistaan yksityiselämäänsä, koskematomuuteen tai oikeudenmukaiseen menettelyyn, vaikka hän sitoutuisi urheilun sääntöjärjestelmään.

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen oikeuskäytäntö on vahvistanut tätä kehityssuuntaa. Urheilun sisäiset menettelyt voivat toimia autonomisesti, mutta niiden on täytettävä oikeudenmukaisen menettelyn, yksityiselämän suojan ja syrjimättömyyden vähimmäistakeet silloin, kun ne tosiasiallisesti ratkaisevat yksilön oikeuksia ja velvollisuuksia. Lex sportivan legitimitetti ei siten perustu pelkästään autonomiaan, vaan sen kykyyn toteuttaa oikeusvaltioperiaatteen keskeiset vaatimukset.

Antidopingjärjestelmä muodostaa tästä kokonaisuudesta oikeudellisesti perustellun poikkeuksen. Kansainvälisiin velvoitteisiin perustuva sääntely on luonut järjestelmän, jossa tutkintavaltuudet ja tietojenkäsittely voidaan oikeudellisesti perustella urheilun integriteetin suojaamisella. Tässä suhteessa antidopingjärjestelmä eroaa muista urheilun tutkintajärjestelmistä, sillä sen legitimitetti nojaa laajasti hyväksytyyn kansainväliseen normiperustaan. Tästä huolimatta myös dopingvalvonta edellyttää, että tutkintamenetelmät pysyvät suhteellisuusperiaatteen mukaisina eivätkä ulotu perusoikeuksien ydinalueelle.

Muissa kuin dopingasioissa vastaavaa oikeudellista jäsentymistä ei ole. Tämä altistaa urheilijat tilanteille, joissa kansallinen oikeusjärjestys ja kansainvälinen lex sportiva voivat joutua ristiriitaan. Tällaisissa tilanteissa urheilijan oikeusturvan kannalta on välttämätöntä, että hänellä on tosiasiallinen mahdollisuus kääntyä viranomaisen puoleen tai turvautua oikeudelliseen apuun.

Selvityksen keskeinen johtopäätös on, että urheilijan sopimusperusteinen suostumus ei sellaisenaan muodosta riittävää oikeudellista perustaa pakkokeinoinhin rinnastuville tutkintamenetelmille. Suostumuksella on merkitystä arvioitaessa toimenpiteiden hyväksyttävyyttä ja suhteellisuutta, mutta se ei voi korvata oikeudellista perustaa eikä oikeuttaa perusoikeuksien ydinalueelle ulottuvia rajoituksia.

Samalla selvitys osoittaa, että urheilurikkomus-tutkintaa on mahdollista kehittää tavalla, joka on sekä tehokas että oikeudellisesti kestävä. Urheiluperusteiseen yhteistyö- ja raportointivelvoitteeseen perustuva malli tarjoaa tähän jäsennellyn lähtökohdan. Mallin keskeisenä ajatuksena on tutkintavelvoitteiden tarkkarajainen määrittely ja niiden sitominen perusoikeusjärjestelmän keskeisiin periaatteisiin, kuten suhteellisuuteen, oikeusturvaan ja itsekriminointisuojaan.

Kysymys urheilun tutkintamenetelmien hyväksytävyydestä ei ole ainoastaan urheiluoikeudellinen erityiskysymys, vaan liittyy laajemmin siihen, missä määrin yksityiseen normijärjestelmään perustuva toimivalta voi oikeusvaltiossa rinnastua pakkokeinojen käyttöön. Arvioinnin kohteena eivät tällöin ole ainoastaan sääntelyn muodolliset perusteet, vaan ennen kaikkea tutkintatoimien tosiasialliset vaikutukset yksilön oikeuksiin.

Urheilun kurinpidon legitimizeetti rakentuu tasapainolle tehokkuuden ja oikeusturvan välillä. Järjestelmä, joka perustuu yksinomaan suostumukseen ilman selkeitä oikeudellisia rajoja, ei ole pitkällä aikavälillä kestävä. Sen sijaan järjestelmä,

joka kykenee yhdistämään urheilun autonomian ja perus- ja ihmisoikeuksien vaatimukset, voi vahvistaa sekä kurinpidon toimivuutta että urheilun institutionaalista legitimizeettiä.

Urheilun tutkintajärjestelmän kehittämisessä ei siten ole kysymys tutkintakeinojen lisäämisestä sinänsä, vaan niiden oikeudellisesta jäsentämisestä tavalla, joka tekee niistä hyväksyttäviä oikeusvaltion näkökulmasta.

Tämä selvitys toimii keskustelunavauksena siitä, miten urheilun tutkintatoimintaa voidaan kehittää oikeudellisesti kestäväällä tavalla muuttuneessa kansainvälisessä toimintaympäristössä.

Lähdeluettelo

Kirjallisuuslähteet

Aine, Antti

- Elinikäinen urheilun toimintakielto ja perusoikeudet. Teoksessa Hyttinen, Tatu – Weckström, Katja (toim.). Turun yliopiston oikeustieteellinen tiedekunta 50 vuotta. 2011a, s. 159–174.
- Urheiluoikeuden kantavat periaatteet. Oikeustiede – Jurisprudentia (44) 2011b, s. 1–60.
- Kurinpidollisen laillisuusperiaatteen kehityssuuntia. Urheilu ja oikeus 2017, s. 14–53.
- Yhdenvertaisuus urheilussa. Urheilu ja oikeus 2019, s. 14–33.
- Urheilun eettisten asioiden organisointi. Urheilu ja oikeus 2022, s. 15–37.
- Urheiluoikeuden kantavat periaatteet ja oikeuskäytännön kehitys. Urheilu ja oikeus 2023, s. 38–54.

Arakelyan, Naira

- Waiver of Human Rights: A Right or a Challenge?, Administrative Law and Process 1(28) 2020, s. 8–15.

Baddeley, Michel

- The Autonomy of Sport and the European Court of Human Rights: Revisiting Lex Sportiva through Semenya. International Sports Law Journal 2020, s. 4–16.

Blackshaw, Ian

- Towards a “Lex Sportiva”? Urheilu ja oikeus 2011, s. 9–26.

Chaussard, Cécile

- Building Intelligence and Investigation Capabilities to Better Fight Doping in Sport in Europe – Study of Legal Frameworks and Practices Implemented by NADOs and State’s Law Enforcement Agencies, Strasbourg 2024, reviewed and translated by Philippe Winckel.

Costa, Jean-Paul

- Legal Opinion 2019 (Expert Opinion) on the World Anti-Doping Code (26 September 2019). World Anti-Doping Agency, Lausanne.

Council of Europe – National Platforms Network (Group of Copenhagen)

- Working Group – Typology, Typology of Sports Manipulations – Interactive Typology Tool, Kesäkuu 2020.

Duval, Antoine

- Embedded Lex Sportiva: The Swiss Roots of Transnational Sports Law and Governance. In Duval, Antoine – Krüger, Alexander – Lindholm, Johan (eds.), *The European Roots of the Lex Sportiva: How Europe Rules Global Sport*. Hart Publishing 2024, s. 17–40.
- Righting the Lex Sportiva: The Semenya v. Switzerland Case and the Human Rights Accountability of Transnational Private Governance, European Convention on Human Rights Law Review (6) 2025, s. 238–267.

Duval, Antoine – Krüger, Alexander – Lindholm, Johan

- Duval, Antoine – Krüger, Alexander – Lindholm, Johan, *Made in Europe: Lex Sportiva as Embedded Transnational Law*, in Duval, Antoine – Krüger, Alexander – Lindholm, Johan (eds.), *The European Roots of the Lex Sportiva: How Europe Rules Global Sport*. Hart Publishing Ltd, Oxford 2024, s. 1–14.

Ek, Pia – Manninen, Hanna-Mari

- Kuka valvoo valvojaa ja muita huomioita SUEKin toiminnasta. Urheilu ja oikeus 2023, s. 205–219.

Faden, Ruth – Beauchamp, Tom L.

- A History and Theory of Informed Consent. Oxford University Press, New York 1986.

Foster, Ken

- Lex Sportiva and Lex Ludica: The Court of Arbitration for Sport's Jurisprudence, Entertainment and Sports Law Journal, 3(2) 2005, s. 1-14.

Fredman, Markku - Rautio, Lauri -**Tolvanen, Matti - Viitanen, Marko**

- Esitutkinta ja pakkokeinot, 7. uud. painos, Helsinki 2025.

Grisso, Thomas - Appelbaum, Paul S. -**Hill-Fotouhi, Cheryl**

- The MacCAT-T: A Clinical Tool to Assess Patient's Capacities to Make Treatment Decisions. Psychiatric Services 48(11) 1997, s. 1415-1419.

Halila, Heikki

- Piirteitä Lahden MM-hiihtojen doping-skandaalin oikeudellisista ulottuvuuksista. Defensor Legis 5/2001, s. 823-849.
- Perusoikeuksista urheilussa. Urheilu ja oikeus 2011, s. 41-61.
- Yksityinen ja julkinen toiminta SUEK:ssa. Urheilu ja oikeus 2018, s. 22-46.

Halila, Heikki - Norros, Olli

- Urheilu-oikeus. Helsinki 2017.

Halila, Heikki - Tarasti, Lauri

- Yhdistysoikeus. 6. painos. Helsinki 2024.

Halila, Heikki - Viertola, Juha

- Olympiakomitean eettisten asioiden kurinpitolautakunta. Urheilu ja oikeus 2021, s. 62-75.

Heikkinen, Petri

- Vastaus ajan haasteisiin - keskitetty vakavien eettisten rikkomusten kurinpitojärjestelmä. Urheilu ja oikeus 2021, s. 76-92.

Helesvirta, Jussi

- Esitutinnan aloittaminen - syytä epäillä -kynnys ja siihen liittyvä harkinta. Edilex 24/2020, 22.6.2020.

Hessert, Björn

- Cooperation and Reporting Obligations in Sports Investigations. International Sports Law Journal (20) 2020, s. 145-156.
- The Exchange of Self-Incriminating Information of Athletes Between Sports Organisations and Law Enforcement. International Sports Law Journal (22) 2022, s. 5-16.
- Sports Investigations Law and the ECHR: Collection, Use and Exchange of Intelligence. Heidelberg 2023.

Hidén, Mikael

- Perusoikeudet hallitusmuodon II luvussa. Oikeustiede - Jurisprudentia I, 1971, s. 1-117.

Hirvonen, Ari

- Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Helsinki 2011.

Ikonen, Jouko

- Tutkinnalliset menetelmät dopingvalvonnassa. Urheilu ja oikeus 2019, s. 58-69.

Kanerva, Silja

- Dopingvalvonnan olinpaikkatietomääräykset ja yksityiselämän suoja. Urheilu ja oikeus 2013, s. 87-118.

Korvenmaa, Jenni

- Itsekriminointisuoja korkeimman oikeuden viimeaikaisessa oikeuskäytännössä - tarkastelun kohteena erityisesti ratkaisut KKO 2009:80 ja KKO 2010:41, teoksessa Ervo, Laura - Lahti, Raimo - Siro, Jukka (toim.) Perus- ja ihmisoikeudet rikosprosessissa. Helsingin hovioikeus, Helsinki 2012, s. 239-264,

Kuwelker, Surbhi – Diaconu, Madalina – Kuhn, André

- Competition manipulation in international sport federations' regulations: a legal synopsis. The International Sports Law Journal 22(4) 2022, 288–313.

Launis, Veikko

- Kenelle itsemääräämisoikeus kuuluu?, teoksessa Pietarinen, Juhani – Launis, Veikko – Räikkä, Juha – Lagerspetz, Eerik – Rauhala, Marjo – Oksanen, Markku, Oikeus itsemääräämiseen. Helsinki 1994, s. 51–64.

Lindholm, Johan

- Putting the lex into lex sportiva: the principle of legality in sports, teoksessa Duval, Antoine – Krüger, Alexander – Lindholm, Johan (toim.), The European roots of the lex sportiva: how Europe rules global sport. Hart Publishing Ltd, Oxford 2024, s. 41–68.

Mandell, Richard D.

- Sport: A Cultural History. Columbia University Press, New York 1984.

Manninen, Markus

- Antidopingsäännöstö 2015 – kovempia rangaistuksia ja tutkinnallisia menetelmiä. Urheilu ja oikeus 2014, s. 219–243.

Nisula, Mikko

- Perusoikeudet suomalaisessa doping-prosessissa, Turku 2003.

Ojala, Timo

- Urheilun kurinpito – mitä urheilun kurinpidossa voidaan määrätä rangaistavaksi. Urheilu ja oikeus 2024, s. 116–133.

Ojanen, Tuomas

- Perusoikeusjuridiikka. Helsinki 2015.

Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin

- Kansainväliset ihmisoikeussopimukset ja Suomen perusoikeusjärjestelmä, teoksessa

- Hallberg, Pekka – Karapuu, Heikki – Ojanen, Tuomas – Scheinin, Martin – Tuori, Kaarlo – Viljanen, Veli-Pekka (toim.) Perusoikeudet. 2. uud. painos. Helsinki 2011, s. 171–196.

Rauste, Olli

- CAS:in antidopingdivisioona uudistaa kansainvälisten dopingjuttujen käsittelyn. Urheilu ja oikeus 2019, s. 163–174.
- Kuka valvoo valvojaa. Urheilu ja oikeus 2023, s. 177–204.
- Oikeudenkäymiskaarta noudatetaan “soveltuvin osin” – eroavaisuuksista prosessisäännöissä yleisen tuomioistuimenmenettelyn ja urheilun oikeusturvalautakunnan välillä. Urheilu ja oikeus 2024, s. 185–204.

Rantala, Tapio

- Asian selvittäminen kurinpitomenettelyssä. Urheilu ja oikeus 2016, s. 50–70.

Rynning, Elisabeth

- Samtycke till medicinsk vård och behandling. Juridisk Tidskrift 1994, s. 279–292.

Salonen, Tuomo

- Athletics Integrity Unitin tutkintajärjestelmä ja eettisen valvonnan globalisoituminen. Urheilu ja oikeus 2024, s. 245–259.

Shahlaei, Faraz

- The Anatomy of a Valid Waiver of Human Rights, Human Rights. Law Review, Oxford University Press 25(2) 2025, s. 1–22.

Tapani, Jussi - Tolvanen, Matti - Hyttinen, Tatu

- Rikosoikeuden yleinen osa: vastuuoppi. [4., Uudistettu painos]. Helsinki 2025.

Tarasti, Lauri

- Selvitys urheilun eettisten kysymysten hallinnoinnista Suomessa. Opetus- ja kulttuuriministeriö, Helsinki 2014.

Timonen, Pekka

- Minna Lainiosta Joni Rytköseen – Havaintoja oikeuden tulosta osaksi urheilua kolmen vuosikymmenen aikana. Urheilu ja oikeus 2024, s. 291–322.

Tuori, Kaarlo

- Oikeuden ja vallan raja. Helsinki 1984.
- Kriittinen oikeuspositivismi. Helsinki 2000.
- Oikeuden traditiot. Niin & näin 2005, s. 77–85.
- Oikeuden ratio ja voluntas. Helsinki 2007.

UNODC - IOC - INTERPOL

- Investigation of Cases of Competition Manipulation: A Practical Guide. Vienna 2023.

Vedovatti, Marco

- Swiss Procedural Law and Its Impact on CAS Arbitration. Urheilu ja oikeus 2023, s. 220–239.

Viljanen, Veli-Pekka

- Perusoikeuksien rajoitusedellytykset. Helsinki 2001.

Ylönen, Markku

- Asianajajaoikeus. Laki, säännöt ja tapaohjeet. 2. uud. painos. Helsinki 2018.

Internet-lähteet**Kilpailu- ja kuluttajavirasto**

- “Kilpailu- ja kuluttajavirasto selvittää jääkiekon SM-liigan järjestämiseen liittyviä menettelyjä”, KKV, 18.6.2024, <https://www.kkv.fi/ajankohtaista/tiedotteet/kkv-selvittaa-jaakiekon-sm-liigan-jarjestamiseen-liittyvia-menettelyja/> [luettu 27.9.2025].

Kansainvälinen hiihtoliitto FIS

- “Ski Jumping: Update from the FIS Ethics Committee”, Inside FIS, 23.8.2025, <https://www.fis-ski.com/inside-fis/news/2025-26/ski-jumping-update-from-fis-ethics-committee> [luettu 27.9.2025].

Suomen Pesäpalloliitto

- “Pesäpalloliitto käsitteli Sotkamon Jymyn vastalauseen miesten toisesta loppuottelusta – ei jatkotoimenpiteitä”, Superpesis, 15.9.2025, <https://www.superpesis.fi/ajankohtaista/pesapalloliitto-kasitteli-sotkamon-jymyn-vastalauseen-miesten-toisesta-loppuottelusta> [luettu 7.11.2025].

Hallituksen esitykset

- Hallituksen esitys 309/1993 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle perustuslakien perusoikeussäännösten muuttamisesta.
- Hallituksen esitys 52/2002 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi esitutkintalain ja pakkokeinolain sekä eräiden näihin liittyvien lakien muuttamisesta.
- Hallituksen esitys 222/2010 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamiseksi.
- Hallituksen esitys 21/2013 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle tietoyhteiskuntakaareksi sekä laeiksi maankäyttö- ja rakennuslain 161 §:n ja rikoslain 38 luvun 8 b §:n muuttamisesta.
- Hallituksen esitys 217/2022 vp, Hallituksen esitys Eduskunnalle laeiksi pakkokeinolain ja esitutkintalain muuttamisesta sekä niihin liittyviksi laeiksi.

Perustuslakivaliokunnan lausunnot

- PeVL 15/1994 vp, Hallituksen esitys poliisilaiksi ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
- PeVL 27/1998 vp, Hallituksen esitys laiksi yksityisyyden suojasta työelämässä ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
- PeVL 19/2000 vp, Hallituksen esitys laiksi valtiontalouden tarkastusvirastosta ja eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.
- PeVL 28/2001 vp, Hallituksen esitys laiksi yksityisistä turvallisuuspalveluista sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi.

- PeVL 20/2002 vp, Hallituksen esitys laiksi turvallisuuden edistämistä yleisillä paikoilla koskevien säännösten uudistamiseksi.
- PeVL 10/2006 vp, Hallituksen esitys laiksi järjestyksenvalvojista annetun lain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi.
- PeVL 13/2010 vp, Hallituksen esitys laeiksi järjestyslain 22 §:n, järjestyksenvalvojista annetun lain ja yksityisistä turvallisuuspalveluista annetun lain muuttamisesta.
- PeVL 24/2010 vp, Hallituksen esitys laeiksi ihmisen elimien, kudoksien ja solujen lääketieteellisestä käytöstä annetun lain, sosiaali- ja terveydenhuollon asiakasmaksuista annetun lain 5 §:n ja sairausvakuutuslain 7 luvun 4 §:n muuttamisesta.

Korkeimman oikeuden ennakkopäätökset

- KKO 1998:122
- KKO 1998:143

Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisut

- **Deweere v. Belgia**, appl. no. 6903/75, 27.2.1980.
- **Le Compte, Van Leuven and De Meyere v. Belgia**, appl. nos. 6878/75 ja 7238/75, 23.6.1981.
- **Pfeifer & Plankl v. Itävalta**, appl. no. 10802/84, 25.2.1992.
- **Al-Adsani v. Yhdistynyt kuningaskunta (suuri jaosto)**, appl. no. 35763/97, 21.11.2001.
- **Y.F. v. Turkki**, appl. no. 24209/94, 22.7.2003.
- **Hermi v. Italia**, appl. no. 18114/02, 18.10.2006.
- **Zolotukhin v. Venäjä (suuri jaosto)**, appl. no. 14939/03, 10.2.2009.
- **X v. Suomi**, appl. no. 34806/04, 3.7.2012.
- **FNASS v. Ranska**, appl. no. 48151/11, 18.1.2018.
- **Mutu & Pechstein v. Sveitsi**, appl. nos. 40575/10 ja 67474/10, 2.10.2018.
- **Ali Riza ym. v. Turkki**, appl. nos. 30226/10 ym., 28.1.2020.
- **Platini v. Sveitsi**, appl. no. 526/18, 5.3.2020.

- **Semenya v. Sveitsi**, appl. no. 10934/21, 11.7.2023.
- **Semenya v. Sveitsi (suuri jaosto)**, appl. no. 10934/21, 16.7.2025.

Urheilun kansainvälinen välimiesoikeus (CAS)

- CAS 2009/A/1920, FK Pobeda – Aleksandar Zabrcanec – Nikolce Zdraveski, Union of European Football Associations (UEFA), päätös 15.4.2009.
- CAS 2022/A/8651, Edgars Gauračs v. UEFA, päätös 14.6.2023.
- CAS 2022/A/9053, Abderahim Gharsallah v. International Tennis Integrity Agency (ITIA), päätös 26.3.2024.

Sveitsin liittovaltion tuomioistuimen ratkaisut

- SFT 4A_558/2011, Matuzalem v. FIFA, ratkaistu 27.3.2012.
- SFT 4A_448/2013, FC Karpaty Lviv, ratkaistu 31.3.2014.
- SFT 4A_540/2018, Valcke v. FIFA, ratkaistu 7.5.2019.
- SFT 4A_484/2022, Tennis Arbitrator Bias, ratkaistu 26.4.2023.
- SFT 4A_486/2022, Tennis ne bis in idem, ratkaisu 26.4.2023.

Kansainvälisen oikeusvertailun alaan luettavat tapaukset

- Republic v. Kenya Cricket Association – International Cricket Council – Maurice Omondi Odumbe
- High Court of Kenya, Miscellaneous Application No. 1723/2004, päätös 25.5.2006 (Wendoh J), [2006] eKLR.
- Essendon Football Club – James Hird v. Chief Executive Officer of the Australian Sports Anti-Doping Authority (ASADA)
- Federal Court of Australia, päätös 19.9.2014, [2014] FCA 1036; (2014) 319 ALR 624.
- National Football League Management Council – National Football League Players

Association (Tom Brady)
United States Court of Appeals for the
Second Circuit, päätös 25.4.2016, 820 F.3d
527 (2d Cir. 2016) Deflategate.

Urheilun oikeusturvalautakunnan päätös

- Päätös 4/2014, diaarinro 5/2014, annettu 14.3.2014.

Kurinpito- ja antidopingsäännöt

- **FIBA, International Basketball Federation.** Internal Regulations – Book 1: General Provisions, voimaantulo 15.5.2025.
- **FIS, The International Ski and Snowboard Federation.** Rules on the Prevention of the Manipulation of Competitions, hyväksytty 2016.
- **IIHF, International Ice Hockey Federation.** IIHF Integrity Code, Zurich 2023 (2025 edition)
- **IPC, International Paralympic Committee.** International Standard for Intentional Misrepresentation, Bonn 2025.
- **ITIA, International Tennis Integrity Agency (ITIA).** Tennis Anti-Corruption Program (TACP), voimassa 1.1.2025 alkaen
- **Suomen Hiihtoliitto ry.** Kurinpitösäännöt, hyväksytty liittovaltuustossa 14.10.2022.
- **Suomen Jääkiekkoliitto ry.** Kurinpito- ja valitussäännöt 2025–2026.
- **Suomen Koripalloliitto ry.** Kurinpito- ja valitussäännöt 2025–2026.
- **Suomen Palloliitto ry.** Rangaistusmääräykset 2025, 25.1.2025.
- **Suomen Olympiakomitea.** Liikunnan ja urheilun yhteiset vakavaa epäasiallista käyttäytymistä ja vakavia eettisiä rikkomuksia koskevat kurinpitomääräykset, Helsinki 2021.
- **Suomen Tennisliitto ry.** Kurinpitösäännöt, voimassa 1.5.2025 alkaen.
- **Suomen Urheiluliitto ry.** Kurinpitösäännöt, hyväksytty liittovaltuustossa 14.11.2020.

- **Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry.** Suomen antidopingsäännöstö, voimaan 1.1.2021.
- **UEFA, Union of European Football Associations.** UEFA Disciplinary Regulations – Edition 2024 (voimassa alkaen 2.6.2024).
- **World Athletics – Athletics Integrity Unit.** Reporting, Investigation and Prosecution Rules – Non-Doping Violations, 14.8.2023.

Maailman antidopingtoimisto WADA

- World Anti-Doping Code, Montreal 2021, voimaan 1.1.2021.
- International Standard for Testing and Investigations (ISTI), Montreal 2022, voimaan 1.1.2023.
- International Standard for Intelligence and Investigations (ISII), Final Draft, Montreal, 2027. 2025a.
- International Standard for Testing (IST), Final Draft, Montreal, 2027. 2025b.
- World Anti-Doping Code and International Standards Implementation Guide, Montreal, 2027. 2025c.

URHEILUPERUSTEINEN YHTEISTYÖ- JA RAPORTOINTIVELVOITE:

Pakkokeinoinhin rinnastuvien tutkintamenetelmien käyttö urheilurikkomustutkinnassa

Urheilun kansainväliset tutkintajärjestelmät ovat viime vuosina muuttuneet merkittävästi. Erityisesti kilpailumanipulaation ja dopingin torjunnassa käytetään nykyisin tutkintamenetelmiä, jotka voivat ulottua syvälle urheilijoiden yksityiselämään, viestintään ja muuhun henkilökohtaiseen aineistoon. Samalla moni urheilija ei edes tiedä sitoutuneensa tällaisiin velvoitteisiin liittyessään järjestäytyneeseen urheiluun.

Tässä selvityksessä tarkastellaan ensimmäistä kertaa suomalaisesta oikeudellisesta näkökulmasta sitä, missä määrin urheilun sisäiset tutkintamenettelyt ovat lähentyneet vaikutuksiltaan pakkokeinoinhin rinnastuvia tutkintamenetelmiä. Keskeiseksi kysymykseksi nousee, voiko urheilijan sopimusperusteinen suostumus oikeuttaa

sellaisia toimenpiteitä, jotka puuttuvat perus- ja ihmisoikeuksiin.

Selvityksessä analysoidaan muun muassa antidopingjärjestelmää, kilpailumanipulaation tutkintaa sekä kansainvälisten lajiliittojen tutkintavaltuuksia. Tarkastelun kohteena ovat erityisesti oikeusturva, suhteellisuus, itsekriminointisuoja ja urheilun autonomian rajat.

Selvityksen keskeinen johtopäätös on, että urheilun tutkintajärjestelmää voidaan kehittää tehokkaasti myös ilman, että se irtaantuu oikeusvaltion ja perus- ja ihmisoikeuksien asettamista reunaehdoista. Selvitys toimii samalla keskustelunavauksena siitä, kuinka pitkälle urheilun omat tutkintakeinot voivat oikeudellisesti ulottua muutuneessa kansainvälisessä toimintaympäristössä.

Tämä selvitys on osa Suomen urheilun eettinen keskus SUEK ry:n vuonna 2017 aloittamaa julkaisusarjaa. SUEK tuottaa tutkimuksia ja selvityksiä urheilun eettisistä kysymyksistä. SUEK tarjoaa päätöksenteon ja yhteiskunnallisen vuoropuhelun pohjaksi tutkittua tietoa ja pyrkii näin vaikuttamaan eettisesti kestävään urheilukulttuuriin.

1/2017

SAMALLA VIIVALLA?

Selvitys liikunnan ja urheilun tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta Suomessa

2/2018

VAIKENEMINEN EI OLE VAIHTOEHTO

Katsaus häirintää ja kiusaamista käsittelevään tutkimustietoon liikunnan ja urheilun näkökulmasta

3/2019

TUTKIMUSKARTOITUS URHEILUN EETTISISTÄ KYSYMYKSISTÄ

Katsaus kansainvälisiin tietokantoihin

4/2019

SOPIMATON LOPPUTULOS?

Selvitys urheilukilpailujen manipulaation torjunnasta

5/2021

DOPINGISTA ANTIDOPINGIIN

Selvitys Maailman antidopingsäännösten muutosten vaikutuksista kansalliseen dopingvalvontaan

6/2022

SELVITYS URHEILUTAPAHTUMIEN SOPIMUSPERUSTEISESTA PORTTIKIELTOJÄRJESTELMÄSTÄ

7/2022

KATSAUS URHEILUN MONIMUOTOSEEN KORRUPTIOON

8/2024

KILPAILUMANIPULAATIO E-URHEILUSSA

Selvitys suomalaisessa e-urheilussa esiintyvistä kilpailumanipulaatiosta, koodaamisesta ja dopingista